

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra preprimární a primární pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Možnosti spolurozhodování rodičů v programu Začít spolu

Parental co-decision making options in the Step by Step programme

Monika Výborná

Vedoucí práce: PhDr. Jana Poche Kargerová, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň ZŠ

Odevzdáním této diplomové práce na téma Možnosti spolurozhodování rodičů v programu Začít spolu potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Praha, říjen 2023

Touto cestou děkuji PhDr. Janě Poche Kargerové, Ph.D. za odborné vedení mé diplomové práce a za její cenné přispění k mému akademickému i profesnímu růstu, za cenné rady a přínosné nápady. Poděkování patří také všem učitelkám a rodičům, bez nichž by nebylo možné realizovat výzkumné šetření, za jejich ochotu poskytnout rozhovory a sdílet vlastní zkušenosti.

ABSTRAKT

Tato diplomová práce se zabývá problematikou spolurozhodování rodičů dítěte na průběhu vzdělávání jejich dětí v programu Začít spolu na prvním stupni základní školy. V teoretické části je představen fenomén rodičovského spolurozhodování jako jedné z forem spolupráce s rodinou a jako důležitý faktor, posilující efektivitu žákovského vzdělávání. Teoretická část této práce čerpá poznatky z české i zahraniční literatury. Na teoretickou část navazuje část výzkumná, která je koncipovaná jako kvalitativní výzkum. Představuje rozhovory s vybranými rodiči a učiteli z několika tříd základní školy. Cílem výzkumu je zjistit, jak rodiče a učitelé rozumí jevu spolurozhodování a zaměřuje se na jejich zpětnou vazbu, opírající se o jejich dosavadní zkušenosti. Kromě výhod a přínosů diplomová práce rovněž poukazuje na slabá místa a kritické body spolurozhodování. Součástí praktické části je také rozhovor s učitelkou prvního stupně základní školy, zabývající se programem Začít spolu a spoluprací mezi rodiči a školou prostřednictvím Metodického centra Začít spolu. Rozhovor se opírá o vlastní praxi učitelky a její zkušenosti. Výsledky výzkumu a rozhovorů s rodiči a učiteli poskytují komplexní pohled na problematiku rodičovského spolurozhodování v kontextu programu Začít spolu na prvním stupni základní školy. Tyto informace mohou posloužit jako opora pro stanovení postupů, kterými lze tento program nadále rozvíjet a vylepšovat. Mohou být rovněž využity ke zlepšení spolupráce mezi rodinami a školami.

KLÍČOVÁ SLOVA

Spolurozhodování, partnerství, rodiče, zapojování, program Začít spolu, vzdělávací proces

ABSTRACT

This thesis deals with the issue of parents' participation in their children's education in the Step by Step programme in the first stage of primary school. The educational phenomenon of parental co-decision as one of the forms of cooperation with the family and as an important factor enhancing the effectiveness of pupils' education is presented in the theoretical part. The theoretical part of this thesis draws knowledge from both Czech and foreign literature. The theoretical part is followed by the research part, which is designed as qualitative research. The aim of the research is to find out how parents and teachers understand the phenomenon of co-decision and focuses on their feedback, based on their previous experiences. In addition to the advantages and benefits, the thesis also points out the weaknesses and critical points of co-decision. The practical part also includes an interview with a first stage primary school teachers, dealing with the Step by Step programme and the cooperation between parents and school through the Step by Step Methodology Centre. The interviews are based on the teachers' own practice and experience. The results of the research and the interviews with parents and teachers provide a comprehensive view of the issue of parental co-decision in the context of the Step by Step programme in the first stage of primary school. The findings can serve as support for the further development of this program and the strengthening of family-school collaboration.

KEYWORDS

Co-decision, partnership, parents, involvement, the Step by Step programme, educational process

Obsah

Úvod.....	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 Spolurozhodování rodičů.....	8
1.1 Význam spolurozhodování rodičů.....	8
1.2 Vztahy mezi rodinou a školou.....	9
1.2.1 Vzájemná očekávání rodičů a učitelů.....	11
1.2.2 Pohledy do zahraničí.....	13
1.2.3 Zahraniční inspirace pro český kontext.....	20
1.3 Strategie a postupy podporující spolupráci.....	23
1.3.1 Začít spolu.....	23
2 Pojetí spolurozhodování v programu Začít spolu.....	24
2.1 Rodina a komunita v programu Začít spolu.....	26
3 Shrnutí teoretické části.....	35
EMPIRICKÁ ČÁST.....	36
1 Východiska výzkumného šetření.....	36
2 Výzkumný problém.....	36
3 Cíl výzkumného šetření.....	37
4 Výzkumné otázky.....	37
5 Design výzkumu.....	37
6 Metody sběru dat.....	38
7 Metody analýzy dat.....	38
8 Charakteristika výzkumného vzorku.....	39
9 Průběh výzkumného šetření.....	41
10 Interpretace dat.....	44

10.1 Podmínky.....	44
10.2 Formy.....	57
10.3 Přínosy pro dítě.....	68
10.4 Možnosti inovovat, nevyužité možnosti, prostor pro zlepšení.....	71
11 Shrnutí výzkumu.....	73
11.1 Odpovědi na výzkumné otázky.....	74
Závěr.....	79
Seznam použitých informačních zdrojů.....	81
Seznam příloh.....	84

Úvod

Vzdělávání dětí je základním pilířem jejich celkového rozvoje a přípravy na budoucnost. Je neoddiskutovatelné, že vzdělání hraje klíčovou roli ve formování schopností, dovedností a znalostí dítěte. Nicméně vzdělávání není omezeno pouze na školní prostředí, ale je nezbytné zasadit ho i do rodinného kontextu. Zapojení rodičů do vzdělávacího procesu je klíčové pro dosažení jeho optimálních výsledků. Role rodiny a školy se v mnoha ohledech vzájemně prolínají, a proto důležitým prvkem vzdělávání dětí je jejich vzájemný dobrý vztah.

Spolupráce mezi rodinou a školou v současné době ze strany rodičů postupně nabývá většího zájmu a stává se stále aktuálnějším tématem. Rodičů, kteří se chtějí zapojit do života školy, účastnit se školních aktivit se svými dětmi, porozumět výukovým metodám a formám a navázat těsnější spolupráci se školou, přibývá. Spolupráce mezi rodinou a školou představuje výzvu vzhledem k různorodosti rodičovského společenství, jejich hodnotám, názorům a požadavkům. Podobně obtížným úkolem může být také přizpůsobení se školy a jejího přístupu ke spolurozhodování rodičů o vzdělávání jejich dětí.

Ve světle nových výzev a potřeb současného vzdělávacího systému je nezbytné, aby rodiče příležitost spolurozhodovat o životě třídy a školy dostávali. Strategie a inovativní přístupy, které podporují aktivní zapojení rodičů a vytváření partnerství, jsou klíčem k dosažení úspěšného a podpůrného vzdělávání pro všechny žáky.

Zvláštní pozornost je proto v této práci věnována rodičovské participaci v programu Začít spolu, který klade velký důraz na otevřenou komunikaci a vzájemnou podporu mezi rodiči a učiteli a vysoce podporuje zapojení rodičů do vzdělávacího procesu.

Cílem empirické části diplomové práce je zmapovat porozumění jevu a procesu spolurozhodování jak rodiči, tak učiteli, identifikovat předpoklady a překážky pro spolurozhodování rodičů a tím přispět k lepšímu pochopení a zlepšení spolupráce mezi rodinou a školou s ohledem na úspěšné vzdělávání dětí. Důraz je kladen na prezentaci významu spolupráce mezi rodinou a školou, výhod a přínosů této spolupráce a jejích možností.

Vedle přínosů diplomová práce také v empirické části poukazuje na slabá místa a kritické body spolurozhodování rodičů.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Spolurozhodování rodičů

Spolurozhodování rodičů je přístup ve vzdělávání, který představuje zapojení rodiny do procesu vzdělávání dítěte. Je významné nejen pro samotné dítě, ale také pro vztahy mezi rodiči a školou. Jak zdůrazňuje Paseka a Byrne (2019), spolurozhodování přináší posílení partnerství mezi rodiči a pedagogy. Fenomén spolurozhodování klade důraz na aktivní zapojení rodičů při výchově a vzdělávání dítěte ve spolupráci se školou a pedagogy. To lze docílit odpovídající komunikací, setkáváním, konzultacemi a diskusemi o vzdělávacích plánech, vzájemnou výměnou informací a názorů. Otevřená komunikace, důvěra a porozumění jsou klíčovými faktory pro úspěšný vztah rodičů a pedagogů.

1.1 Význam spolurozhodování rodičů

Rodiče, jako první vychovatelé svých dětí, mohou pro školu představovat obohacující spolupráci, která může všem přinést mnoho pozitiv. Rodiče, kteří aktivně přispívají k rozhodování o vzdělávání svých dětí, se stávají plnohodnotnými partnery učitelů, posiluje se jejich rodičovská role, díky spolurozhodování mají příležitost přinést do výuky své profesní znalosti a zkušenosti a přispět tak k vytvoření optimálního vzdělávacího prostředí pro dítě. Pokud se rodiče cítí více respektováni a zapojeni do rozhodovacích procesů, vede to ke zvýšení jejich angažovanosti a spokojenosti se školním prostředím.

Dalším důležitým aspektem spolurozhodování je podpora individuálních potřeb dítěte a rodiny. Pokud rodiče mají možnost sdílet informace o svém dítěti s pedagogy, mohou spolu s nimi hledat nejlepší způsob, jak podpořit jeho rozvoj a vytvářet tak respektující prostředí přizpůsobené jeho individuálním potřebám. *„Rodičům jako plnohodnotným partnerům ve výchově a vzdělávání jejich dětí je dána možnost vybrat si takový typ spolupráce, který nejlépe vyhovuje jejich potřebám, zázemí a životnímu stylu. Sdílena je společná odpovědnost za optimální rozvoj dítěte a poskytování smysluplných a srozumitelných informací na bázi důvěry a respektu.“* (Poche Kargerová a kol., 2022, s. 327)

1.2 Vztahy mezi rodinou a školou

Škola je vzdělávací institucí, která poskytuje vzdělání žákům v příslušném věku prostřednictvím organizovaných vzdělávacích programů. Je to místo, kde se žáci setkávají a učí se společenským normám, podporuje jejich osobnostní a sociální růst. Zároveň je škola připravuje na život v osobní, pracovní a občanské sféře. (Průcha a kol., 2013)

Podle Rabušicové a kol. *„je škola stále více chápána jako otevřený systém ovlivňovaný vnějším prostředím. Tyto vlivy se promítají do vnitřního uspořádání a organizace chodu školy a ovlivňují její vnitřní vztahy a procesy.“* (2004, s. 59)

Škola je etablovaným subjektem, ve kterém platí určitý interní řád a soubor pravidel. Ve školním prostředí se setkávají různorodé osobnosti, mezi kterými se formují vztahy. Těmito osobnostmi jsou učitelé, kteří jsou kvalifikovanými odborníky zaměřenými na vzdělávání a intenzivně se zapojují do výchovy, a žáci, kteří přicházejí do školy získávat vzdělání. Různorodost vztahů mezi žáky a učiteli odpovídá rozmanitosti vztahů mezi samotnými žáky nebo mezi učiteli navzájem.

Současným cílem školy je neustálá snaha o vytváření příznivého sociálního prostředí a zlepšování vztahů mezi dětmi, podpora spolupráce mezi nimi během výuky a jejich zapojení do školního života. Škola se také snaží udržovat a rozvíjet vnitřní motivaci dětí k učení a pracovním aktivitám. K tomu jí může pomoci dobře nastavený vztah a komunikace s rodiči dětí a jejich participace na vzdělávacím procesu.

Na komunikaci a vztahy mimo rámec školy se zaměřují dva podobné přístupy, a to otevřená škola a komunitní škola. Koncept otevřené školy znamená komunikaci, tj. komunikaci mezi školou a jejími aktéry, což nejsou jen žáci, ale i jejich rodiče. Komunitní škola je podle Krause (in Rabušicová a kol., 2004) ještě více propojena s životem místní komunity. Otevřená komunitní škola jako střed veřejného a kulturního dění daného regionu spolupracuje s místními organizacemi, reaguje na potřeby vzdělávání celého společenství, propojuje vzdělávací obsah s každodenním životem komunity a navazuje spolupráci s rodiči. (Rabušicová a kol., 2004)

Dle Rabušicové a kol. (2004) souvisí úspěch školy s tím, jak je propojena s okolní komunitou a jak aktivně se v ní angažuje. Pro dosažení kvalitních vnějších vztahů je nezbytné vytvořit uvnitř školního prostředí takovou atmosféru, která podněcuje otevřenou komunikaci.

V minulosti, jak poznamenávají Rabušicová a kol. (2004), docházelo k vzájemné oboustranné komunikaci mezi učiteli a rodiči pouze v situacích, kdy bylo třeba řešit specifické výchovné nebo vzdělávací problémy žáka. Jinak byly interakce mezi rodinou a školou charakterizovány jednosměrným tokem informací od učitelů k rodičům.

S obnovou demokracie v devadesátých letech minulého století se vztahy mezi rodiči a učiteli posunuly na partnerskou úroveň, v rámci níž společně sdílejí odpovědnost za vzdělávání dětí. (Šed'ová, 2009) Z toho plyne, že ve vztazích mezi rodiči a učiteli existují určitá vzájemná očekávání jedné strany a povinnosti strany druhé.

V této souvislosti se mluví o rodičovském zapojení, které zahrnuje různé oblasti a úrovně interakcí mezi rodinou a školou. Rabušicová a kol. (2004, s. 16 – 17) je shrnují následovně:-

„- podoby zapojení rodičů do vzdělávacího procesu ve škole - rodičovské role ve vztahu ke škole,

- komunikace mezi rodinou a školou, včetně komunikace mezi rodiči a učiteli,

- aktivity školy vůči rodině a formy spolupráce mezi školou a rodinou,

- rodiče jako přímí účastníci vzdělávacího procesu ve škole a rodičovské vzdělávání (vzdělávání rodičů).“

Způsoby projevů a chování rodičů ve vztazích ke škole byly dle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004) v minulosti popsány ze čtyř různých perspektiv.

Rodiče jako problém

Tento typ rodiče zahrnuje *rodiče nezávislé*, kteří si drží od školy odstup. I když ji tolerují, komunikují s učiteli pouze ojediněle, výsledky svých dětí sledují minimálně. Hodnoty, kterými se řídí jejich rodina, se neshodují s hodnotami, které škola předává.

Dále zahrnuje *rodiče špatné*, kteří patří k nespolupracujícím rodičům s negativním vztahem ke škole, své děti v učení nepodporují a nemají zájem o jejich vzdělávání a výchovu.

Kategorie *snaživých* rodičů zahrnuje ty, kteří projevují škole i učitelům podporu, aktivně usilují o spolupráci, jsou se školou v častém kontaktu, účastní se aktivit pořádaných školou, věnují se dětem při domácí přípravě na vyučování. Je však důležité poznamenat, že

přílišná angažovanost těchto rodičů může podle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004) vyvolávat u učitelů pocity nepohodlí a ohrožení.

Rodiče jako zákazníci (klienti)

V českém školním prostředí se jedná dle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004) o nejčastější roli rodičů. Rodiče vnímají školu jako instituci poskytující služby. Učitele považují za odborníky ve svém oboru, odpovědné za vzdělávání dětí, jejichž povinností je pravidelně informovat rodiče, jak se jejich děti učí. Sami se chovají jako klienti, kteří přijímají poskytované služby, aniž by se podíleli na podobě školního vzdělávání. Podle Čapka (2013) v případě nespokojenosti hledají pro své dítě školu jinou.

Rodiče jako partneři

Tento pohled představuje rodiče, kteří se aktivně angažují ve vzdělávání svých dětí, mohou se podílet na rozhodování o různých záležitostech týkajících se školy a jsou podle Švaříčka a kol. (2020) považováni za rovnocenné partnery ve vzdělávacím procesu. Mají spoluzodpovědnost za vzdělávání svých dětí, což Bastiani (in Švaříček a kol., 2020) považuje za základy partnerství rodiny a školy. Podle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004) partnerství představuje vyvážený vztah, kdy obě strany vzájemně uznávají přínos druhého pro rozvoj dítěte.

Rodiče jako občané

V rámci tohoto přístupu se dle Šed'ové (in Rabušicová a kol., 2004) role rodičů podobá standardnímu vztahu mezi občany a státními institucemi, kde rodiče prosazují svá práva a zároveň plní své povinnosti ve vztahu ke škole.

1.2.1 Vzájemná očekávání rodičů a učitelů

Výsledky výzkumu společnosti Perfect Crowd, s. r. o., z roku 2011 ukazují, že většina rodičů považuje za důležité, aby škola převzala iniciativu a sama nastavila pravidla pro vzájemnou spolupráci. (Feřtek, 2011)

V českých školách lze nalézt rozmanitou otevřenost a míru zapojení rodičů. Lze nalézt jak školy, které mají aktivní rodičovské spolky, tak takové, které rodičovské orgány nemají. Některé školy nabízejí inovativní vzdělávací programy, jako je například program Začít spolu, jehož přímou součástí je spolupráce s rodiči. Rodiče mají možnost se podílet na činnosti školy buď finančně, nebo prakticky. Na druhou stranu existují školy, které, jak

uvádí Rabušicová a kol. (2004), kromě třídních schůzek a vánoční besídky nemají žádné další interakce se svým okolím.

Pol a Rabušicová (1997, s. 11) mají zato, že „*domov stejně jako škola jsou částí výchovného prostředí dítěte. Uznáme-li, že naprostá většina rodičů chce napomoci učení svých dětí, snaží se o to a může leccím hodnotným skutečně přispět, pak patří k profesionální odpovědnosti školy úkol navazovat s rodinami těsnější pracovní vztah.*“ Pro zapojování rodičů do vzdělávání jejich dětí pak Pol a Rabušicová (1997) uvádějí několik argumentů. Zajedno zdůrazňují, že největší vliv na školní výsledky dětí mají postoje rodičů, zatímco stav školy nehraje v tomto ohledu tak důležitou roli. Proto, aby rodiče mohli plnit svou úlohu při vzdělávání svých dětí efektivně, musí porozumět tomu, čím se jejich dítě ve škole zabývá. Toho dosáhnou prostřednictvím vlastního zapojení do výuky, jímž mohou zároveň doplňovat práci učitelů a dalších odborníků. Autoři článku považují za povinnost školy v této roli rodiče podporovat, poskytovat jim přístup k důležitým informacím o pokroku dětí a způsobu, jakým škola pracuje s učebním plánem. Rovněž by dle nich rodiče měli mít právo vyjadřovat svůj názor při formulování školní politiky.

Ve své argumentaci dále poukazují na výsledky výzkumů, „*kteří naznačují, že zapojení rodičů má kladný vliv na výsledky dětí a na jejich postoje k učení.*“ (Campbell 1992, Henderson 1987, in Pol a Rabušicová, 1997, s. 11)

Podle Pola a Rabušicové (1997) dochází ke zlepšení vztahů mezi dítětem, rodičem a učitelem prostřednictvím různých strategií, kterými se rodiče angažují v procesu vzdělávání svých dětí a ve školních aktivitách. Ke zlepšení vztahů také přispívá, když obě strany, což zahrnuje rodiče i školu, měly jasné povědomí o svých vzájemných očekáváních. To jim umožňuje na tato očekávání lépe reagovat a navzájem si lépe vyhovět. (Rabušicová a Pol, 1996)

Podle Rabušicové a Pola (1996) mají rodiče často očekávání, že učitelé jim budou poskytovat podporu, budou mít jejich děti rádi a budou je zodpovědně vzdělávat, aniž by je přetěžovali domácími úkoly. Očekávají od učitelů spravedlnost a diskrétnost při sdílení informací o dětech. Zároveň mají obavy z toho, že se pro ně zapojení do školního života může stát zátěží, a že mohou být považováni za neinformované či nezdatné. Zároveň Feřtek (2011) udává, že rodiče také vyjadřují obavy ohledně časové náročnosti spolupráce se školou. Mají také strach, že by jejich případná kritika školy mohla negativně ovlivnit

pohled učitelů na jejich děti, a že by byli nuceni rozhodovat o záležitostech, ve kterých nemají dostatečné znalosti.

Podle Rabušicové a Pola (1996) učitelé očekávají od rodičů, že svým dětem předají správný pohled na to, jak významné je vzdělání v celkovém kontextu životních hodnot, že rodiče zajistí, aby děti byly do školy připravené, že budou ochotni s nimi řešit společné problémy a podporovat svoje děti ve vzdělávání. Rovněž učitelé podle Feřka (2011) vyjadřují obavy z nadměrné kritiky ze strany rodičů, z narušení vyučovacího procesu mimoškolními aktivitami, či ze zvýšené pracovní zátěže spojené s komunikací s rodiči. Obávají se, že případná finanční podpora ze strany rodičů bude chápána jako jejich nárok na spoluúčast v rozhodování týkajícím se školy.

V českém školství lze sledovat rozmanitost ve vztazích mezi školou a rodinou. Rozdíly existují v míře zapojení rodičů samotných a i v jejich zapojení prostřednictvím rodičovských orgánů, přičemž některé školy jsou v těchto vztazích aktivnější, než jiné. Mezi rodiči stále více roste oblíbenost inovativních vzdělávacích programů se zakotvenou účastí rodičů, které přicházejí do českých škol.

Je zřejmé, že spolupráce mezi rodiči a školami je důležitým prvkem vzdělávacího procesu, ale často je doprovázena očekáváními a obavami z obou stran, které vyžadují vzájemné porozumění a respekt k různým perspektivám.

1.2.2 Pohledy do zahraničí

V knize "Parental Involvement Across European Education Systems: Critical Perspectives" redigované Angelikou Pasekou a Delmou Byrne se zkoumá role a význam spolurozhodování rodičů a zákonných zástupců dítěte v evropských vzdělávacích systémech. Paseka a Byrne (2019) zde mapují zahraniční přístupy a snahy o možné účinné zapojení rodičů a jejich vliv na vzdělávací proces dětí. Níže jsou uvedeny některá jejich shrnutí pro porovnání se stavem a přístupy v českém školském systému:

Švédsko

V dnešním Švédsku se školy aktivně snaží zapojovat rodiče do vzdělávacího procesu pomocí různých metod. Jednou z těchto metod je třídní schůzka vedená žáky. Švédská národní agentura pro vzdělávání podporuje tyto schůzky a poskytuje pokyny pro jejich správnou organizaci a průběh. Schůzky se zaměřují na individuální plán rozvoje, který se soustředí na dosažené výsledky žáků a plánování do budoucna. Protože tato metoda je více

než inspirativní a mohla by posloužit jako poučný model kooperace mezi rodinou a školou v české škole, bude o ní detailněji pojednáno v článku 2.2.

Kromě toho školy pořádají dvakrát ročně dobrovolná setkání rodičů a také různé zábavné aktivity, kterých se účastní jak rodiče, tak děti. Důležitým prvkem ve školním kurikulu je také povinnost školy poskytovat informace rodičům. Místní obce a školy mají také možnost přijmout postupy a pravidla týkající se zapojení rodičů. Mohou například zřizovat školské rady s účastí rodičů.

Německo

V Německu existují programy, zacílené na rodiče, kteří neplní očekávání škol a učitelů. Tyto programy se snaží posílit rodičovskou motivaci a postavení a podporovat vliv rodičů ve školním prostředí.

Výsledky výzkumů o zapojení rodičů jsou rozporupné z důvodu různých přístupů k definici spolupráce a hodnocení jejího úspěchu. Velké hodnotící průzkumy ukazují, že úspěch ve vzdělání se liší podle sociální třídy a migračního statusu. Nicméně výsledky také naznačují, že rodiče nejsou jednotnou skupinou, existují rozdíly i uvnitř sociální třídy a mezi skupinami migrantů. Školy mají sice možnost zapojení rodičů ovlivňovat, ale v praxi je jejich zapojení nedostatečné napříč všemi rodičovskými skupinami. Do třídních aktivit zaměřených na podporu výuky se rodiče zapojují jen zřídka a aktivit ve škole se účastní pouze zhruba třetina rodičů, ať už ve formě neformálních pracovních skupin nebo formálnějších školních výborů.

I když se zapojení rodičů stále řadí mezi okrajová témata v celostátní politické debatě a programových dokumentech, jako je např. dokument KMK (Konference ministrů kultury), získává stále větší pozornost. V jednotlivých spolkových zemích vznikají různé formy a iniciativy zaměřené na rodiče nebo alespoň deklarující snahu věnovat jim více pozornosti.

Nizozemsko

Ve vzdělávacím systému Nizozemska je zapojení rodičů pevně zakotveno. Vyvíjí tlak na rodiče, aby podporovali školní úspěchy svých dětí a zároveň, aby považovali školy za zodpovědné za poskytování efektivního vzdělávání.

Obecným jevem rovněž je, že vzdělaní rodiče poskytují svým dětem větší a efektivnější podporu ve srovnání s rodiči méně vzdělanými. Vláda, školy a učitelé se proto v některých

případech obracejí na vysokoškolsky vzdělané rodiče, aby sdíleli svůj socioekonomický status ve prospěch komunity namísto toho, aby v podpoře upřednostňovali pouze své vlastní děti. V rámci školské politiky se zvažují různé alternativní přístupy, možnosti využití silných vazeb mezi školami, rodinami a komunitami, čímž se snaží dosáhnout spravedlivějšího a vyváženějšího vzdělávacího systému.

Z jedné strany se ukazuje, že efektivní zapojení rodičů přispívá k lepším školním výsledkům dětí, ale z druhé strany je také vnímáno právě jako faktor, který přispívá k narůstající vzdělanostní nerovnosti.

Norsko

Norský vzdělávací systém prostřednictvím strategických dokumentů a zákona o vzdělávání vytváří pevný základ pro spolupráci mezi rodinou a školou a podporuje rodiče ve stále se rozšiřující roli při spolupráci a rozhodování. Nicméně výzkumy naznačují, že realita spolupráce mezi rodinou a školou je jiná. Řada výzkumníků se proto zajímá o skutečné možnosti vlivu a zapojení rodičů do školního prostředí.

V souvislosti s tím bylo výzkumy zjištěno, že v této oblasti není věnována dostatečná pozornost vzdělávání budoucích učitelů. To se zaměřuje především na metody komunikace s rodiči a profesionální přístup k nim, méně často se vyučuje, jak zapojit rodiče jako partnery do procesu vzdělávání žáků a do fungování školy.

Nedostatečná pozornost vzdělávání učitelů v této oblasti, která je základem pro kvalitní výuku, přispívá k tomu, že přechod ze studia do učitelské profese je pro začínající učitele obtížnější, než by měl být. Vzdělávání by proto mělo klást důraz na přípravu budoucích učitelů na reálné situace, se kterými se budou ve své praxi setkávat a naučit je, jak lépe zvládat negativní interakce s rodiči.

Irsko

Zájem o zapojení rodičů je součástí hlavního vzdělávacího proudu i v sociálně znevýhodněných oblastech. Rodiče projevují vysoký zájem o větší vliv ve vzdělávání dětí a rovněž narůstá důraz na jejich odpovědnost za úspěch žáků.

Platí také to, že rodiče dětí ze znevýhodněných domácností projevují nižší zájem o účast a zapojení do vzdělávání svých dětí. Stát se snaží rozvíjet rodičovskou účast zejména u rodičů zaměstnaných v dělnických profesích nebo u rodičů nezaměstnaných. Jejich

angažovanost ve vzdělávacím procesu se snaží podpořit možností jejich bezprostředního kontaktu se školou mimo běžné vyučovací hodiny.

Velká Británie

I přes rozdíly v systémech a přístupech mezi čtyřmi zeměmi Spojeného království (Anglie, Skotsko, Wales, Severní Irsko) existuje společný zájem o zapojení rodičů do vzdělávání dětí a jejich vlastní zodpovědnost za úspěch žáků. Výrazné sociální a etnické nerovnosti mají za následek, že mnoho rodičů se nedokáže zapojit do tohoto systému, který by měl klást důraz na inkluzi, ale ve skutečnosti ji nedosahuje. Autorky studie varují před automatickým přijímáním myšlenky, že zapojení rodičů vždy vede ke zlepšení výsledků dětí. Vyzývají k investicím do kvalitního výzkumu, který poskytne přesvědčivé důkazy o tom, jaké formy zapojení rodičů v jakých podmínkách přinášejí pozitivní výsledky pro děti. Nejvíce však zdůrazňují potřebu investovat do kritického a kreativního výzkumu, který uznává rostoucí rozmanitost tříd a který si klade za cíl podporovat efektivní zapojení všech rodičů. Školy ve Velké Británii se potýkají s největší výzvou v oblasti diferenciací své práce s rodiči, aby mohly uspokojit potřeby stále rozmanitějších kulturních, náboženských a etnických skupin. Pro efektivní řešení této výzvy potřebují strategie založené na důkazech. Autorky studie doufají, že kvalitní výzkum poskytne informace tvůrcům vzdělávací politiky i praxi a ovlivní snahu o překonání stále existujících nerovností ve vzdělávání.

Portugalsko

V Portugalsku mají rodiče možnost volby školy pro své děti a jsou zastoupeny ve správních strukturách škol. Soukromé školy jsou dostupné pouze vyšším socioekonomickým vrstvám. Portugalsko má povinnou školní docházku trvající 12 let.

V současnosti existují nástroje a struktury pro formální účast rodin ve školách. Rodiny mají povinnost mít "opatrovníka", který je kontaktní osobou pro školu. Reformy zavedené v 60. a 90. letech 20. století posílily pravomoci školních zastupitelstev a vymezily práva a povinnosti rodin ve vzdělávání.

Výzkum ukázal, že školy s vyšším podílem privilegovaných rodin se zaměřují především na studijní výsledky žáků a účast rodičů je častější, zatímco školy s větším podílem rodin z nepříznivého socioekonomického prostředí se více zaměřují na zapojení jejich opatrovníků.

Výzkum poukazuje na nedostatečnou motivaci a schopnost všech účastníků vzdělávacího procesu, včetně ředitelů škol, zástupců rodin, učitelů a opatrovníků, přijmout své nové role. Byrokraticko-administrativní přístup v portugalském vzdělávacím systému a nedostatek školení mohou přispívat k nedostatku skutečného partnerství mezi školami a rodinami.

Pro rozvoj efektivního partnerství mezi školami a rodinami a zlepšení vzdělávání pro všechny žáky je třeba provádět další výzkumy s cílem získání dalších informací o specifických typech vztahů mezi školou a rodinou v každodenní praxi.

Slovinsko

Ve Slovinsku je devítileté základní vzdělání téměř plně financované státem. Vzdělávací systém je inkluzivní a vyznačuje se nízkou socioekonomickou rozvrstveností. Většina žáků navštěvuje veřejné základní a střední školy.

Z hlediska zapojení rodičů existují v Slovinsku rady rodičů a školské rady, které umožňují rodičům účast na rozhodování ve škole. Existuje také formální i neformální spolupráce mezi rodiči a školou, včetně rodičovských schůzek, konzultačních hodin a různých aktivit.

Výzkum naznačuje, že ve Slovinsku je vysoká míra zapojení rodičů do vzdělávání. Rodiče se častěji než v jiných zemích zapojují do školního života svých dětí, přebírají odpovědnost za výchovu a vzdělávání svých dětí, ale není jasné, zda je to pro vzdělávání dětí vždy přínosné, neboť to může vést k nadměrnému rodičovství. Existuje také tendence nadměrného zapojení rodičů do školních aktivit, což může ovlivňovat autonomii učitelů a rozdíly mezi žáky. Slovinští rodiče mají vysoké vzdělávací aspirace pro své děti a jsou ochotni obětovat čas a prostředky pro jejich studium. Avšak vysoká očekávání mohou mít negativní dopady na děti a vést k jejich přetížení a nedostatečné samostatnosti.

Na druhou stranu existuje také spojitost mezi nedostatečnou podporou ze strany rodičů a nedokončením vzdělávání u mladých lidí. Zapojení rodičů do vzdělávání dětí je považováno za důležité, ale různé praktiky se liší a nelze je zobecnit. Rodičovské zapojení může zahrnovat různé aktivity spojené se školou a vzděláváním, které se odehrávají v domácím prostředí. Důležitým faktorem je kulturní a sociální kapitál rodiny, který ovlivňuje výkony a motivaci dítěte.

Švýcarsko

Švýcarský vzdělávací systém má federální strukturu, což znamená, že školy se mohou lišit v jednotlivých kantonech. Většina rodičů posílá své děti do státních škol, ale existuje také malý podíl dětí, které navštěvují soukromé školy nebo se vzdělávají doma.

Ve Švýcarsku je spolupráce mezi rodiči a učiteli sledována a podporována na různých úrovních, včetně výzkumu, státní politiky, vzdělávání učitelů a každodenní práce školních ředitelů a učitelů. Výzkumy naznačují, že švýcarští rodiče obecně přistupují ke školám pozitivně a konflikty mezi rodiči a učiteli jsou vzácné. Nicméně, školní pravidla a požadavky mohou pro rodiče představovat zdroj stresu, zejména pokud se týkají dětí s problémy v učení nebo s porušováním pravidel.

Výzkumy se zaměřují na různé aspekty spolupráce mezi rodiči a učiteli, včetně strategií, postojů a chování obou stran při komunikaci a spolupráci. Zároveň se zkoumají i vlivy rodiny na motivaci, výsledky a chování žáků. Rodiče mají přímý vliv na své děti prostřednictvím svých postojů a chování doma, což může ovlivnit jejich sebevědomí, motivaci, výsledky a chování ve škole. Rodičovská očekávání také sehrávají důležitou roli v akademických výsledcích žáků.

Další výzkumy se rovněž zabývají vlivem socioekonomického prostředí rodiny na rozhodování žáků ohledně jejich školní kariéry a volby povolání. Studie ukazují, že rodiče s vyšším socioekonomickým statusem se častěji zapojují do vzdělávání svých dětí, což má za následek jejich lepší výsledky ve škole a dosažení vyššího stupně vzdělání. Existují také programy zaměřené na poskytování informací a podpory rodičům, aby mohli lépe podporovat své děti ve vzdělávání doma.

Na základě zjištěných problémů, kterým učitelé v této oblasti v praxi čelí, jsou koncipovány různé programy, které se zaměřují na přípravu stávajících i budoucích učitelů na úspěšnou spolupráci s různými typy rodičů. Těchto programů je však stále nedostatek.

Ve Švýcarsku je kladen důraz na spolupráci mezi rodiči a učiteli a existují různá opatření a aktivity, které tuto spolupráci podporují. Zapojení rodičů do vzdělávání dětí je považováno za důležitý faktor pro jejich úspěch ve škole a celkový rozvoj.

Island

Zapojení rodičů je na Islandu stále relativně novým výzkumným tématem, i když existuje dlouhá tradice vztahů mezi rodinou a školou. Učitelé sehrávají klíčovou roli v rozvoji těchto vztahů a v celkovém rozvoji školního prostředí.

Islandský vzdělávací systém je částečně decentralizovaný, přičemž obce mají odpovědnost za preprimární a povinné primární vzdělávání. Přestože je systém částečně decentralizovaný, celková struktura zůstává poměrně centralizovaná, protože základní cíle a administrativní rámec jsou stanoveny parlamentem. Primární vzdělávání je povinné pro děti ve věku 6 -16 let. Většinu škol provozují obce, ale existují i školy soukromé.

Zapojení rodičů na Islandu není přesně definováno v zákoně o povinné školní docházce ani v národním kurikulu. Legislativa však rodičům poskytuje možnosti ovlivňovat školní politiku a řízení. Existují školní a rodičovské rady, které se podílejí na tvorbě politiky a projednávání změn. Rodiče mají také právo na podrobné informace o škole svého dítěte a přístup ke všem informacím shromážděným školou.

Výzkum o zapojení rodičů na Islandu je stále relativně novým oborem s omezeným množstvím publikovaných studií. Zaměřuje se na různé aspekty zapojení rodičů, včetně komunikace, spolupráce a podpory. Studie také poukazují na rozdíly ve vnímání a preferencích mezi rodiči a studenty. Vztahy mezi rodinou a školou jsou stigmatizovány kvůli nedostatkům v kvalitě a rovnosti. Rodiny, jejichž děti čelí obtížím ve škole, často vnímají ze strany škol nedostatečnou podporu. Proto je hlavním cílem podpora aktivního zapojení žáků do vzdělávacího procesu a rozvoj potřebných pedagogických dovedností učitelů.

Kypr

Kyperské ministerstvo školství a kultury má významnou pravomoc a odpovědnost za prosazování školských zákonů a přípravu legislativy. Centrální komise pro školství má na starosti personální záležitosti učitelů a inspektoři hrají důležitou roli ve vedení, dohledu a hodnocení vzdělávání. Existuje také centrálně plánované celostátní kurikulum, které je kontrolováno ministerstvem školství a kultury.

Vzdělávání na Kypru je poskytováno prostřednictvím preprimárních a základních škol, nižších středních škol, středních škol, technických/odborných škol, speciálních škol, institucí terciárního vzdělávání a neformálních institucí a center. Většina škol je veřejná, avšak existuje také řada soukromých samofinancovaných institucí pod kontrolou ministerstva školství a kultury. Vzdělávání je povinné a bezplatné od pěti let až do ukončení střední školy.

Vztahy mezi rodinou a školou na Kypru jsou často označovány jako "zapojení rodiny". Tento termín zahrnuje jakoukoli angažovanost člena rodiny v záležitostech týkajících se

školní docházky dítěte s cílem podpořit jeho vzdělávání. Na Kypru se používá širší definice termínu "rodina", která zahrnuje nejen rodiče, ale také opatrovníky, pečovatele a další dospělé příbuzné.

Existují různé formální instituce, které regulují vztahy mezi školou a rodinou. Patří sem Sdružení rodičů (PA), okresní rodičovská sdružení (DPA) a dalších rodičovských sdružení. Tyto organizace se snaží spolupracovat se školami a podporovat nejlepší vzdělání pro všechny žáky.

Nejběžnější formou komunikace mezi školou a rodinou na Kypru je vzájemné informování o studijním pokroku a chování dětí. Existují také neformální vazby mezi školami a rodinami. Tyto neformální aktivity mohou zahrnovat účast rodičů na školních akcích a dobrovolnickou práci.

Celkově lze říci, že vztahy mezi rodinou a školou na Kypru čelí svým výzvám, Pro zlepšení zapojení rodin do vzdělávacího procesu je potřeba citlivost a iniciativa učitelů, podpora ze strany škol. Důležité je také zvýšení povědomí o rovnosti a inkluzi ve vzdělávání a posílení vztahů mezi školou a rodinou prostřednictvím vhodných politických reforem.

1.2.3 Zahraniční inspirace pro český kontext

Význam rodičů jako partnerů ve vzdělávacím procesu je stále patrnější. Každá země má své vlastní charakteristiky a strategie pro zapojení rodičů do vzdělávání a školních aktivit. Proto je důležité porozumět různým přístupům a podpoře, kterou školy a instituce v jednotlivých zemích poskytují. Tabulka 1 představuje přehled a porovnání informací o úrovni zapojení rodičů, pozornosti a podpoře, která je těmto aktivitám věnována na úrovni státu v některých zemích Evropy.

Tabulka 1

Analýza úrovně zapojení rodičů ve vybraných evropských zemích

Země	Přístup škol a učitelů k rodičům	Úroveň zapojení rodičů	Politická pozornost a podpora
Česká republika	Rozmanitá otevřenost škol a míra zapojení rodičů.	Různorodá	Existence aktivních škol zapojených do komunity, nabídka různých aktivit, programy pro spolupráci s rodiči. Různá míra zapojení rodičů a rodičovských orgánů. Vliv rodičů na výsledky dětí.
Švédsko	Aktivní snaha o zapojení rodičů.	Vysoká	Podpora ze strany národní agentury pro vzdělávání, organizace konzultací, dobrovolná setkání a informování rodičů.
Německo	Kritika nezapojení rodičů.	Nedostatečná	Programy na posílení motivace rodičů, rozporuplné výsledky výzkumů.
Nizozemsko	Pevně zakotvené zapojení rodičů.	Vysoká	Politika podporující roli rodičů, výzkum zaměřený na studijní úspěchy.
Norsko	Politika podporující zapojení rodičů.	Omezená	Politická pozornost, nedostatečná pozornost ve vzdělávání učitelů.
Irsko	Rostoucí důraz na rodičovskou účast.	Různorodá	Závislost na sociálním statusu, zvýšená poptávka rodičů, význam odpovědnosti rodičů.
Portugalsko	Zákonodární změny podporující zapojení rodičů.	Různorodá	Zákonodárství posilující pravomoci školních zastupitelstev, formální účast rodin ve školách, potřeba dalších výzkumů.
Slovinsko	Rady rodičů a školské rady.	Vysoká	Formální i neformální spolupráce, sociální kapitál rodiny ovlivňuje výkony a motivaci dítěte.
Švýcarsko	Spolupráce podporována na různých úrovních.	Vysoká	Strategie, postupy a chování učitelů a rodičů, vliv rodiny na motivaci a výsledky žáků.

Island	Dlouhá tradice vztahů mezi rodinou a školou.	Různorodá	Studie o zapojení rodičů stále nové, význam učitelů v rozvoji vztahů.
Kypr	Spolupráce mezi školou a rodinou označována jako "zapojení rodiny".	Různorodá	Existence formálních institucí, neformální vazby, potřeba citlivosti a iniciativy učitelů, podpora ze strany škol a politických reforem.

Zahraniční srovnání ukazují, že téma zapojení rodičů je společné všem zemím. Každá země má přitom svůj systém školství, svoji kulturu, která odpovídá tradicím, rozvoji a historické zkušenosti. Systém školství tak reflektuje kulturní a celospolečenské tradice dané země.

Programy rodičovského zapojení jsou v různých zemích implementovány na různých stupních rozvoje, nebo se alespoň usiluje o jejich zavedení. Je zřejmé, že všechny země se potýkají v této oblasti s většími či menšími problémy a usilují o zlepšení spolupráce s rodiči. V oblasti zapojení rodičů do spolurozhodování existují rozdíly s tím, že některé země vytvářejí pro aktivní účast rodičů příznivější podmínky než jiné.

Společným rysem je zkušenost, že rodiče s vyšším socioekonomickým postavením věnují svým dětem a spolupráci se školou více pozornosti, než rodiče s nižším statusem. Tato nerovnost se samozřejmě negativně projevuje na dětech. Celospolečenským úsilím je tak snaha tyto rozdíly mezi dětmi vyrovnat. Je proto důležité pečlivě zhodnotit přínosy a nedostatky programů rodičovského zapojení. Rodičovské zapojení přináší výhody jak pro školu, tak pro žáky, ale tyto výhody musí být realizovány a uplatňovány rovnoměrně a sociálně spravedlivě. (Paseka a Byrne, 2019)

Z přehledu o přístupu škol a učitelů k rodičům v různých zemích lze vyvodit několik inspirativních poznatků pro Českou republiku. Švédsko má aktivní snahu o zapojení rodičů s vysokou podporou ze strany národní agentury pro vzdělávání. V Německu existují programy na posílení motivace rodičů. Je také možné vzít v úvahu přístup Portugalska, které zavedlo zákonodárné změny pro podporu zapojení rodičů a Slovinska, které má aktivní rady rodičů a školské rady s vysokou úrovní spolupráce.

1.3 Strategie a postupy podporující spolupráci

Na spolupráci s rodiči a jejich spolurozhodování v procesu vzdělávání jsou v současné době zaměřeny některé vzdělávací projekty, programy a iniciativy. Jednou z nich je inovativní program Začít spolu, který má participaci rodičů na vzdělávání přímo zakotvenu ve svých principech.

1.3.1 Začít spolu

V 90. letech byl v USA zahájen vzdělávací projekt s názvem "Step by Step" (Krok za krokem) pod vedením filantropa Georga Sorose a jeho nadace Open Society Foundations (OSF). Společně s podporou neziskové organizace Children's Resources International byl vyvinut modelový koncept s cílem systematicky a finančně podporovat reálné změny ve vzdělávání. Hlavním záměrem této podpory byly země ve střední a východní Evropě, které se stále snažily překonat následky desetiletí nedemokratického komunistického režimu.

Program Začít spolu se soustředil na podporu předškolního a základního vzdělávání. Na začátku byl program financován Open Society Institute v New Yorku a nadací Open Society Fund v Praze. V roce 2000 byla založena organizace "Step by Step ČR" (původně jako občanské sdružení, později transformované na obecně prospěšnou společnost), která převzala odpovědnost za rozvoj tohoto programu.

Do některých českých základních škol byl program Začít spolu implementován pod záštitou Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy v roce 1996 a od té doby se postupně rozšířil i do dalších škol. (Poche Kargerová a kol., 2022)

2 Pojetí spolurozhodování v programu Začít spolu

Program Začít spolu představuje otevřený systém, který počítá se samotnými žáky a jejich rodiči jako plnohodnotnými partnery s kompetencemi přímo zasahovat do procesu vzdělávání. Podle Poche Kargerové (2022, s. 319) „*Program Začít spolu udělal z žáků a jejich rodičů partnery učitelů a škol.*“ Tento program umožňuje školám a učitelům adaptovat jej na konkrétní kulturu, zvyklosti a tradice dané země, na místní vzdělávací systém a individuální potřeby dětí. Školy se řídí základními principy, které program definují.

„1. Důraz na individuální přístup ke každému dítěti.

2. Vedení dětí k samostatnému rozhodování – k volbě a odpovědnosti.

3. Rozvíjení schopností, znalostí a dovedností dětí prostřednictvím plánované činnosti, center aktivit a pozorování.

4. Důraz na účast rodiny.“ (Gardošová, Dujková a kol., 2003, s. 17).

Princip účasti rodiny zvyšuje kvalitu vzdělávání prostřednictvím účelné a soustavné podpory při vytváření komunitního centra, kde mají rodiče možnost aktivně přispívat k organizaci a fungování třídy. Mohou se účastnit vyučování jako pozorovatelé, ale i vstupovat do výuky, například jako asistenti učitele, a pomáhat dětem s prací. Stávají se tak aktivními spolutvárci programu školy. Rodiče také dostávají podrobné informace o pokrocích dítěte a jeho chování za využití různých forem hodnocení a sebehodnocení. Děti jsou hodnoceny na základě individuální vztahové normy, která vychází z jejich pracovního pokroku. Vzhledem k tomu, že rodiče mají zodpovědnost za vzdělání svých dětí, také mají právo na spolurozhodování o jeho průběhu a stávají se s učiteli rovnocennými partnery.

Kvalitnější spolupráci má napomoci „*Desatero pro spolupráci s rodinou*“:

„1. Respektujeme úlohu rodičů – rodiče jsou nejvýznamnějšími činiteli ovlivňujícími vývoj dítěte. Mají právo a povinnost činit důležitá rozhodnutí týkající se jejich potomka.

2. Zachováváme důvěrnost – rodiny mají právo na ochranu svých osobních informací. Informace požadované od rodin jsou omezeny pouze na ty nezbytné pro zajištění efektivního vzdělávání dětí.

3. Mluvíme s rodinami o očekáváních, která vůči sobě máme – zjišťování představ o vzdělávání a vzájemné spolupráci, které rodiče mají.

4. *Podporujeme spolupráci s rodiči nabídkou více strategií k jejich zapojení – akceptování různorodosti. Každá rodina si může vybrat, jaké formy spolupráce jí budou nejvíce vyhovovat.*
5. *Respektujeme, že konkrétní způsob spolupráce si volí rodina sama – nabídnout rodinám co nejširší škálu možností ke spolupráci.*
6. *Usilujeme o zapojení celé rodiny – ke spolupráci je vyzývána i širší rodina dítěte a její přátelé.*
7. *Plánujeme rodičovská setkání a konzultace v době, která rodině vyhovuje – možnost výběru termínu setkání z několika navržených variant, rodiče se mohou zapisovat do harmonogramu konzultací.*
8. *Zaměřujeme se na silné stránky rodiny a poskytujeme jí pozitivní zpětnou vazbu. Dáváme rodinám najevo, že si vážíme jejich spolupráce a zapojení ve třídě.*
9. *Spolupracujeme s dalšími partnery školy – otevřenost ke spolupráci s ostatními institucemi a organizacemi. Využíváme jejich nabídek a naopak jim přispíváme v rámci svých možností naší prací.*
10. *Víme, že všechno nejde hned...“ (Poche Kargerová, 2019, s. 21)*

Čapek (2013) zmiňuje, že navzdory tomu, že většina škol je přesvědčena, že klade na spolupráci s rodiči dostatečný důraz, spolupráce mezi školami a rodinami je často neuspokojivá a nedosahuje příliš vysoké úrovně. Epsteinová (in Čapek, 2013, s. 13) zmiňuje několik stupňů rodičovského zapojení do života školy:

- „1. *Plnění základních rodičovských povinností*
2. *Komunikace škola – rodiče*
3. *Zapojení rodičů jako dobrovolníků do činnosti školy*
4. *Zapojení rodičů do domácí přípravy*
5. *Zapojení rodičů do rozhodování o záležitostech školy*
6. *Zapojení rodičů do školní komunity.“*

V českých školách je často patrný tradiční model vztahů mezi školami a rodinami, který Štech (in Čapek, 2013) charakterizuje několika rysy:

Separace, kdy učitelé a rodiče mají v péči o děti oddělené role a odpovědnosti. Komunikace mezi nimi směřuje především od učitelů k rodičům a soustředí se často na

negativní jevy školního života. Navíc, motivování rodičů k aktivní účasti ve vzdělávání je ze strany učitelů nedostatečné.

Selektivnost, kdy si školy samy určují, kdy a jak zapojí rodiče do vzdělávacího procesu a angažování rodičů je často omezeno na situace, kdy to škola považuje za nezbytné.

Úkolování, kdy učitelé často komunikují s rodiči formou jednostranných požadavků, doporučení a žádostí, obvykle až tehdy, když se objeví problémy a často s nedostatečným ohledem k potřebám rodin.

Formálnost, kdy i přes rozmanité interakce učitelů s rodiči, se často stává, že rodiče v kontaktu s učiteli mají pasivní postavení.

2.1 Rodina a komunita v programu Začít spolu

Krejčová (2005) dává účinnost vzdělávání dětí do souvislosti s úrovní spolupráce mezi rodinami a školami. Uvádí, že jedním z hlavních úkolů školy je navázání partnerství, udržování pravidelného kontaktu s rodinami a nabízení různých příležitostí pro jejich zapojení do školních aktivit. Důležitý moment spatřuje v přizpůsobení přístupu školy nejen k žákům, ale také k jejich rodinám. Škola má možnost realizovat tento postup tak, že umožní rodičům vybrat si nejvhodnější způsob spolupráce v souladu s jejich individuálními preferencemi.

Důraz na partnerství mezi školou, rodinou a širší komunitou v oblasti výchovy a vzdělávání klade vzdělávací program *Začít spolu*. V jeho principech je kladen zvláštní akcent na aktivní komunikaci a zapojení rodiny do vzdělávacího procesu. Čapek (2013, s. 164) jej považuje „za výjimečný, a to zejména díky jeho jasně definované kvalitě, která je formulována v Mezinárodním profesním rámci kvality ISSA: *Kompetentní učitel 21. století*.“

Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA: *Kompetentní učitel 21. století* definuje standardy (požadavky na práci učitele), které by měl učitel pracující ve vzdělávacím programu zaměřeném na dítě dodržovat. Jeho cílem je umožnit učitelům hodnotit svou práci na základě jasně stanovených kritérií.

Standardy pro práci učitele jsou tvořeny následujícími oblastmi:

1. Komunikace
2. Rodina a komunita

3. Inkluze, rozmanitost a demokratické hodnoty
4. Plánování a hodnocení
5. Výchovně-vzdělávací strategie
6. Profesionální rozvoj

V každé z oblastí existují kritéria, která jsou dále specifikována pozorovatelnými ukazateli. Ukazatele jsou doplněny detailním vysvětlením jejich významu, včetně konkrétních doporučení, jak je lze naplňovat.

Pro účely této diplomové práce bude podrobněji představena oblast Rodina a komunita.

Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA klade důraz na podporu jedinečnosti, potřeb a zájmů dítěte a ctí jeho spojení s rodinou, komunitou, kulturou a společností. Zvláštní pozornost je v něm věnována spolupráci s rodinou a komunitou, podpoře demokratických hodnot a vytváření inkluzivního prostředí. Rámec také bere v úvahu širší společenské faktory, jako jsou sociální třída, místo bydliště, region, národnost a nadnárodní společenství. V programu Začít spolu se dle Poche Kargerové a kol. (2022) považuje za profesní standard, že učitel vnímá rodiče ve výchově a vzdělávání dětí jako plnohodnotné partnery a poskytuje jim možnost zvolit si formu spolupráce, která jim nejvíce vyhovuje. Společně sdílejí odpovědnost za ideální růst a vývoj dítěte.

Poche Kargerová (2019) uvádí, že vzdělávání dětí významně nabývá na účinnosti, když škola, rodina a komunita spolupracují a vzájemně se doplňují. Při vytváření partnerství s rodiči učitelé vycházejí z faktu, že rodiny mají zásadní úlohu jako hlavní vychovatelé svých dětí, nesou odpovědnost za jejich výchovu a mají největší vliv na jejich vývoj. Na druhé straně škola a učitelé mají za úkol vytvářet prostředí pro partnerství s rodiči dětí. To zahrnuje udržování pravidelného kontaktu s nimi, uplatňování individuálního přístupu nejen vůči dětem, ale i vůči jejich rodinám a poskytování možnosti volby různých forem spolupráce, aby co nejlépe vyhovovaly potřebám a možnostem rodin.

Jedním z kritérií pro úspěšnou spolupráci učitele s rodiči žáků i se širší veřejností je dle článku 2.1. Mezinárodního profesního rámce kvality ISSA (2011, s. 13) kritérium „*Učitel utváří partnerský vztah s rodinami dětí, nabízí jim i dalším členům komunity možnost zapojit se do výchovy a vzdělávání dětí, zapojit se do života učící se společnosti.*“

Je zde uvedeno, že k dosažení tohoto cíle lze použít několik indikátorů:

- **Indikátor č. 1:** „Učitel zapojuje rodiče dětí i členy rodiny a komunity do vzdělávání dětí, umožňuje jim aktivní vstup do výuky, vítá jejich přítomnost ve třídě v průběhu vyučování.“ (Kompetentní učitel 21.století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011, s. 13)

Rámec obsahové náplně indikátoru č. 1: Učitel hledá vhodná témata a aktivity, které umožňují zapojení dětí, jejich rodičů a členů rodiny do společného vzdělávání. Vytváří měsíční plán třídních aktivit, který obsahuje tematické projekty a aktivity, jež nabízejí příležitosti k účasti rodičů a členů rodiny. Informuje rodiče o dění ve škole, termínech třídních schůzek, dnech otevřených dveří a dalších akcích školy prostřednictvím různých komunikačních prostředků, jako jsou školní zpravodaje, letáky, pozvánky nebo e-maily. Učitel používá srozumitelný jazyk pro rodiče a získává informace o rodinách dětí, jejich zájmech, dovednostech, povoláních a zkušenostech. Motivuje rodiny k účasti na základě jejich zájmů a schopností a využívá kulturní rozmanitosti rodin.

Učitel aktivně podporuje rodiče, aby se různými způsoby zapojili do procesu vzdělávání. Nabízí jim příležitost zúčastnit se výuky a vítá každý jejich příspěvek v rámci aktivit a projektů (vyjadřuje jim upřímné díky a píše děkovné dopisy). Snaží se nalézt způsoby, jak zapojit i ty rodiče, kteří se z různých důvodů nemohou aktivně účastnit třídních aktivit. Například rodiče mohou s dětmi pracovat na výtvorech, které pak představí ve škole, nebo mohou společně vytvořit webové stránky či jiné projekty. Učitel jim včas poskytuje informace o dění ve škole, školních představeních a dalších akcích, aby měli dostatek času na plánování a organizaci. Aktivně připravuje a realizuje různé vzdělávací aktivity, jako jsou dílny, přednášky, diskuze a další formy, které přispívají k obohacení vzdělávacího prostředí. (Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011)

- **Indikátor č. 2:** „Učitel dává rodičům příležitost spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře učení a rozvoje jejich dětí.“ (Kompetentní učitel 21.století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011, s. 13)

Rámec obsahové náplně indikátoru č. 2: Učitel poskytuje rodičům informace o filozofii a cílech vzdělávacího programu školy a odkazuje je na zdroje, jako jsou webové stránky školy nebo pedagogická literatura, které pomáhají podpoře učení dětí. Komunikuje s rodiči prostřednictvím individuálních konzultací, kde se vzájemně informují o pokrocích v učení, úspěších a případných problémech. Diskutuje s rodiči o vzdělávacích cílech dítěte a společně mohou vytvořit smlouvu o dosažení těchto cílů. Komunikace s rodiči probíhá

osobně, písemně nebo telefonicky. Učitel využívá různé nástroje hodnocení, jako je dětské portfolio, a informuje rodiče o vývoji jejich dítěte prostřednictvím psaných zpráv. Spolupracuje s rodiči při vytváření individuálního vzdělávacího plánu a využívá jejich zkušenosti při hodnocení. (Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011)

- **Indikátor č. 3:** „*Učitel zapojuje rodiny dětí do rozhodování o věcech souvisejících s životem třídy/školy.*“ (Kompetentní učitel 21.století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011, s. 13)

Rámec obsahové náplně indikátoru č. 3: Učitel zahrnuje rodiče a rodiny do plánování aktivit, projektů a činností a umožňuje jim spolupracovat na vytváření vzdělávacího prostředí třídy a školy. Učitel vytváří příležitosti, aby požádal rodiče o pomoc například při financování materiálů do třídy, při výmalbě a výzdobě, při rekonstrukci školní zahrady nebo při organizaci sportovního dne. Zapojuje rodiče do diskuzí o třídních pravidlech, rozvrhu, programu aktivit a mimoškolních aktivitách. Nabízí rodičům, aby se stali aktivními členy školní rady a také prostředníky komunikace mezi školou a rodiči. (Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA, 2011)

Z výše uvedeného vyplývá, že proto, aby byla spolupráce mezi učiteli, rodiči a širší veřejností úspěšná, je nezbytné, aby učitel navázal partnerský vztah s rodinami dětí a poskytl jim možnosti aktivně se zapojit do vzdělávání a výchovy. Učitel by měl aktivně komunikovat s rodiči, poskytovat jim relevantní informace a vytvářet příležitosti pro jejich účast ve vzdělávání. Je důležité, aby rodiče měli možnost vyjádřit své názory a spolurozhodovat o postupech podpory učení a rozvoje dětí. Zapojení rodin do rozhodování o záležitostech souvisejících s třídou a školou je klíčové také pro vytvoření partnerství a aktivní spolupráce. Program Začít spolu poskytuje učitelům rámec profesních kvalit, který umožňuje hodnotit jejich práci na základě stanovených kritérií. Důkladné plánování, efektivní komunikace a zapojení rodičů a veřejnosti přispívají k vytváření příznivého vzdělávacího prostředí a podporují rozvoj dětí. Spolupráce mezi učiteli, rodiči a širší veřejností je klíčová pro úspěch vzdělávacího procesu a přípravu dětí na život v moderní společnosti.

2.2 Konzultace rodič – žák – učitel

Tradiční součástí českého školství jsou třídní schůzky. Nejčastěji probíhají podle zavedeného vzorce a představují formu, ve které učitel jednostranně předává informace

rodičům, přičemž je rodičům vyhrazen čas pro případné dotazy a připomínky. Podle Čapka (2013) jsou třídní schůzky obecně vnímány jako jedna z nejvýznamnějších forem komunikace a zároveň, pokud jsou dobře připravené a řízené, jako nejběžnější příležitost k interakci mezi školou a rodinou, vylepšují komunikaci mezi rodiči, pedagogy a školou.

Čapek (2013, s. 91 - 92) rovněž považuje třídní schůzku za „*příležitost, jak budovat třídní společenství, prezentovat činnost školy a svou vlastní pedagogickou práci, získat rodiče na svou stranu, ukázat jim svoji erudici a profesionalitu.*“

Podle tohoto autora v českých školách obvykle dochází ke čtyřem setkáním učitelů s rodiči během školního roku. Tato setkání zahrnují dvě třídní schůzky, které se konají vždy před vysvědčením, jedno běžné konzultační odpoledne a také jedno konzultační odpoledne určené pro rodiče spolu s jejich dětmi. (Čapek, 2013)

Běžná třídní schůzka neumožňuje soukromý rozhovor, od něhož rodiče očekávají informace o pokroku a chování svého dítěte. Přesně těmto potřebám odpovídají konzultace, které sice nejsou na našich školách příliš tradiční záležitostí, ale v posledních letech získávají díky svému charakteru stále větší popularitu. Probíhají v rámci komunikačního trojúhelníku, kdy je kromě učitele a rodičů přítomen i žák a může se přímo podílet na hodnocení formou obhajoby svých výsledků a nebo stanovením případných dalších cílů pro zlepšení. „*Jejich cílem je seznámit rodiče s pokroky dítěte a společně pak naplánovat další postup v učení dítěte.*“ (Krejčová, 2005, s. 80)

Pro to, aby konzultace přinesla maximální prospěch všem zúčastněným stranám, je dle Čapka (2013) třeba, aby se učitel v rámci pečlivé přípravy opíral o konkrétní výstupy žáka a vhodným a srozumitelným způsobem formuloval zpětnou vazbu. Konzultace by měla být předem domluvená, rodič by neměl na učitele čekat a měla by probíhat za možné účasti žáka v prostředí, ve kterém se rodiče nebudou cítit znevýhodnění

Podle Kreislové (2008) jsou pravidelné konzultace s rodiči a žákem jedním z nejdůležitějších setkání. Jejich přínos spatřuje především v účasti dítěte, rodiče i pedagoga. Krejčová (2005) uvádí, že se tento typ osobních konzultací realizovaný ve školách s praxí ve vzdělávacím programu Začít spolu koná minimálně dva až třikrát za rok. Kreislová (2008) má zato, že na začátku školní docházky, by měla tato setkání probíhat alespoň jednou měsíčně.

Konzultace se soustředí zejména na vlastní reflexi práce dítěte v uplynulém období, zaměřují se na hodnocení jeho výkonnosti ve školním procesu a také se mohou otevřít a diskutovat řešení případných obtíží.

Sebehodnocení dítěte jsou rodiče přítomni. Dítě má možnost představit, co se mu daří a v čem jsou jeho silné stránky. Může objasnit případné nastalé problémové situace v případě, že dojde k jejich mylným výkladům ze strany učitele či rodičů. Rovněž rodiče mají příležitost vyjádřit se ke školnímu pokroku svého dítěte. Mohou sdílet svoje zkušenosti s domácí přípravou, případně se poradit v případě nejasností. Ze strany učitele dochází také ke shrnutí, jak se žákovi dařilo naplňovat výchovně vzdělávací cíle. Učitel musí zohlednit individuální potřeby žáka, motivuje žáka prostřednictvím vhodně zvolené zpětné vazby k dalšímu rozvoji a plánování svých vzdělávacích cílů, konkretizuje, na co by se měl žák v dalším období zaměřit.

Správně organizované konzultace, kde se schází rodič, žák a učitel a pro které platí pravidla

„- *Naslouchejme.*

- *Dejme prostor nejprve dítěti a podporujme ho v komunikaci.*
- *Začínáme pozitivní zprávou.*
- *Oceňujeme každý pokrok.*“

(Kreisllová, 2008, str. 49), mají pak nenahraditelný význam pro všechny zúčastněné strany.

Žáci získávají prostřednictvím těchto setkání příležitost uvědomit si pozitivní interakce mezi svými rodiči a učitelem, reflektovat svůj vlastní pokrok ve vzdělávání a přijmout za něj odpovědnost. Dostávají také možnost vyjádřit vlastní názory a pocity ohledně svého vzdělávání.

Rodiče získávají možnost pozorovat přímý kontakt svého dítěte s učitelem a mají příležitost vyslechnout si sebehodnocení vlastní práce dítěte. Dále mají příležitost sdělit své názory a pocity ohledně vzdělávání svého dítěte v soukromí.

Učitelé mají možnost pozorovat přímou interakci mezi rodičem a žákem a využít setkání pro sdělení soukromých a citlivých informací a pro klidné řešení případných problémů.

Podle Čapka (2013) by neměly být třídní schůzky a konzultace vzájemně zaměňovány ani nahrazovány, neboť každá z těchto forem má svá specifická pravidla a cíle, které se naplňují pouze tehdy, jsou-li tyto formy realizovány v souladu s danými pravidly.

„Konzultační schůzky mají svůj velký význam, pokud je na ně učitel kvalitně připraven, nenahrazují třídní schůzky, ale jsou doplňkem všestranné komunikace učitele s rodičem“ (Čapek, 2013, s. 111). Pokud tedy učitel využívá obě tyto formy komunikace s rodiči, vytváří prostor pro optimální rozvoj každého jednotlivého žáka, podporuje spolupráci a soudržnost mezi rodiči současně s ohledem na jejich individuální potřeby.

Za další vysoce efektivní platformu komunikace mezi rodiči a školou, která navíc přispívá k dobrým vztahům mezi učitelem a žáky, považuje Čapek (2013, s. 111) „společnou třídní schůzku se žáky“. To je model třídních schůzek, kterých se účastní nejen učitel a rodiče, ale také žáci. Výjimečnost takových schůzek spočívá v tom, že děti při nich mají možnost prezentovat rodičům své výsledky a způsob, jakým v hodinách pracují, reflektují aktivity a informují své rodiče o nadcházejících činnostech a plánovaných akcích. Mají také možnost bezprostředně reagovat na projednávaná témata a tím ovlivnit průběh schůzky. Zároveň se tím učí komunikovat s dospělými. Čapek (2013) však uvádí, že z šetření Říhové z roku 2009 vyplývá, že „přítomnost žáků při třídních schůzkách odmítlo 100 % učitelů z výzkumného vzorku, kvůli obavám z výsměchu, přílišné informovanosti žáků o výtkách vůči spolužákům apod., naopak většina rodičů si myslí, že by účast dítěte mohla být přínosná a děti by se jednoznačně takových třídních schůzek rády účastnily, jsou zvědavé, co je tématem hovoru mezi učitelem a rodiči.“ (Čapek, 2013, s. 112)

Specifikum spočívající v dobrovolnosti a vedoucí roli, které se na třídní schůzce ujímají žáci je v českém školním prostředí zatím nezvyklé a není ani nijak ukotveno v české legislativě.

Naproti tomu stojí praxe švédského školství. Švédské kurikulum prošlo v průběhu posledních let proměnami, které ovlivnily teorie o učení žáků a formu rodičovských schůzek. Postupem času je stále více kladen důraz na duševní pohodu žáků a dnes je zde učení vnímáno jako společenský proces mezi žákem a učitelem (Pihlgren, 2014). „Ve spolupráci s rodiči pak musí každý třídní učitel ve švédské škole vypracovávat plán rozvoje žáka, jenž slouží jako nástroj učení žáka, vycházející z jeho individuálních schopností, zájmů a silných stránek a má žáka podporovat v jeho učení.“ (Ježková a kol., 2011, str. 58)

Podle švédské školské legislativy, stanovené v zákoně č. 2010:2022, 13. kapitola, § 13, má učitel 1. – 5. ročníku povinnost pravidelně, konkrétně jednou za pololetí (což znamená dvakrát během školního roku), provádět individuální rozhovory s rodiči a žáky. Během těchto rozhovorů by učitel měl informovat rodiče o pokroku žáka a jeho individuálním

postupu ve vzdělávání. Tímto způsobem získává žák konkrétní zpětnou vazbu ohledně toho, co je potřeba zlepšit, aby dosáhl všech stanovených vzdělávacích cílů uvedených v osnovách. „*Na úrovni povinného vzdělávání se konají každoročně rozhovory se žáky, učiteli a rodiči/zákonnými zástupci, jejichž cílem je hodnotit pokrok dětí v jejich učení a rozvoji. V těchto rozhovorech je reflektován žákův rozvoj, jeho vědomosti, sociální kompetence a cíle, jichž má dosáhnout. Na přání rodičů, může být formulováno také písemné vyjádření.*“ (Ježková a kol., 2011, s. 97)

Zajímavý pohled na žákem vedené rodičovské schůzky ve švédském kontextu nabízí ve své studii Ann Pihlgren (2014). Výzkumné šetření se zaměřuje na účinek žákem vedených rodičovských schůzek ve dvou školách, kde se schůzky tohoto charakteru uskutečňují již několik let. Autorka uvádí několik zajímavých závěrů z tohoto šetření.

Tradiční rodičovské schůzky jsou vedené učitelem, který informuje rodiče o žákově pokroku, bez toho, že by žák byl na schůzce přítomen. V průběhu času se účast žáků na těchto setkáních začala zvyšovat, což vedlo k rozšíření tradičního konceptu rodičovských schůzek o nový typ schůzek, které jsou vedeny samotným žákem. Tento nový formát rodičovských schůzek klade důraz na aktivní účast žáka a jeho rodiče. Schůzky vedené žákem mají hlavně formativní povahu a zaměřují se na hodnocení žákem dosažených výsledků, hodnocení jeho osobního plánu a informování rodičů o jeho pokroku ve vzdělávání. Během těchto schůzek žák reflektuje své dovednosti a znalosti v jednotlivých předmětech, identifikuje případné problémy a diskutuje o svém potenciálu. Učitel poskytuje zpětnou vazbu týkající se procesu žakovy učební činnosti. Společně se pak snaží plánovat budoucí vzdělávací cíle. Samotné setkání má délku přibližně jednu hodinu a je plně řízeno žákem, s minimálním zásahem učitele. I když tyto schůzky nejsou v švédských školách povinné, mnoho škol je pořádá, aby podpořily žáky a umožnily jim aktivněji se zapojit do učebního procesu (Pihlgren, 2014).

Studie potvrzuje, že tato setkání přinášejí prospěch jak pro rodiče, tak pro žáky. Poskytují důležité informace a podporují u žáků rozvoj dovednosti komunikace a sebehodnocení. Schůzky, které vedou samotní žáci, jim umožňují aktivněji se zapojit do stanovování vzdělávacích cílů a přebírat větší míru zodpovědnosti za svůj vlastní růst a rozvoj. Proměna hierarchie vztahu mezi učitelem a žáky díky těmto schůzkám přináší žákům větší vliv na plánování učitele a jejich aktivní zapojení do rozhodování o svém učení. Pro úspěšnost těchto schůzek je důležité, aby učitelé chápali celou koncepci, dokázali

přizpůsobit strukturu schůzek podle věku žáků a měli znalosti a dovednosti v oblasti formativního hodnocení. Výzkum zdůraznil význam dokumentace, která pomáhá žákům a rodičům sledovat pokrok a cíle. Schůzky vedené žáky poskytují novou perspektivu ve zlepšení vzdělávání.

3 Shrnutí teoretické části

Ve vztahu mezi školou a rodinou v českém školství existuje rozmanitost v míře zapojení rodičů do školních aktivit. Některé školy jsou aktivnější v budování těchto vztahů než jiné, a existují inovativní programy, které jsou mezi rodiči stále oblíbenější.

Aktivní účast rodičů přináší pozitivní dopady na výsledky dětí a jejich postoj k učení. Různé způsoby, jak se rodiče zapojují do vzdělávání a školních aktivit, přispívají k posílení vztahů mezi dítětem, rodičem a učitelem. Pro podporu pozitivního vývoje dítěte je důležité soustavně sdílet očekávání a vzájemně se podporovat v procesu vzdělávání a výchovy.

Zahraniční srovnání ukázalo, že téměř ve všech zemích je téma zapojení rodičů společné, ale každá země má své specifické přístupy a programy odpovídající jejím kulturním a celospolečenským tradicím. Srovnání také ukázalo, že rodiče s vyšším socioekonomickým postavením se více zapojují do spolupráce se školou, a tato nerovnost se negativně projevuje na dětech. Snahou je tedy tyto rozdíly vyrovnat a zajistit rovnocenný přístup ke vzdělání pro všechny.

Závěry zahraničního výzkumu mohou sloužit jako inspirace pro Českou republiku. Země s aktivní snahou o zapojení rodičů mohou poskytnout inspiraci svými modely pro efektivní spolupráci a nabídnout další možná řešení a přístupy.

V neposlední řadě je důležité klást důraz na schůzky vedené žáky, které umožňují žákům větší aktivní zapojení do rozhodování o svém učení. Pro úspěšnost těchto schůzek je důležité, aby učitelé byli dobře informovaní o koncepci a měli dostatečné znalosti a dovednosti v oblasti formativního hodnocení.

Celkově je tedy důležité posilovat zapojení rodičů ve vzdělávacím procesu a zajišťovat, aby výhody této spolupráce byly dostupné pro všechny žáky, bez ohledu na jejich socioekonomické postavení. Implementace osvědčených postupů z jiných zemí může být cenným zdrojem inspirace a prospěšným krokem pro rozvoj českého školství. Aktivní angažovanost rodičů ve prospěch dětí a celé společnosti je klíčem k úspěšnému vzdělávání. Učitelé by proto měli aktivně zapojovat rodiče a členy rodiny do vzdělávacího procesu, sdílet s nimi informace, poskytovat příležitosti ke společnému rozhodování a spolupráci a budovat partnerství s rodinou a prostředím, které podporuje rozvoj a učení dětí a přispívá k celkovému úspěchu vzdělávacího procesu.

EMPIRICKÁ ČÁST

1 Východiska výzkumného šetření

V empirické části této diplomové práce se prostřednictvím kvalitativního výzkumu zkoumá, jak mohou rodiče participovat ve vzdělávacím procesu v rámci programu Začít spolu. V současnosti se vnímají vztahy mezi rodinou a školou jako klíčový faktor pro zvýšení školního úspěchu dětí. Předpokládá se, že vyšší míra interakce a komunikace mezi rodiči a učiteli pozitivně ovlivňuje školní dráhu a obecně úspěch dítěte ve škole, stejně jako jeho budoucí profesní kariéru. Proto je důležité zkoumat a porozumět spolupráci mezi rodinou a školou.

Vzhledem k tomu, že komunikaci mezi rodinou a školou v počátečních letech školní docházky přisuzujeme největší důležitost a je v této fázi nejintenzivnější, zaměřuje se kvalitativní výzkum v empirické části této diplomové práce na rodiče žáků prvního stupně základní školy a jejich učitele.

Zkoumá metody, které napomáhají vytvoření prostředí podporujícího efektivní komunikaci mezi rodiči a učiteli. Zabývá se také úrovní a rozsahem, jakým se rodiče mohou zapojit do spolupráce a rozhodovacích procesů ohledně vzdělávání a školního prostředí svých dětí a zvažuje jejich vliv na kvalitu vzdělání. Dále se věnuje analýze vzájemných očekávání a vnímání fenoménu spolurozhodování rodiči a učiteli, jejich porozumění problematice spolurozhodování. Tato výzkumná část také sonduje potenciální obtíže a překážky spojené se spolurozhodováním rodičů a diskutuje o možných strategiích, jak tyto překážky překonat a jak jim předcházet. Kromě toho se zamýšlí nad inovativními přístupy, které mohou pomoci eliminovat tyto obtíže.

Výsledky této části práce přispějí k lepšímu porozumění problematice spolurozhodování rodiči a mohou poskytnout užitečné informace pro další rozvoj programu Začít spolu a podobných iniciativ v oblasti vzdělávání.

2 Výzkumný problém

Výzkumný problém se v této části diplomové práce zaměřuje na analýzu dynamiky vztahů mezi rodiči a učiteli, včetně jejich vzájemné komunikace. Hlavním cílem tohoto výzkumného problému je podrobně prozkoumat interakce a komunikaci mezi rodiči a

učiteli ve vybrané základní škole, která provádí vzdělávání v souladu s principy programu Začít spolu. K dosažení hlubšího pochopení této interakce byl jako vhodný nástroj zvolen kvalitativní výzkum, který je realizován mezi vybranými rodiči a učiteli. Tento výzkum má za cíl podrobně popsat a analyzovat způsob, jakým probíhá tato komunikace a interakce. Zvláštní důraz je kladen na učitele prvního stupně, přičemž je však do zkoumání zahrnut i pracovník vedení školy, aby byla zajištěna širší perspektiva a komplexní pohled na danou problematiku.

Dalším výzkumným problémem je motivace pedagogů k zapojení rodičů do spolurozhodování o životě třídy a školy v programu Začít spolu. Zkoumá se očekávání rodičů a učitelů a jejich vnímání rolí v této spolupráci. Dále je popsán prospěch, který spolupráce mezi rodiči a učiteli přináší dětem. Výsledky výzkumu mohou poskytnout informace o pozitivním dopadu aktivní spolupráce a spolurozhodování rodičů na studijní úspěch dětí ve škole a přinést užitečné poznatky pro pedagogickou praxi.

3 Cíl výzkumného šetření

Hlavní cílem navrhovaného výzkumného projektu je zkoumat a popisovat rozsah a možnosti spolurozhodování rodičů dětí vzdělávajících se v programu Začít spolu. Důraz je kladen na vhodnou formu komunikace a spolupráce mezi rodiči a učiteli, analyzují se přínosy a výhody této spolupráce a identifikují se případná úskalí, problémy a překážky. Zároveň se výzkum zaměřuje na odlišné vnímání výhod spolurozhodování rodiči a učiteli.

4 Výzkumné otázky

V rámci výzkumu budou prováděny analýzy obsahu výpovědí a výroků získaných z uskutečněného šetření s cílem nalézt odpovědi na následující výzkumné otázky:

- 1. Jak vnímají učitelé a rodiče fenomén spolurozhodování ve vzdělávání?
  - A) Jaké příležitosti pro spolurozhodování identifikují rodiče?*
  - B) Jaké příležitosti k zapojení rodičů do procesu spolurozhodování nabízejí učitelé?**
- 2. Jaké jsou hlavní překážky a výzvy a jaké inovativní přístupy a strategie by mohly pomoci překonat případné obtíže a zlepšit proces spolurozhodování rodičů o vzdělávání?*

5 Design výzkumu

Pro studium otázky možností spolurozhodování rodičů o životě třídy a školy v programu Začít spolu byl využit kvalitativní výzkum, který podle Švaříčka a kol. (2007) umožňuje

prozkoumat široké spektrum aspektů daného jevu, následně tak dochází k jeho hlubšímu porozumění a umožňuje proniknout do jeho podstaty. Creswell definuje kvalitativní výzkum jako „*proces hledání porozumění založený na různých metodologických tradicích zkoumání daného sociálního nebo lidského problému. Výzkumník vytváří komplexní holistický obraz, analyzuje různé typy textů, informuje o názorech účastníků výzkumu a provádí zkoumání v přirozených podmínkách.*“ (Creswell in Hendl, 2012, s. 48)

6 Metody sběru dat

Pro účely získání dat byla využita technika **rozhovoru pomocí návodu**. Dle Hendla (2012, s. 164): „*Hlavní skupinu metod sběru dat v empirickém výzkumu tvoří naslouchání vyprávění, kladení otázek lidem a získávání jejich odpovědí.*“ (Hendl, 2012, s. 164) Tato technika, jak dále popisuje Hendl (2012), umožňuje předem definovat klíčové otázky tak, aby byla v rámci rozhovoru pokryta všechna relevantní témata. Metoda zjednodušuje organizované provádění rozhovorů s více účastníky a jejich následné srovnání.

Podle Pattona existuje 6 zásadních otázek v rozhovoru. Jsou to:

„otázky o zkušenostech a chování,

otázky o názorech a hodnotách,

otázky o pocitech,

otázky o znalostech,

otázky o vnímání,

otázky demografické a kontextové.“ (Patton in Hendl, 2012, s. 168)

Návod k rozhovoru je složen ze seznamu otevřených otázek, které slouží jako rámec pro udržení cíle rozhovoru a zároveň je možné tyto otázky upravovat podle konkrétní situace a potřeb respondentů. Tato metodika dává respondentovi prostor k vyjádření svých postojů a zkušeností a zároveň zanechává dostatek možností pro další doplňující otázky, pokud by bylo třeba získat další informace. (Hendl, 2012)

Otázky pro rozhovory byly formulovány tak, aby odpovídaly cílům výzkumu a umožnily respondentům objasnit postoje, které ke sledovaným jevům zaujímají (Švaříček a kol., 2007).

7 Metody analýzy dat

Získaná data byla následně analyzována metodou **zakotvené teorie**, jež je dle Švaříčka a kol. (2007) tvořena třemi druhy kódování – otevřeným, axiálním a selektivním. Technika

zakotvené teorie, jak ji popisuje Hendl (2012), představuje výzkumný přístup, jehož hlavním cílem je vytvořit teorii, která by v konkrétním kontextu vysvětlovala zkoumaný jev. Hlavním zájmem je „sledování jednání a interakcí sledovaných jedinců nebo procesů v daném prostředí. (Hendl, 2012, str. 123). Zakotvená teorie se opírá o „tři základní prvky: koncepty (teoretické pojmy jako základní stavební kameny výzkumu), kategorie (obecnější forma konceptu) a propozice (obecné formulace - tvrzení)“ (Hendl, 2012, str. 244).

Další etapa výzkumu zahrnovala použití metody **otevřeného kódování**, při níž jsou data rozložena, konceptualizována a znovu uspořádána. (Švaříček, Šed'ová, 2007) Podle Hendla (2012) se výzkumník při provádění otevřeného kódování zaměřuje na identifikaci témat v textu a následně jim přiřazuje kódová označení. Postupně kódy systematicky třídí, uspořádává a kombinuje pro další analýzu. Během analýzy se vytvářejí obecnější kategorie, kam lze tyto kódy zařadit.

Otevřené kódování bylo provedeno pomocí textového editoru MS Word. Každý rozhovor byl kódován zvlášť. Text rozhovoru byl vždy rozdělen na jednotky, kterým byly následně přiřazeny barevně odlišné kódy a poté vyhledávány a označovány další odpovídající pasáže (Hendl, 2012). Tyto kódy byly poté organizovány do kategorií a propojeny nalezením dalších vnitřních souvislostí.

8 Charakteristika výzkumného vzorku

Výzkumný vzorek činí 8 respondentů rozdělených do dvou skupin. Z etických důvodů s ohledem na GDPR¹ byli účastníci výzkumu anonymizováni pomocí indexů U1, U2, U3, U4, R1, R2, R3, R4. Každý z účastníků byl předem požádán o ústní souhlas se zaznamenáním rozhovoru na audio nahrávku.

Cílem bylo zajistit pestrou a různorodou sestavu respondentů, aby bylo možné od nich šetřením získaná data komplexně analyzovat a porovnávat z různých perspektiv.

V rámci výzkumu byly pro rozhovory osloveny a vybrány celkem čtyři respondentky U1 - U4 z řad učitelek prvního stupně základní školy, která pracuje ve výuce v souladu s principy programu Začít spolu. Kromě toho byl proveden rozhovor s členkou vedení této školy, konkrétně se zástupkyní ředitelky odpovědnou za první stupeň. Všechny učitelky, které byly součástí této studie, mají bohatou praxi a zkušenosti s programem

---

¹Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů) (viz. <https://www.gdpr.cz/gdpr/>).

Začít spolu a aktivně se rozvíjejí ve svých pedagogických dovednostech tím, že pravidelně absolvují různé kurzy a semináře.

Druhou skupinu účastníků výzkumu tvoří rodiče R1 – R4, konkrétně 4 maminky žáků prvního stupně této základní školy, kteří se vzdělávají ve třídách s programem Začít spolu. Dva z těchto žáků jsou ve třídách dotazovaných učitelek. Rodiče, kteří byli osloveni, mají různorodé zkušenosti se školním prostředím a vzděláváním svých dětí. Někteří z nich jsou rodiči prvňáčků, zatímco jiní mají zkušenosti se školní docházkou dětí ve starších věkových kategoriích.

Respondentka U1 - Učitelka na 1. stupni základní školy s dvacetiletou pedagogickou praxí. Je vedoucí metodického centra Začít spolu, zastává roli metodické vedoucí a interní mentorky. Poskytuje kolegiální podporu svým kolegům a kolegyním v různých formách, přizpůsobených jejich individuálním profesním potřebám. Kromě toho věnuje svůj čas vedení pedagogických praxí studentů PedF UK. V programu Začít spolu pracuje od roku 2000. V době realizace rozhovoru je třídní učitelkou v 1. ročníku.

Respondentka U2 - Po dobu 47 let se věnuje výuce na 1. stupni základní školy. Je zkušenou pedagožkou, která se prakticky seznámila s tradičními i moderními přístupy a metodami výuky. Od roku 1996, tedy již 27 let, je aktivním účastníkem programu Začít spolu a získala zde hodnotné pedagogické zkušenosti. Byla aktivně zapojena při jeho zavádění do výuky od samého počátku, kdy byl tento program poprvé představen v České republice.

Respondentka U3 - třídní učitelka na 1. stupni základní školy. Má bohatou čtyřicetiletou pedagogickou praxi ve školství, z toho více než 20 let zkušeností v práci v programu Začít spolu. V době realizace rozhovoru je třídní učitelkou v 2. ročníku.

Respondentka U4 – pedagožka s 38 lety pedagogické praxe, která v současné době zastává pozici ve vedení školy jako zástupkyně ředitelky pro první stupeň. Zároveň působí ve škole jako školní speciální pedagog, koordinátor inkluze a průvodce žáků s OMJ. Ve vedení školy byla aktivní i v době, kdy škola začala implementovat principy programu Začít spolu do své výuky, a byla tak jednou z klíčových osob při jeho zrodu a zavádění v této škole.

Respondentka R1 – maminka žáka 1. ročníku, ve věku 41-50 let, má středoškolské vzdělání a má zkušenosti se školním prostředím díky staršímu sourozenci svého dítěte.

Respondentka R2 – maminka žáka 1. ročníku, ve věku 31 – 40 let, má vysokoškolské vzdělání a jedná se o její první zkušenost se školním prostředím svého dítěte.

Respondentka R3 – maminka žačky 2. ročníku, ve věkovém rozmezí 41-50 let, má vysokoškolské vzdělání. Jako rodič má první zkušenost se školou.

Respondentka R4 – maminka žáka 2. ročníku, ve věkovém rozmezí 41 – 50 let, má vysokoškolské vzdělání. Má zkušenosti se základní školou pracující podle tradičního modelu výuky od staršího sourozence.

9 Průběh výzkumného šetření

Průzkum byl prováděn v období druhé poloviny roku 2022 a první poloviny roku 2023 na základní škole, která provádí vzdělávání v souladu s principy programu Začít spolu. Tato škola získala v roce 2021 status metodického centra programu Začít spolu, přičemž tento program zaměřený na vzdělávání žáků existuje již od roku 1992.

Je komunitní školou s rozšířeným vyučováním jazyků a od roku 2007 je součástí sítě bilingvních škol. Škola má ve svých řadách více než 900 žáků, kteří jsou rozděleni do 40 tříd. Hlavním cílem školy je vytvořit prostředí, kde žáci budou schopni neustále se učit, spolupracovat, hledat informace a rozvíjet svou kreativitu a flexibilitu. Škola klade důraz na hodnoty jako tolerance, respekt k lidem, přírodě a ochotu pomoci druhým. Školská rada je složena z členů zastupujících rodiče, pedagogy a zřizovatele. Ve vzdělávání a rozvoji školy se angažuje dobrovolné neziskové sdružení rodičů a přátel školy. Dalším sdružením při škole je občanské sdružení, které se zaměřuje na bilingvní vzdělávání a aktivity pro žáky těchto tříd. Škola vítá zájem rodičů o dění, rodiče se významnou měrou podílejí na přípravě školních akcí. Škola spolupracuje s různými subjekty, včetně organizací zabývajících se kritickým myšlením, vzděláváním dětí a mládeže, pedagogickými poradnami a univerzitami.

Z inspekční zprávy České školní inspekce ze dne 7. května 2019 vyplývá, že mezi silné stránky školy patří rovněž *„účinná spolupráce s mnoha vnějšími partnery včetně úzké kooperace se zákonnými zástupci dětí a žáků.“* (Inspekční zpráva Čj. ČŠIA-1012/19-A, 2019, str. 7)

Součástí školy je také Komunitní centrum, které nabízí množství kurzů a aktivit pro žáky i veřejnost.

Pro zodpovězení otázky o vzájemných vztazích mezi učitelkami a rodiči dětí bylo provedeno empirické šetření prostřednictvím rozhovorů. K provedení rozhovorů byly osobně kontaktovány čtyři respondentky z řad učitelů vybrané školy. Výběr respondentů z řad rodičů byl konzultován s vybranými učitelkami, aby výzkumný vzorek reprezentoval skupinu komunikativních rodičů. Byly tak získány kontakty na čtyři rodiče, ve všech případech se jednalo o matky žáků.

Průběh rozhovorů byl řízen pomocí předběžně připravených seznamů otevřených otázek, které pokrývaly zkoumanou oblast. Byly vypracovány oddělené seznamy otázek pro rodiče/zákonné zástupce a otázek pro učitelky. Tyto seznamy otázek jsou k nahlédnutí v přílohách označených jako *Příloha č. 2* a *Příloha č. 3*.

Rozhovory se konaly v přátelské atmosféře, ve školních prostorách, vždy za přítomnosti tazatelky a jednoho respondenta. Rozhovory byly se souhlasem účastníků zaznamenány pomocí zvukového záznamu. Po dokončení rozhovorů byl proveden přepis audionahrávky do písemné formy s doslovným zachycením obsahu. Po provedení přepisu byly audio nahrávky smazány. Přepsané rozhovory tvoří *Přílohu č. 1*.

Data byla analyzována pomocí otevřeného kódování a seskupování dat do kategorií. Při využití otevřeného kódování byl každý rozhovor kódován zvlášť a všechny pojmy byly poté propojeny a kategorizovány. Pro tyto účely byl využit textový editor MS Word a následně tabulkový procesor MS Excel.

Na základě přepsaných rozhovorů byly vytvořeny čtyři kategorie, které se vztahují k výzkumným cílům a ke stanoveným výzkumným otázkám.

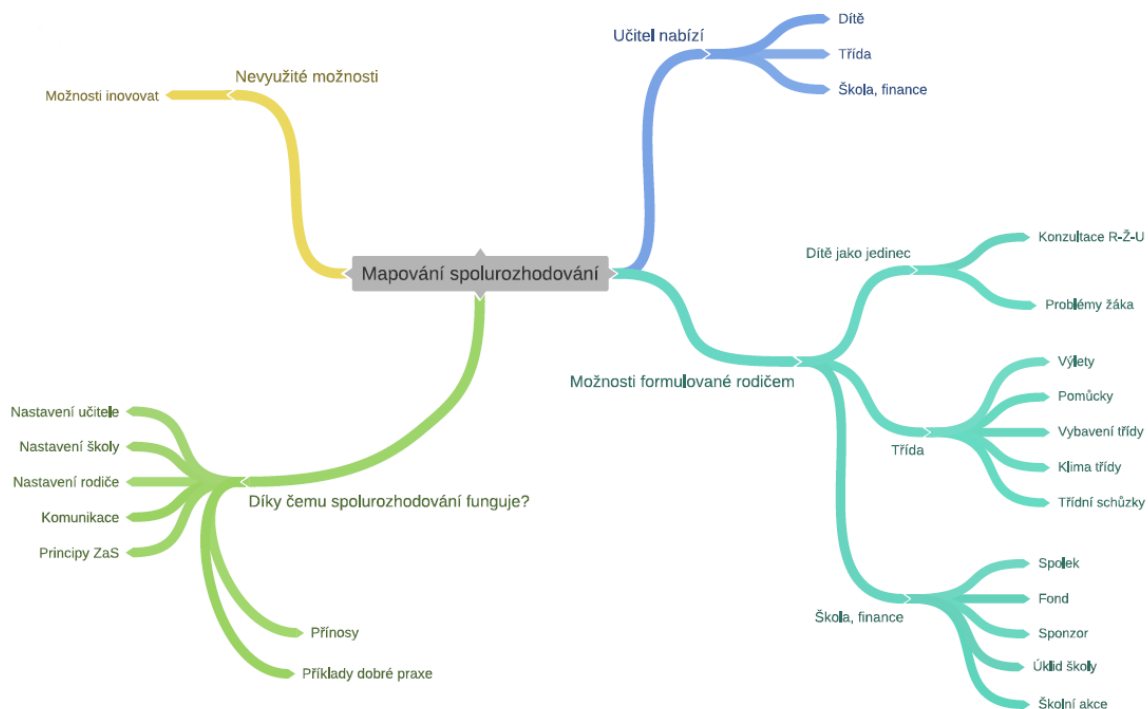
1. kategorie: Podmínky
2. kategorie: Formy
3. kategorie: Přínosy pro dítě
4. kategorie: Možnosti inovovat, nevyužité příležitosti

Vytvořený systém kategorií je podrobněji popsán v Tabulce 2

Tabulka 2

Mapování spolurozhodování

Kategorie		Popis
1. Podmínky	Díky čemu spolurozhodování funguje?	Nastavení učitele, nastavení rodičů, nastavení školy, nastavení komunikace, principy ZaS.
	Příklady dobré praxe.	Příklady a situace, kdy spolurozhodování fungovalo efektivně.
2. Formy	Příležitosti nabízené učitelem.	Jaké příležitosti pro zapojení rodičů nabízí učitel s ohledem na dítě, na třídu, na školu.
	Příležitosti identifikované rodiči.	Jaké příležitosti rodiče vnímají pro své zapojení s ohledem na jejich dítě jako jedince, s ohledem na třídu, s ohledem na školu?
	Konzultace RŽU.	Vidí rodiče prostor pro spolurozhodování v rámci konzultací RŽU?
	Hranice a limity.	Jaké hranice a limity spatřují rodiče a učitelé v oblasti spolurozhodování?
3. Přínosy pro dítě		Přínosy, které vyplynuly z úspěšného procesu spolurozhodování.
4. Možnosti inovovat, nevyužité příležitosti.	Ze strany učitele a školy.	Sdílení zkušeností a příkladů dobré praxe s kolegy. Vstřícnější pravidla pro organizaci dnů otevřených dveří třídy pro rodiče.
	Ze strany rodičů.	Vytvoření otevřených kanálů pro návrhy a názory rodičů. Účast rodičů na hodnocení školního výkonu dítěte.

Další využitá metoda, tzv. technika **vyložení karet**, spočívala v uspořádání kódů do vytvořených kategorií. Na základě tohoto uspořádání byl vytvořen souvislý text, který shrnuje obsah jednotlivých kategorií formou vyprávění. (Švaříček a kol., 2007). Kategorie jsou dále doplněny o konkrétní výroky z uskutečněných rozhovorů.

Výsledky výzkumu jsou představeny formou odpovědí na výzkumné otázky. První otázka je zodpovězena prostřednictvím analýzy v kategorii 2, druhá otázka je podrobněji rozpracována v kategoriích 2 a 4.

10 Interpretace dat

10.1 Podmínky

V rámci moderního vzdělávacího prostředí, kde je vzájemná spolupráce učitelů a rodičů významným prvkem, nabývá důležitého významu hlubší porozumění tomu, co napomáhá k dosažení efektivního fungování spolurozhodování rodičů ve vzdělávacím procesu, jak a proč spolurozhodování rodičů při vzdělávání jejich dětí v některých případech úspěšně funguje. Pro dosažení tohoto cíle je třeba uvažovat tři základní podmínky: postoje a **nastavení učitelů**, postoje a **nastavení rodičů** a postoje a **nastavení školy**. V rámci programu Začít spolu hrají také důležitou roli **principy**, na kterých je tento vzdělávací

program postaven, včetně způsobu, jakým probíhá spolurozhodování díky **vzájemné komunikaci** mezi školou, učiteli a rodiči.

Nastavení učitele

Pro úspěšné provádění spolurozhodovacího procesu ve výuce je důležité vhodné nastavení učitele, jeho motivace k zapojení rodičů do vzdělávání a také jeho očekávání. Kvalita a efektivita spolurozhodování jsou výsledkem jeho dovednosti v umožňování aktivního zapojení rodičů do rozhodovacího procesu týkajícího se učebního obsahu a metodiky. Důležitou roli učitele při udržení rovnováhy mezi respektováním rodičů a učebními procesy ve třídě zdůrazňovaly všechny respondentky z řad učitelek. Jejich postoje jsou však rozdílné. Tato rozmanitost názorů a postojů ukazuje, že spolurozhodování ve vzdělávání není univerzálním konceptem a může být formováno různými faktory, včetně osobního přístupu učitelů a očekávání rodičů.

Učitel, který efektivně nastavuje spolurozhodovací prostředí, dokáže podnítit diskusi, povzbudit kritické myšlení a poskytovat směřující zpětnou vazbu, což v konečném důsledku přispívá k vylepšení kvality vzdělání. Tento fakt v rozhovoru popsala například respondentka U1: *„já jsem se díky tomu, že jsem učila z domova, na dálku a poprvé v životě, tak jsem si daleko častěji vyžádala zpětnou vazbu od rodičů, což v běžném režimu nedělám tak často a tady jsem od nich potřebovala vědět, jestli to, co těm dětem dávám, jestli je to zatěžuje, nebo nezatěžuje, nebo do jaké míry je to zatěžuje. Jak oni vidí to dítě. Takže jsem jim posílala dotazníky v Google formulářích a tam jsem se jich na to ptala. A vždycky mi odpovědělo alespoň osmnáct až dvacet z nich. Naprosto velká většina....díky tomu, že jsme komunikovali přes ty moje dotazníky, tak vlastně rozhodovali o tom, jak to bude dál. Já jsem ten dotazník zpracovala a posílala jsem jim ten výstup z toho a napsala jsem jim, co s tím asi tak budu dělat. A to si myslím, že bylo taky to, že oni o tom díky tomu spolurozhodli.“*

Rozmanitost názorů mezi respondentkami byla nejzřetelnější při zkoumání, zda by mělo být rodičům umožněno aktivně se angažovat při rozhodování týkajícím se školního vzdělávacího plánu a výukových metod. Zatímco respondentka U2 varovala před přílišným zasahováním rodičů do vzdělávacích procesů a uvedla, že učitel je klíčovým garantem správného vzdělávání a že rodiče by měli respektovat školní vzdělávací program a metody vedené učitelem: *„Já si myslím, že garantem toho, že děti budou vzdělávány správným způsobem, je učitel. Ten má k dispozici školní vzdělávací program, kterého se musí držet,*

to je ten základ.... co se týká vzdělávání jako takového, tak to si myslím, že je na tom učiteli. To není tak, že mi má rodič říkat, co mám právě učit a jakou metodou. To je opravdu věc učitele.“, respondentka U3 uvedla, že se ve své praxi snaží najít komunikační rámec a pravidla, která spolupráci mezi ní a rodiči umožní. Zdůraznila význam porozumění očekáváním rodičů s tím, že jejím cílem je se těmto očekáváním přizpůsobit, neboť má za to, že právě otevřenost vůči rodičům podporuje jejich zapojení do školního života: *„Rodiny mají možnost přicházet s vlastními aktivitami, které vítám jako obohacující a pomáhám k jejich uskutečnění.“* Zároveň však kladla důraz na jasná pravidla komunikace mezi učitelem a rodiči, včetně stanovení hranic pro kontakt a spolupráci: *„Nemám problém sdělit rodičům pro případ potřeby své soukromé telefonní číslo, stanovíme ale pravidla, v jakém případě a kdy je vhodné ho použít, i to, co už je pro mne nepřijatelné a třeba obtěžující – např. volání o víkendu, řešení běžné agendy, kterou lze řešit emailem.“*

Respondentka U2 zároveň připustila důležitost spolupráce a komunikace s rodiči ohledně aktivit mimo školní prostředí, jako jsou výlety a dobrovolnické aktivity: *„...ten rodič, pokud má o něčem spolurozhodovat, tak je to v případě, že když třeba chci jako učitelka uspořádat výlet na rafty a řeknu rodičům, že mají možnost jet s námi, nebo udělám výlet na kolech a řeknu, že potřebuji pomoc od rodičů, tak v tuto chvíli můžou ti rodiče říct, že se jim to třeba nelíbí, protože si myslí, že jejich děti jsou na to ještě malé, tak pak to může být právě to jejich rozhodnutí a na výlet s kolama se nepojede. A nebo můžou naopak říct, že mi pomůžou a už začíná ta naše spolupráce, že se domluvíme, jede se mnou pár rodičů a pak to jejich spolurozhodování začíná v rámci toho výletu, jak se postupně na věcech domlouváme a respektujeme se navzájem, přizpůsobujeme se sobě navzájem v různých praktických rozhodnutích atd.“*

Respondentka U4 zdůrazňuje důležitost individualizace přístupu ke spolupráci s rodiči, aby bylo možné dosáhnout co nejlepších výsledků ve vzdělávání žáků. Podle jejího názoru není žádoucí vytvářet povinný standard nebo pevný rámec, který by museli učitelé následovat, protože každý učitel může mít odlišné zkušenosti, schopnosti a preference pokud jde o komunikaci a spolupráci s rodiči. U4: *„To si myslím, že je ryze individuální a nechtěla bych tomu dávat nějaký povinný školní rámec. Podle mého každý učitel, podle toho, jak je sám nastaven a co mu vyhovuje, si volí další formy spolupráce s rodiči sám.“* Tato flexibilita umožňuje učitelům vybrat si ty metody a postupy, které jim nejlépe vyhovují a které jsou nejefektivnější pro jejich konkrétní třídu a situaci. To může zahrnovat různé

způsoby komunikace, plánování setkání nebo organizování aktivit spojených se školním životem.

Respondentka R4 z řad rodičů uvádí, že spolupráce mezi učitelem a rodiči ve třídě může vytvářet dojem větší rodiny, ale ne všichni rodiče jsou ochotni se s tímto přístupem ztotožnit. R4: *„Přemýšlím o tom tak, že ta spolupráce vlastně vypadá tak, že ta třída je takovou větší rodinou. Ale to ne každý rodič přijme. Ale za mě v okamžiku, kdy ta celá škola pracuje podle zásad a metod programu Začít spolu, tak už jsou takto nastavení ti učitelé a tímto způsobem fungují a ty děti pro ně jsou jejich dalšími dětmi, kromě jejich vlastních. Je tam zkrátka ten rodinný charakter a díky tomu je tam ta spolupráce potom jednodušší.“*

Důležitým faktorem v nastavení učitele tak, aby podporoval možnost rodičovského spolurozhodování, je zohlednění jeho možných obav a pocitů ohrožení v různých situacích. Zkušenosti hrají v této souvislosti významnou úlohu. Lze konstatovat, že čím více zkušený je učitel, tím větší jistotu má v tom, jak řešit potenciální konfliktní situace s rodiči, a tím méně se obává jejich vzniku. U2: *„Jednou se mi stalo na konzultaci, že to dítě si odříkalo svoje, ale maminka tenkrát řekla, že si myslí, že to tak není a že s tím sebehodnocením nesouhlasí. Tenkrát si pamatuji to bylo pro mě nepříjemné, ale necítla jsem to jako ohrožující. .... Tady bylo nepříjemné to, že u té výměny názorů a pohledů na věci mezi mnou a tou maminkou bylo i to dítě. .... A jestli někde někdo něco říká, to jde mimo mě. Záměrně se nepřidávám do žádných rodičovských skupin a když mě přidat chtějí, tak to odmítám. Přesně tady bych se cítila ohrožená. Jinak jsem se do žádné situace, kde bych se cítila ohrožená, nedostala.“*

Na druhé straně učitel s omezenými zkušenostmi v komunikaci s rodiči, zejména ten, který nedávno absolvoval a je často věkově mladší než rodiče jeho žáků, může v takových situacích pociťovat frustraci. Pak je však důležité nastavené zázemí dané školy, která může novým učitelům nabídnout odpovídající podporu a poskytnout pomocnou ruku. Škola by měla být schopna připravit je na tyto situace, stát za nimi i v potenciálně stresujících okamžicích a vytvořit prevenci, která jim pomůže necítit se v takových situacích v ohrožení. U4: *„Myslím si, že učitelé by se měli ve škole v každém ohledu cítit bezpečně. Měli by být přesvědčeni o tom, že vedení školy je tu proto, aby jim vytvářelo dobré podmínky pro jejich práci, ať už s dětmi, nebo s rodiči. Aby věděli, že vedení školy, pokud bude řešit nějaký problém, takže bude jednat transparentně a na rovinu a bude za tím*

učitelem stát, bude mu oporou. .... Myslím si, že ten pocit bezpečí je zásadní..... Často se snažíme začínajícím učitelům poradit a pomoci dříve, než se z nezkušenosti dostanou do nějaké nepříjemné situace, která je může demotivovat. Je samozřejmě lepší tomu předejít. A pomáháme jim kolegiální podporou a sdílením. “

Zástupkyně vedení školy U4 tvrdí, že předcházet různým problémům v komunikaci s rodiči lze také prostřednictvím dalšího vzdělávání, které by učitelům mohlo pomoci sebevědoměji čelit nepříjemným situacím: *„...učitelé by měli mít trvalý přísun dalšího vzdělávání, aby se udržovali v obraze, doba se vyvíjí a velmi rychle. Myslím si, že většina učitelů si to umí nastavit dobře a je to i o jejich zkušenosti. “*

Významnou roli ve vzájemných vztazích ve vzdělávacím procesu hrají očekávání učitelů vůči rodičům. Každý rodič má potenciál ovlivnit vzdělávání svého dítěte. Učitelé vidí cestu k podpoře vzdělání dětí v zapojení rodičů do školního života, což z jejich strany zahrnuje kupříkladu asistenci u domácích úkolů a příprav, dodržování s učitelem smluvených dohod. Taková podpora rodičů pomáhá dětem dosahovat nezbytných dovedností. U2: *„Pro mě je důležité, že když ten rodič vidí, že jeho dítě něco potřebuje mít do školy, že má být na něco do školy připravené, tak aby mu pomohl. Aby dodržel to, na čem se domluvíme. Aby tomu dítěti zkontroloval úkol. Nemusí mu ho opravovat, ale aby věděl, jaké třeba dělá chyby. “*

Podle respondentky U3 vytváří pevný základ pro otevřenou komunikaci a možnost rodičů spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy vzájemná důvěra. Rovněž je důležité, aby rodiče přijímali své povinnosti jako součást podpory dobrého fungování dětí ve školním prostředí: *„Rodič by měl vnímat nejen svá práva, ale také akceptovat povinnosti, které jsou pro dobré fungování života dětí a příznivou atmosféru ve škole nezbytné. Nezbytná je atmosféra důvěry, vstřícné jednání, stanovení pravidel a společného plánu, co lze během školního roku společně realizovat. “*

Nastavení školy

Pozitivně orientované nastavení školy v oblasti spolurozhodování rodičů není pouze žádoucí, ale nezbytné pro vytváření podpůrného a stimulačního prostředí pro děti, a zároveň přináší mnoho výhod pro školu samotnou.

Efektivní spolupráce mezi školou a rodiči vyžaduje otevřenost, respekt, transparentnost a sdílené cíle. Proto je třeba, aby mezi školou a rodiči fungovala otevřená a pravidelná

komunikace. To potvrzuje respondentka U3: „*Spolupráce je dána obecně rámcem školního řádu. Jsou dány termíny vzájemných setkávání – třídní schůzky, konzultace, setkávání ve trojici – rodič + žák + učitel.*“

Škola by měla transparentně sdílet své cíle, programy a pravidla s rodiči a zajišťovat jim snadný přístup k informacím týkajícím se školního života svých dětí. Dále by měla aktivně angažovat rodiče v procesu rozhodování o vzdělávání a školním prostředí, což může zahrnovat jejich účast v různých výborech, sdruženích rodičů a možnost podávat nápady a vyjádření. Takové nastavení školy potvrzuje respondentka U4: „*.... tím, že jsme komunitní škola, tak mají naši rodiče právo se účastnit dalších akcí v rámci školy, po domluvě s žákovským parlamentem, pořádát zahradní slavnost, rodičovské kavárny a mohou se i sami podílet na vedení kroužků podle svých zájmů a schopností. Myslím, že tam to propojení je velké. Mohou využívat prostory školy k různým pronájmům a různým neformálním setkáváním.*“

Zajímavé jsou pestré zkušenosti respondentek s tím, jak různí rodiče přistupují ke spolupráci se školou a jak tato spolupráce může být úspěšně nastavena. Tyto zkušenosti je důležité brát v úvahu při formování strategií pro zapojení rodičů do spolurozhodování ve školním prostředí ve prospěch vzdělávání dětí.

Spolupráce mezi školou a rodiči může být flexibilní a měla by brát v úvahu jak konkrétní potřeby jednotlivých žáků, tak dynamiku každé třídy i nastavení školy. Pozitivně byla hodnocena aktivita spolku rodičů, jejich účast na organizaci akcí pro děti. To potvrzuje respondentka U1: „*Já to vidím u nás ve škole, spolek rodičů. To mě přijde dobré. Třeba ta zahradní slavnost je krásná akce. Je náročná a vyčerpávající, ale ty děti si to vždycky strašně užijou...* Stejně tak respondentka R1 oceňuje vstřícnost ze strany paní učitelky: „*Pokud to mám říct za mě, tak mně tam nechybí opravdu nic. Nevím, co bych dalšího chtěla, protože třeba v zimě, když byla možnost, tak paní učitelka s dětmi chodila na brusle, to bylo navíc, co zařadila do výuky, tak si toho moc cením a opravdu nevím, co dalšího víc bych mohla chtít. Myslím si, že paní učitelka to má dobře nastavené. A vlastně celá škola.*“

Otevřenost školy potřebám rodičů, ohled na individuální potřeby žáků zmiňovala v rozhovoru respondentka R1, která si pochvalovala on-line výuku, která byla školou umožněna již před covidovou epidemií. „*Moc se mi líbilo, že syn měl problémy s češtinou, a to už je deset let zpátky, byl ve druhé nebo ve třetí třídě a už tenkrát vaše škola nastavila,*

že měl doučování on-line, už tenkrát. To bylo bezvadné, že paní učitelka ho půl hodiny, každý týden doučovala přes internet.“ Škola zde vyšla vstříc rodičům a rodiče se zároveň zapojili do výuky, v daném případě přes internet. Došlo tak k přímé interakci škola – rodiče.

Rovněž respondentka R4 oceňuje pozitivní a otevřený přístup školy k rodičům. R4: *Vnímám otevřenost ze strany školy, že jako rodič můžu přijít s jakýmkoli návrhem, který je zvážěn a buď je brán v potaz a nebo s nějakými argumenty je řečeno, že něco třeba nejde. Ale vnímám velmi pozitivně tu otevřenost, že já jako rodič jsem vítána ať už ve výuce, nebo při jakékoli příležitosti se zapojit.*“

Nastavení rodičů

Výše uvedený druh spolupráce je všemi vnímán jako úspěšný, což se pak odráží i ve vysoké motivaci rodičů podílet se jednotlivě i na aktivitách třídy. U1: *„.... Už jen to, že ten spolek rodičů se stará o to, co koupí, že koupí hodiny, sedáky, pěnové kostky. Samozřejmě finanční dary, ale taky to, že pro ně [děti] chystá nějaký program. A pak si myslím, že tohle dokážou i moji rodiče ve třídě. Zatím všichni, ve všech mých třídách. Ne takto ve velkém, ale pro tu třídu, pro tu skupinku.*“ Otevřenost učitele a jeho pozitivní reakce na návrhy rodičů posilují jejich další motivaci a větší angažovanost ve vzdělávání svých dětí. Vzniká tak důvěra rodičů vůči učitelu i škole a rodiče pak nemají velkou potřebu zasahovat do školních záležitostí. R4: *„Já vnímám z Vaší strany tu možnost, že my jako rodiče můžeme přijít s návrhy a Vy je v devadesáti procentech berete jako skvělé návrhy a jste ráda za tu aktivitu rodičů, což je i pro nás nesmírně fajn zpětná vazba, protože ti rodiče jsou pak motivováni do té spolupráce znovu jít... že to ve mně vzbuzuje důvěru vůči Vám a nemám ani tolik tu potřebu do toho zasahovat.*“

Z citace respondentky U2 vyplývá, že když mají rodiče možnost přímo sledovat učitele v prostředí třídy a pozorovat jeho práci a angažovanost ve výuce a sami být zapojeni do výuky, projevují větší motivaci k aktivní účasti a podpoře vzdělávacího procesu svých dětí: *„...jak jsme říkali na začátku, když oni tě můžou vidět při práci v té třídě, pak mají větší chuť spolupracovat a podílet se na tom dění.*“ ..... *“když ti rodiče viděli tu moji práci, tak začali víc důvěřovat tomu, co jim říkám. Takže opravdu je to o tom, na posunu dítěte spolupracovat.*“ Možnost rodičů podílet se na spolurozhodování také ovlivňuje různorodost situací, v kterých se jednotlivé rodiny nacházejí. U3: *“Záleží vždy na aktivitě a*

časových možnostech rodičů, pro každou rodinu je přijatelná jiná různá forma spolupráce.“

Nezanedbatelný vliv na důvěru mezi rodiči a učiteli má nesporně schopnost učitele chápat specifické potřeby a situaci rodičů. Tato schopnost z pohledu autorky výzkumu úzce souvisí s jeho zkušenostmi. R2: *„...myslím, že paní učitelka zároveň dokáže velmi dobře poznat také to, na co my rodiče máme. .... A když jsem si četla body, co vlastně program Začít spolu představuje, tak mi některé ty body přišly až tak, že by na nás kladly víc, než co my dokážeme. Takže vím, že kdyby to naše paní učitelka brala čistě a měli bychom tam spoustu možností pro spolurozhodování, tak by to znamenalo spíš chaos. A já si vlastně moc cením toho, že naše paní učitelka to pojímá tak, že na nás klade takovou zodpovědnost, jakou my dokážeme realizovat, protože jsme zmatení rodiče prvňáčků. Tedy valná část z nás. A spolurozhodování do té míry, kde my to zvládneme a kam my vidíme, protože samozřejmě my spoustu konsekvencí nejsme schopní dohlédnout. Že bychom třeba rozhodli nějak a paní učitelka s letitou zkušeností ví, že by to následně vedlo k chybnému směru.“*

Z výpovědí většiny rodičů k otázce o možnostech spolurozhodování vyplývá, že zkušenosti učitele jsou pro ně klíčovým faktorem, který zvyšuje jejich důvěru v učební proces. Tito rodiče vnímají učitele jako odborníky, kteří mají specifické odborné vzdělání a letité zkušenosti, díky nimž jsou schopni správně vést vzdělávání dětí. Tito rodiče se necítí být dostatečně erudovaní, a proto nezasahují do výběru metod a forem vzdělávání svých dětí. Místo toho preferují spoléhat na učitele a jejich odbornou praxi, aby zajistili kvalitní vzdělání pro své potomky. R2: *„... myslím, že by to mělo být vedeno zkušenou paní učitelkou, jak jsme na to narazili. Každý známe to svoje dítě z domova, ale ono se může ve třídě chovat jinak, takže by to spolurozhodování mělo probíhat jen do určité míry. Že bychom třeba mohli zasahovat do nějakých jemných procesů v té třídě, které se ale nevážou k té výuce. Neovlivňovat to, jak se děti učí a co je třeba, aby se naučily, ani to jakým způsobem to probíhá, ale třeba nějaké specifické pomůcky navíc, to už by mohli rodiče bez problémů se na tom podílet.“* Stejně tak respondentka R4 se přiklání spíše k možnosti vyjádřit jako rodič určitý postoj, nikoli cíleně zasahovat do vyučovacího procesu. Upřednostňuje respektovat odbornost učitelů a obává se případné ztráty autority a především ztráty motivace učitele přílišným zasahováním rodičů do jeho práce. R4: *„Myslím si, že v dnešní době je strašně nebezpečné, že spousta rodičů si myslí, že ví, jak by*

se to mělo dělat a radí a radí a dokážou tak zničit to pozitivní, co od těch učitelů vlastně jde. Takže já bych asi v oblasti spolurozhodování byla opatrná, i jako rodič. Spíš by mi jako rodiči stačilo, kdyby se mě někdo zeptal na názor, já jsem ho dala k dispozici, ale bez toho, že by to mělo znamenat, že se všechno hned změní podle toho, jak já chci.“

To potvrzují i následující výroky respondentů, kteří souhlasí s tím, že zasahování rodičů do výukových metod je nevhodné, a že je důležité udržovat určité limity, aby se nepoškodil profesionální přístup učitelů a kvalita výuky. R2: *„Tam si nemyslím, že by to bylo úplně vhodné, aby o tomto [výukových metodách] rodiče mohli rozhodovat. Podle mě nemůžou mít na to vhodné zkušenosti.“* ... „... jako rodiče jsme různí, nemáme zkušenosti. A ve výsledku bychom mohli situaci jen uškodit. Určitě limity jsou v tom, že by tam u toho měl být vždy někdo, kdo nepustí rodiče za nějakou hranici odbornosti a profesionality učitele. Takže spolurozhodování ano, ale do určité míry jen tam, kde jako rodiče nemůžeme napáchat nějaké škody.“ R2 zdůrazňuje, že rodiče volbou školy se již k určitým metodám přiklánějí. Věří v odbornost učitelů a považuje konzultace rodičů, žáků a učitelů za správný způsob komunikace. *„Zvláště v momentě, když si [rodiče] můžou zvolit hned od počátku školu, tudíž tou volbou už se k těm výukovým metodám vlastně přiklánějí a je dobře, že pak už o nich rodiče nerozhodují a nechají učitele pracovat tak, jak jsou zvyklí. Ale mám ještě ten dojem, že paní učitelka nabízí samotným dětem různé přístupy k učení a nechá i děti, aby si zvolily způsob, který jim vyhovuje. A to, zda je všechno v pořádku, se dozvím na konzultacích rodič – žák – učitel. Tam má prostor promluvit jak dcera, tak i my rodiče. Takže jsme se vlastně nedostali k tomu, že bychom něco z metod výuky potřebovali modifikovat. A nemám potřebu do ničeho zasahovat, protože vlastně všechno funguje.“*

Stejného názoru je i respondentka R4: *„...mi to přijde nemístné, abych jako matka chodila a říkala Vám, jak něco máte udělat a učit.“*

Nastavení komunikace

V partnerství mezi školou a rodinami dětí je důležitým prvkem poskytování různorodých příležitostí ke spolupráci, která umožňuje rodičům aktivně se angažovat ve školním životě svých dětí, participovat na provozu školy a budovat vztahy nejen s učiteli, ale i mezi sebou samotnými. Nesmírný význam má také osobní kontakt a komunikace, která může probíhat jak osobně, tak prostřednictvím elektronických komunikačních prostředků. Respondentka U3 odpověděla na otázku, co je v oblasti spolurozhodování klíčovým pilířem: *„Vytváření partnerského vztahu s rodinami dětí a i posilování přátelských vztahů mezi rodinami*

navzájem. Nabízení různých forem spolupráce, možnost aktivně se podílet na chodu školy, zapojit se do vzdělávání svých dětí i budovat vztahy mezi sebou, mezi rodiči. Důležitý je vzájemný osobní kontakt tváří v tvář, komunikace probíhající přes e mail, WhatsApp.“

Potřebu pravidelné a smysluplné komunikace mezi učiteli a rodiči zmiňuje ve své výpovědi respondentka U1: „... *aby ta komunikace neupadala, aby to bylo pravidelné, ale aby to nebylo takové to blábolení, aby každé to setkání s těmi rodiči bylo o něčem, mělo nějaký cíl a aby toho nebylo zase moc, aby nebyli přesycení a neřikali – „Ježíš Maria, ona už nám zase něco chce!“ Takže přiměřeně, ale pořád. Aby neztratili zájem, věděli, že se něco děje, aby měli informace a nemuseli se ptát. A pak jsou si jistí, je to pro ně takové bezpečí.“*

Stejně tak udržování vzájemného respektu mezi oběma stranami přispívá k pozitivní komunikaci mezi nimi, což ilustruje výpověď respondentky U2: „*Určitě je to domluva na společném postupu. Ne, že já jako učitelka něco chci a oni se tomu musí přizpůsobit.“* Tato věta podtrhuje význam dosažení shody a dohody mezi oběma stranami místo vyžadování, že rodiče musí plně akceptovat a přizpůsobovat se požadavkům učitele.

Výrokem respondentky U2 lze také doložit, že prostor pro konstruktivní spolupráci a řešení problémů poskytuje spolehlivost a důvěryhodnost nastavených dohod mezi učitelem a rodiči: „*To se nestalo, že bychom neuskutečnili to, na čem jsme se s rodiči dohodli. Pokud se stalo z něčí strany, že se to nedalo splnit, tak vždy to bylo po nějaké naší společné dohodě.“*

Respondentka R2 je přesvědčena, že efektivní komunikace s učitelem je přínosná pro celou třídu a pomáhá předcházet problémovým situacím. Zároveň si nevzpomíná na případ, že by komunikace mezi ní a učitelem někdy selhala. R2: „*když se na něčem s paní učitelkou domluvíme, tak i té paní učitelce se bude pracovat lépe a to má ten přínos pro celou třídu nakonec, celá třída bude fungovat lépe a to může dát smysl pro všechny. To ale neznamená, že by si každý rodič kopal sám za sebe, ale ve chvíli, kdy se to vede správně, tak to pozdvihne celou třídu. A nemusí tam potom vznikat takové problémové situace, jako za našich dob, že je tam třeba pár dětí s problémy, teď se neví, co s nimi, rodičů se nikdo na nic neptá a přitom by stačilo od nich možná jenom něco málo vyzjistit a hned by fungovali lépe a i obecně.“*

R4 potvrzuje, že je třeba, aby komunikace mezi rodiči a učiteli byla otevřená a vzájemně respektující: „...*i vy nás k tomu mnohdy i vyzýváte. A rozhodně je ta komunikace mezi*

námi nastavena tak, že nemáme vůbec žádné zábrany cokoli navrhopat.... Protože i Vy, když třeba nesouhlasíte, tak pokud já mám nějaký komentář, nebo dotaz, tak vím, že na druhé straně je naslouchající osoba, která zváží pro a proti a dokáže argumentovat proč třeba něco nejde a já to v ten okamžik neberu vůbec jako nefungující proces.“

Principy Začít spolu

V rámci kategorie Podmínky se vytvořily kódy, jejichž tvrzení se vztahovala k oblasti principů vzdělávacího programu Začít spolu a k jejich naplňování, neboť tyto principy jsou důležitým pilířem spolupráce rodiny a školy.

Tyto kódy nejčastěji zaznívaly jak v odpovědích rodičů, tak i učitelů. Výrok respondentky R4: *„...je super, jak vede program Začít spolu děti k samostatnosti a rozhodování se o tom, jak se chtějí učit, co se budou učit a jak vede děti k dovednosti spolupráce ve skupině... Díky tomu se naučí spoustu věcí, nejen obsahově, ale hlavně sociální kompetence, spolupráce, komunikace, což je velmi důležité. Tento styl práce program Začít spolu umožňuje skvěle.“*

Učitelé se v odpovědích na dotaz, co na programu Začít spolu nejvíce oceňují, jednomyslně shodli, že si nejvíce cení svobody, kterou jim vedení školy poskytuje v jejich rozhodnutích *„...Asi svobody [si cení], protože svobodu mám ve všem. Co, kdy, jak a s kým budu dělat. Velký podíl na tom má také naše paní ředitelka, protože nám tu svobodu dává, nebere nám ji..... a ještě nám tu podporu dává v tom, že můžeme spolupracovat. V Začít spolu je jeden z principů kromě spolupráce s rodinou také spolupráce s dalšími odborníky, což jsou klidně naši kolegové.“* (U1) a v možnosti projevit svou vlastní kreativitu: *„Nejcennější pro mě je svoboda v rozhodování, kreativita, učení v souvislostech, propojení s reálným životem, možnost vnitřně motivovat žáka k jeho vlastnímu učení a pokroku.“* (U3)

Svoboda a bezpečné prostředí oceňuje na programu Začít spolu také respondentka U2: *„..... úplně nejvíc si vážím toho, že pro děti i pro mě vzniká bezpečné a svobodné prostředí. A řekla bych, že tím je to vstřícnější i vůči rodičům. Protože, když je to dítě spokojené, tak rodič také.“* To dokládá, že vytvoření pozitivního vzdělávacího prostředí přispívá k motivaci rodičů, k jejich zájmu o spolupráci se školou a k jejich chuti podílet se na vzdělávacím procesu a životě třídy. Což má pak v dalším kontextu pozitivní přínos pro samotné dítě. U2: *„To je nesporně přínos, když ty děti vidí tu spolupráci mezi rodiči a školou a učiteli. A další věc je, že když ty děti vidí, že ten táta a maminka se s paní*

učitelkou zasmějí, vidí je i mimo tu školu spolu komunikovat, tak i to dítě se pak najednou cítí bezpečnější v té škole a třídě.“

Proces vývoje a vzdělávání dětí, který klade důraz na samostatné učení se, rozhodování a rozvoj osobnostních dovedností důležitých pro budoucí úspěch, popisuje účastnice výzkumu U2: *„Když to hodnotím dnes, tak se děti učí samy rozhodovat a učí se volbě. Když si může zvolit, co chce dělat a kdy. Učí se zhodnotit svůj výkon a svoji práci. A hlavně každý má možnost ukázat na to, co se mu daří, najít svoje silné stránky a využít je v dalších úkolech a stavět na tom, co už zná.“* Respondentka U2 rovněž podtrhuje význam důvěry a dokládá svoji vlastní zkušenost, že děti mohou být motivovány a dokážou být zodpovědné, i když se to může někdy zdát nepravděpodobné. *„Zajímavé bylo, že když jsme začínali, tak jsme si nedovedli představit, že děti budou samy pracovat. Nebo když nám řekli, že když nechce pracovat, tak ať nepracuje, že se určitě do té práce za chvíli zapojí sám. Tak tomu jsme nevěřili. Ale ono to tak opravdu je.“*

Respondentka z řad vedení školy považuje za největší přínos programu Začít spolu změnu myšlení učitelů. Podle jejího názoru program pomohl učitelům přejít na spontánnější a přirozený způsob práce, což bylo považováno za výzvu zejména pro učitelky s předchozí praxí v tradiční výuce. Díky programu došlo ke změně způsobu práce celého pedagogického sboru, ke zlepšení přístupu k dětem a komunikace s rodiči, což mělo pozitivní vliv na všechny zainteresované strany. U4: *„Asi nejvíce na něm [programu Začít spolu] oceňuji i s tím, jak jsme se bavily o jeho začátcích, že pomohl změnit myšlení nás učitelů, protože to byl asi největší oříšek. Děti jsou na tento způsob práce nastavené spontánně, přirozeně. Rodiče nějakou změnu očekávali. Ale učitelky, zejména ty, které měly nějakou praxi už za sebou, tak ty se musely změnit. Takže to jsem viděla jako velký přínos. To, že se pedagogický sbor na prvním stupni nastavil na jiný způsob práce ve třídě, na jiný způsob přístupu k dětem a na jiný způsob komunikace s rodiči. To si myslím, že byla největší změna a z toho pak vyplývá ten přínos pro všechny zúčastněné.“*

Vzdělávací přístup programu Začít spolu, který podporuje individualitu, samostatnost a praktické učení dětí, oceňuje respondentka R4: *„Já mám ráda živelnost a vyhovuje mi, že si děti mohou ve své podstatě v rámci center aktivit vymezovat svojí roli v rámci nějaké spolupráce, učit se znát výhody a nevýhody toho, když pracují samostatně a nebo ve skupině a i to, že pomocí center se neučí každý předmět odděleně, ale že je ten koncept ucelený a že je to více spjaté s reálným životem.“* .... *“Ty děti jsou mnohem víc v pohodě a*

tím pádem i ti rodiče jsou víc v pohodě. Prostě jsme jako rodiče klidnější. To prostředí je bezpečné. Je úplně v pořádku, že děti dělají chyby, protože vnímám ze strany vás pedagogů, že ani pro vás není problém uznat, že jste udělali chybu a vlastně se to krásně přenáší i na ty děti.“

Příklady dobré praxe

Zapojení rodičů do školního života může být velmi pestré a může mít rozličné formy. Například předčítání knih. U1: *„ten rodič je tady a čte jim, babička třeba.“* Nebo jeden z rodičů zakoupil pro školní družinu jednu fotbalovou bránu. Jedna již v družině byla, druhá chyběla. Jak říká U1, *„on [ten tatínek] vlastně chce, aby se kluci naučili hrát v týmu, aby se dohodli, kdo s kým a proti komu. Já neumím odhadnout, jestli ten tatínek to tahle vidí, ale já vím, že ten dopad na třídu to mít určitě bude.“*. Tak se materiální pomoc třídy, či v daném případě družině, promítá do budování dobrých vztahů mezi dětmi. Možná nevědomky či mimoděk, ale naprosto pozitivně.

Respondentka U3 zmiňuje společné dílny, kterých se rodiče vždy rádi účastní: *„Velmi oblíbené jsou naše podzimní, vánoční a jarní tvořivé dílny, kdy společně trávíme dopoledne ve škole...“*

Dalším dobrým příkladem je zahradní slavnost, kterou *„si děti vždycky strašně užijou.“* (U1). Organizace je vždy náročná, ale zapojují se i rodiče, např. zajistí občerstvení. Rodiče také kupují vybavení pro děti do družiny (hodiny, pěnové kostky, sedáky).

V reakci na aktuální dění se rodiče ze své iniciativy spojili se školou a uspořádali sbírku na Ukrajinu (U4). *„Tak to si myslím, že byl takový silný moment.“* (U4)

R1 si pochvaluje individualizovaný přístup školy, kdy dcera zatím zvládá na rozdíl od ostatních dětí ve třídě čtení jen velkých písmen, *“ zatím jí ta malá písmenka nenutím a mám to takto domluveno s paní učitelkou, že na ní nebudeme spěchat.“*

R1 také popisuje společný nákup školních pomůcek. *“ Paní učitelka [nám] dala dobrý typ na jeden sešit pro děti, který nám všem rodičům přišel pro děti moc fajn, takže jsme ho nakoupili pro všechny děti a dali jsme ho paní učitelce a dětem do třídy k dispozici, aby s ním pracovali ve vyučování. Takže je to na domluvě.“* Společná domluva mezi učitelem a rodiči zde vedla k tomu, že všechny děti měly stejnou učební pomůcku, a to takovou, která nejlépe odpovídá potřebám jejich výuky.

Respondentka R2 zmínila, že jakákoli spolupráce ve třídě může vytvářet dojem větší rodiny a to má pozitivní vliv na vzájemné dobré vztahy mezi dětmi. Vyzdvihla společné mimovýukové akce, které jsou pro kolektiv dané třídy hodně podstatné. R2: „... akce, které se netýkají přímo výuky ve třídě, ale jsou to třeba dílničky, oslavy narozenin spolužáků ve třídě, kterých se také jako rodiče můžeme účastnit. Nebo jak jsem říkala nákup těch sešitů. Takže tyto věci, které se přímo netýkají vlastní výuky jako takové, ale jsou tam hodně podstatné pro kolektiv té třídy. Nebo slavnosti na zahradě, olympiády, soutěže, kde rodiče mnohdy sami projeví svoji kreativitu.“

R3 podtrhuje význam sdílených aktivit a akcí jako je například sportovní dopoledne s rodiči ve škole. „Doma o tom [dětí] hodně povídaly.“ Také projekt „Pešky do školy“ nejen, že děti velmi bavil, ale vznikl z iniciativy jednoho tatínka, nebyl to nápad iniciovaný školou. Iniciativu rodičů dokládá i využití počítačové techniky v domácí přípravě a zároveň je to i jejich rozhodování o výuce, resp. zapojení do interakce se školou. „Využíváme hodně doprovodných PC programů k učebnicím. Tam se můžu rozhodnout, jestli toto využiju, nebo to bude něco jiného. Mám pocit, že můžu rozhodovat vždycky, když chci. Že to není nic proti ničemu a že vy nejste proti.“

10.2 Formy

Rodiče mají možnost spolurozhodovat ve vzdělávacím procesu svých dětí v různých formách. Dynamiku spolurozhodování ovlivňují tři hlavní faktory: **Příležitosti nabízené učiteli**, které učitelé poskytují rodičům s cílem aktivně zapojit rodiče do rozhodování týkajícího se jejich dětí ve školním prostředí. **Příležitosti identifikované rodiči** - iniciativy a nápady, které vycházejí od samotných rodičů. A konečně také **hranice a limity** vnímané jak rodiči, tak i učiteli, které mohou existovat v rámci tohoto spolurozhodovacího procesu. Specifické místo v rámci forem spolurozhodování rodičů zaujímají **konzultace mezi rodiči, žáky a učiteli**.

Příležitosti nabízené učiteli

Na otázku, zda se učitelům daří vytvářet pro rodiče příležitosti ke spolurozhodování a zda nabídky pro rodiče nějak diferencují, odpovědi ukazují, že respondenti učitelé se snaží vytvářet prostředí, ve kterém jsou všichni rodiče aktivně zapojeni do vzdělávacího procesu svých dětí a kde jsou respektovány jejich potřeby a preference. U1: „Vždycky a všude [vytváří příležitosti]. To mě tak napadá, najednou. Jak jsme říkali, že ty možnosti jsou ve

všem, tak mám vždycky najednou nějaký nápad, a tak to zkusím tam střelit mezi ty rodiče a když to vyjde, tak to vyjde a když ne, tak ne.“ ....“To je o tom, že mám nějakou představu o tom, co by se mi hodilo ve vztahu k tomu, jak to dítě posouvat. Třeba by se mi hodilo, aby ta mamka mu něco řekla. Tak můžu s tím nápadem přijít já za tím rodičem a vyzvat ho, aby se nějak podílel na tom, co s tím uděláme a nebo je druhá cesta, kdy rodič přijde s tím nápadem sám. Může se soustředit jen na to svoje dítě, když bude chtít a nebo vidí do široka, má širší úhel pohledu a ví, že to třeba prospěje všem.“

Odpovědi se shodují v tom, že nabídky pro rodiče učitelé nijak nediferencují, spíše tyto nabídky staví jako dobrovolné pro všechny rodiče a je na každém, zda projeví zájem se zapojit. U3: *„Nabídka ke spolupráci je určena všem, záleží pak na odezvě a aktivitě rodičů. Některé rodiny se do spolupráce nezapojují, snažím se zjistit, jak na spolupráci nahlíží, co by jim nejvíce vyhovovalo, jaké jsou jejich časové možnosti. Vyplnění dotazníku mi nabídne možnost, jak by si rodina spolupráci představovala, jakou by případně byla ochotna nabídnout. Respektuji ale i ty, kteří se nezapojí přímo a podporují jiné aktivně spolupracující rodiče – radou, pomocí, společným naplánováním např. akce dětí ze třídy ve volném čase...“*

To potvrzují také respondenti z řad rodičů, např. R1 zdůrazňuje, že škola vytváří různé programy a aktivity pro rodiče a aktivně se snaží zapojit rodiny do školního života, chválí iniciativu školy a vnímá ji jako velmi pozitivní. Oceňuje, že je vždy o těchto aktivitách dobře a včas informována, což potvrzuje, že školu vnímá jako transparentní. R1: *„Ve škole je program, kterého já se moc neúčastním, ale vím o tom, že škola dělá pro rodiče opravdu hodně. Pořádá rodičovské kavárny, to funguje velice dobře. Vždycky se o těchto akcích nějakou cestou, prostřednictvím pozvánek, nebo e-mailů dozvím a vím, že kdo se chce účastnit, tak tu možnost má. To je moc fajn. A je tam těch věcí více. Zrovna naše paní učitelka, když byla škola v přírodě, cokoli, tak oslovila rodiče, kteří můžou pomoci, nebo čímkoli přispět, tak že dostali možnost se zapojit.“*

Školní třída a vztahy, které v ní vznikají, hrají v procesu učení jednotlivce nezastupitelnou roli. Je to místo, kde se děti setkávají s různorodými kamarády, kde se učí spolupracovat, komunikovat a rozvíjet své sociální dovednosti. V rámci třídy se také formují vztahy mezi učiteli a žáky, které mohou být klíčové pro úspěšný vývoj a vzdělání každého jednotlivého dítěte.

Motivace rodičů k aktivnímu zapojení do vzdělávání často pramení z jejich zájmu a touhy poskytnout co nejlepší výchozí pozici pro budoucnost především svým potomkům. Mnozí učitelé si však uvědomují, že úspěch jednotlivce ve školním prostředí je úzce spjat s celkovým kontextem třídy. Proto nabízejí rodičům příležitost aktivně se zapojit do vzdělávání nejen v souvislosti se svým vlastním dítětem, ale mít možnost nahlédnout také do vztahů v třídním kolektivu, do prostředí třídy během výuky a případně přispět do výukového procesu svými odbornými znalostmi. U2 „... tak jsme byli vlastně v dennodenním kontaktu a tím, jak rodič viděl ty naše věci, tak ho třeba napadlo, že to dělají v práci, nebo že má zajímavé povolání a přišel, představil nám ho. Ty nápady vlastně vznikaly samy tímhle způsobem nejen z naší strany, ale také ze strany rodičů. No a pak tam byl třeba takový rodič, jako jedna naše kolegyně, která se nejdřív chodila dívat na svoji dceru, kterou měla v mé třídě, pak mi začala chodit pomáhat, mohla si přivést ještě tenkrát svoji mladší dceru, přišla třeba až na třetí vyučovací hodinu a pomáhala v centrech aktivit. A zalíbilo se jí to natolik, že se stala naší kolegyní a je jí dodnes.“ Takové zapojení rodičů může obohatit vzdělávací zkušenosti dětí.

K vyšší angažovanosti rodičů a jejich motivaci podílet se na vzdělávacím procesu má nesporně rovněž prostor pro aktivní účast a dialog, který učitel nabízí. Otevřený dialog umožňuje přinést do rozhodovacího procesu různé perspektivy a zkušenosti rodičů, kteří se tak cítí více respektováni. Tím se škola stává partnerem rodičů, kde společně hledají nejlepší způsoby, jak podpořit každé dítě individuálně. R2: „Přemýšlela jsem o tom, že spousta věcí nám rodičům není předkládána jako fakt, ale spíše jako návrh. S otázkou, zda souhlasíme, nebo ne. Většinou se všichni na něčem vždy shodneme. Ale důležité je na tom to, že je to pokládáno jako otázka, návrh. Tím dostaneme příležitost a pocit, že máme možnost výběru, nebo nějaké modifikace Že je to třeba tak, že ano souhlasíme, ale máme možnost to ještě něčím změnit, vylepšit, uzpůsobit pro naše děti. Tak to vnímám tak, že spolurozhodování je v tom, že nám je poskytnuta možnost rozhodnout se mezi více variantami.“

Respondentka z vedení školy rovněž zdůraznila výhodu toho, že škola má komunitní charakter. Tím, že škola nabízí rodičům mnoho příležitostí k aktivnímu zapojení do školního prostředí, se vytváří prostor, kde se mohou setkávat, učit se a spolupracovat na vzdělávání dětí. Tato aktivita posiluje komunitní vazby mezi rodinami. U4: „Je důležité, že jsme komunitní škola... spolupracujeme [s rodiči] v rámci jejich profesních znalostí a

vědomostí, že je často učitelé zvou do vzdělávacího procesu. Dokážou vést daleko odborněji různé tematicky zaměřené hodiny. Takové momenty se tam objevují hodně často a to mi přijde důležité, ale tím, že jsme komunitní škola, tak mají naši rodiče právo se účastnit dalších akcí v rámci školy, po domluvě s žákovským parlamentem, pořádát zahradní slavnost, rodičovské kavárny a mohou se i sami podílet na vedení kroužků podle svých zájmů a schopností. Myslím, že tam to propojení je velké.“

Příležitosti identifikované rodiči

Aby mohli rodiče účinně přispívat k vzdělávacímu procesu svých dětí, je pro ně důležité porozumění samotnému konceptu spolurozhodování. V současné době se setkáváme s různými přístupy rodičů k vzdělávání svých dětí. Jedním z těchto přístupů je pohodlnější postoj, který mnohdy spočívá v tom, že rodiče do výuky a vzdělávacího procesu nezasahují aktivně. Tito rodiče mohou být ochotni poskytnout školám potřebné pomůcky či vybavení, a tím přispět k lepšímu prostředí pro vzdělávání. Avšak kromě těchto materiálních aspektů jsou většinou rádi, že škola a učitelé přebírají hlavní zodpovědnost za vzdělávání jejich potomků. Tento postoj může být motivován různými faktory, včetně pracovního vytížení rodičů, nedostatku odborných znalostí nebo jednoduše důvěrou v systém vzdělávání.

To, jak rodiče vnímají spolurozhodování a jaké příležitosti v něm spatřují je doloženo následujícími výroky respondentů.

Z výpovědí respondentky R1 vyplývá, že pokud je s nastavením školní výuky spokojená, nemá důvod jakkoli do ní zasahovat. Stejně tak jí vyhovuje, když zodpovědnost za přerozdělení finančních prostředků od rodičů přebírá spolek rodičů, který vše rozhodne a zařídí. *„Já jsem nepostřehla, že bych mohla spolurozhodovat o tom, jak se vzdělávají děti ve třídě, nebo o té výuce, ani jsem do toho nikdy nezasahovala, protože mi vždy přišlo, že to, jak je to nastavené, tak je to optimální. A co se týká dalšího, tak rodiče tím, že ve škole funguje spolek rodičů, kam posílají peníze, tak je moc fajn, že můžou rozhodnout, na co ty peníze půjdou. Když se třeba opravují dětem šatny, nové skříňky, nebo když se zařizovalo pro starší děti centrum, kam můžou jít, tak je fajn, že do toho ti rodiče můžou zasáhnout a ovlivnit, kam ty peníze půjdou.“*

Pokud má možnost, ráda, stejně jako ostatní rodiče, přispěje materiální pomocí. R1: *„Určitě je to fajn, když rodiče mají možnost jakkoli přispět čímkoli. Domlouváme se také s ostatními rodiči. Já třeba nechávám tisknout dětem každý rok deníky na školu v přírodě, a je prima, když mají děti něco navíc a nemusí se to všechno hradit z různých fondů. A*

takových rodičů, kteří dnes mají ty možnosti je spousta a je fajn, že to využívají pro prospěch celé třídy.“

R1: *„Myslím si, že co se týká rodičů, nepamatuji si, že by někdy něco odmítli a jsou spíš rádi, když můžou vyjít vstříc.“*

Respondentka R3 je toho názoru, že rodiče by se měli na vzdělávání svých dětí podílet a je ráda, když je škola nastavena tak, že rodiče dostávají příležitosti se zapojit v jakékoli oblasti: *„Právě si říkám, jestli jde o obsah vzdělávání, kam se více zaměřit, nebo jestli jde o metody vzdělávací, tak je možné to chápat v tomto kontextu. Tak myslím, že obojí by bylo možné, dávat různé návrhy a podílet se.“*

R3: *“Ta součinnost rodičů by tam měla být každopádně. A otevřený vztah rodičů s učitelem také. Protože vlastně všem nám jde, nebo by mělo jít hlavně o ty děti. Jedné i druhé straně. Takže je prostě potřeba komunikovat a zapojovat se,“ ... “Jsem moc ráda, že ta možnost tady ve škole je a že tato škola je v tomto opravdu otevřená. A to byl také jeden z důvodů, proč jsem si pro svoji dceru tuto školu vybrala a jsem ráda, že sem chodí.“ ... “Alespoň já, jako rodič, mám pocit, že se můžu na paní učitelky kdykoli obrátit s čímkoli. A kdyby byla nějaká akce, možnost spolupráce, tak máme jako rodiče otevřenou možnost se zapojit. A můžeme přijít i s vlastním návrhem, jako třeba tatínek jednoho žáka ve třídě přišel se sportovním projektem, což se mi také moc líbí. Takže já jsem spokojená.“*

Hranice a limity

V dnešní době informačního věku a rychlých společenských změn nabývá vzdělávání důležitější role než kdykoli předtím. Proto je nezbytné, aby rodiče mohli aktivně spolurozhodovat o vzdělávání svých dětí a tím spoluvytvářet prostředí, které nejlépe odpovídá potřebám a hodnotám dané rodiny. Spolurozhodování rodičů má však množství hranic a limitů jak na straně rodin, tak i škol a učitelů. Do hry vstupují psychologické a sociální faktory, které mohou dynamiku spolurozhodování ovlivňovat. Následující výroky pomohou odhalit, kde se tyto hranice a limity nacházejí a jakým způsobem mohou učitelé a školy tyto hranice efektivně spravovat tak, aby byla zachována kvalita vzdělávání a zároveň podporována aktivní účast rodičů.

Učitelé mohou vnímat přítomnost rodičů ve třídě jako potenciálně ohrožující, neboť mají pocit, že rodiče jejich práci ve třídě pozorně zkoumají. Řada z nich pak potvrzuje, že vyučovací hodiny za přítomnosti rodičů vyžadují ze strany učitele specifitější pečlivě

promyšlené přípravy, které jsou pro ně časově náročnější. U1: „*No, je to samozřejmě i o tom, že někomu může připadat ten vstup rodičů do třídy trochu ohrožující. Protože ten rodič v té třídě samozřejmě sleduje nejen ty děti, ale sleduje i toho učitele. Tohle mě osobně nevadí, ale jsem ráda připravená, vždycky. A ty přípravy, aby byla promyšlená a dávalo to smysl, tak mi to trvá déle, než normálně. Tak tam si musím dávat pozor, abych sama sebe neodrovnala.*“

Další limity spatřují učitelé i rodiče shodně ve svých časových možnostech a také v oblasti kreativního potenciálu. U1: „*Určitě v čase [má limity]. Rodiče ho nemají, my ho nemáme. A chce to i tu energii, aby měl člověk pořád nějaký nápad.*“

Respondentka z pozice ve vedení školy uvedla, že potenciální překážku v motivaci učitelů může představovat nedostatek jejich zkušeností a s tím spojená obava z rodičů. Těmto obavám však lze předcházet i s podporou od vedení školy, která je v tomto ohledu nezbytná. U4: „*Myslím si, že učitelé by se měli ve škole v každém ohledu cítit bezpečně. Měli by být přesvědčeni o tom, že vedení školy je tu proto, aby jim vytvářelo dobré podmínky pro jejich práci, ať už s dětmi, nebo s rodiči. Aby věděli, že vedení školy, pokud bude řešit nějaký problém, takže bude jednat transparentně a na rovinu a bude za tím učitelem stát, bude mu oporou. A pokud dojde k nějaké chybě, tak se ji bude snažit napravit společně s učitelem. Myslím si, že ten pocit bezpečí je zásadní.... Myslím si, že většina učitelů si to umí nastavit dobře a je to i o jejich zkušenosti. Často se snažíme začínajícím učitelům poradit a pomoci dříve, než se z nezkušenosti dostanou do nějaké nepříjemné situace, která je může demotivovat. Je samozřejmě lepší tomu předejít. A pomáháme jim kolegiální podporou a sdílením.*“ Za důležité považuje další odborné vzdělávání učitelů, aby byli schopni rychle reagovat na nepředvídatelné a proměnlivé okolnosti a aby měli dostatečnou teoretickou přípravu na možné způsoby řešení různých situací souvisejících s rozmanitými přístupy a postoji rodičů. U4: „*Pak si myslím, že by učitelé měli mít trvalý přísun dalšího vzdělávání, aby se udržovali v obraze, doba se vyvíjí a velmi rychle.... To se jednou za čas stane, že se najde skupinka rodičů, kteří se dají dohromady nešťastným způsobem a mají pocit, že jsou to oni, kteří by měli škole říkat, jak vyučovat, jak hodnotit žáky. To jsou rodiče, kteří vlastně chtějí zasahovat do pravomocí, které má pouze ředitel školy, nebo učitel ve třídě. To si myslím, že se stává nejen u nás. To ani nesouvisí s programem Začít spolu. To souvisí se samotnými těmi rodiči.*“

Tato respondentka pak vidí limity ještě v přístupu rodičů starších dětí, se kterými spolupráce často spíše nefunguje a domnívá se, že tato situace není způsobena neochotou nebo nevůlí ze strany školy, ale snahu rodičů o vedení starších dětí k větší samostatnosti. U4: „...pokud se bavíme o spolupráci rodičů, tak si myslím, a to se nám nedaří, tam máme rezervy, aby byly aktivnější i rodiče starších dětí. Máme úžasnou spolupráci na prvním stupni, ideálně první až třetí třída, ty děti malé, rodiče je doprovází do školy, jsou více v osobním kontaktu s paní učitelkou, s paní vychovatelkou, žijí tím životem školy daleko víc. A jak se ty děti osamostatňují a rodiče už třeba ani svoji práci nemusí tolik přizpůsobovat časově tomu malému dítěti, tak toho času mají méně, nechávají to dítě osamostatnit a pak dochází k takovému útlumu té spolupráce se školou a na druhém stupni už se o ní ani moc mluvit nedá.“

Respondentka R2 rovněž uvedla, že ze svých zkušeností ví, že někteří rodiče mohou vnímat učitelem nabízené možnosti zapojení jako obtěžující. Jedná se o ty rodiče, kteří jsou kvůli určitým překážkám omezeni ve svých možnostech aktivně se zapojit do vzdělávacího procesu dětí. Ti mohou pociťovat, že ve srovnání s jinými rodiči je okolí vnímá jako nespolupracující a o své potomky projevující malý zájem. Ve svém důsledku to pro ně má demotivující účinek. R2: „...u některých [u rodičů] je někdy vidět, že je jim to až nepříjemné ve smyslu toho, že jim to nastavuje zrcadlo, že se nedostatečně zajímají o svoje děti a že tento způsob na ně klade vyšší nároky, než co oni můžou zvládnout vzhledem k té své situaci. Že jsou zaměstnaní, nemají takový vhled do té třídy, protože jsou rádi, když večer přijdou domů z práce, udělají s dítětem úkoly a pak se cítí těmi ostatními aktivními shazovaní do role, že jsou horšími rodiči.“ Na druhé straně existují rodiče, kteří tuto spolupráci vnímají pozitivně, protože jsou založením komunikativnější a o vzdělávání svých dětí jsou připraveni spolurozhodovat. R2: „Takže pozitivum pro lidi, kteří jsou zvyklí komunikovat o věcech, tak pro ně je to prima. Ale pro tu druhou část je lepší, když je ten způsob komunikace direktivnější, protože je to pro ně v jejich situaci pohodlnější.“ Existuje také skupina rodičů, kteří se systematicky brání aktivnímu zapojení. R2: „Takže má to i negativa. Někdy zase zasahují hlavně ti, kteří jsou programově proti vždy.“

Je důležité poznamenat, že dle názorů ze strany rodičů existují určité hranice tohoto spolurozhodování, zejména pokud by mohlo narušit profesionální postavení učitele a způsobit potenciální škody ve vzdělávání dětí. R2: „... protože jsme právě teď v mnoha ohledech nezkušení, tak nás spousta věcí ani nenapadá. Takže si myslím, že na to, pro co

bychom ten program mohli využít, tak jsme díky té nezkušenosti dost pasivní a většina těch nápadů vychází od paní učitelky. Až je mi to někdy hloupé.... jako rodiče jsme různí, nemáme zkušenosti. A ve výsledku bychom mohli situaci jen uškodit.“

Dle těchto rodičů je důležité nalézt rovnováhu mezi jejich aktivní účastí a zachováním odborného přístupu učitele ve vzdělávacím procesu. R2: *„Určitě limity jsou v tom, že by tam u toho měl být vždy někdo, kdo nepustí rodiče za nějakou hranici odbornosti a profesionality učitele. Takže spolurozhodování ano, ale do určité míry jen tam, kde jako rodiče nemůžeme napáchat nějaké škody.“*

Rodiče často uváděli překážky ve svých časových možnostech. R3: *„Nejvíce se cením toho otevřeného vztahu, že tam tu možnost mám a nebojím se nikdy s čímkoli přijít, nabídnout se. Vyhovuje mi na tom to, že ta možnost vůbec je, to je super. Vzhledem k mému povolání pro mě sice není z časových důvodů úplně vždy možné se podílet, ale kdybych mohla, tak bych se ráda často podílela a vím, že by v tom nebyly ze strany p. učitelky žádné překážky.“ ... „To pracovní vytížení často limituje. A někdy si myslím že je limitem i nechuť některých rodičů se do toho dění zapojit. I když tady v té škole je drtivá většina rodičů spolupracujících a chápou tu důležitost, ale nejsou takoví všichni určitě.“*

Respondentka R4 uvedla, že škola by měla sama aktivně podporovat a iniciovat spolupráci s rodiči z toho důvodu, že rodiče mohou být zdrženliví z obavy, že budou považováni za obtěžující. Zdůraznila, že iniciovat spolupráci vyžaduje od rodičů vysokou míru sebevědomí, ale když jsou ke spolupráci vyzýváni, reagovat na tyto výzvy je pro ně snazší. R4: *„No, ono spíš by ta spolupráce měla vycházet od školy, a to výrazně, protože vždycky se říká, že ti rodiče musí chtít, jenže ten rodič si na druhou stranu může připadat jako jeden z těch pětadvaceti rodičů, že je to ten, který pořád „otravuje“. A v okamžiku, kdy ta výzva vzejde od té školy, tak on jen reaguje na tu výzvu.... myslím, že to chce opravdu hodně velké sebevědomí na to, aby ten rodič přišel a sám se nabídnul. Zatímco, když je vyzván, tak je to pro něj výrazně jednodušší.“*

Konzultace rodič – žák - učitel

Konzultace mezi rodiči, žáky a učiteli zastávají významné místo ve vzdělávacím procesu. Proto jim bylo v rámci rozhovorů věnováno také několik otázek kladených oběma skupinám respondentů. Otázky v rozhovorech směřovaly ke konkrétním zjištěním, jak se konzultace konkrétně realizují, jakým způsobem ovlivňují vztahy mezi jejich aktéry, jaký je jejich cíl a účel a jaké příležitosti a výzvy v oblasti spolurozhodování rodičů s sebou

nesou. Ze všech odpovědí lze vyvodit, že konzultace jsou z pohledu obou skupin respondentů významným prvkem partnerského přístupu ke vzdělávání. V této dynamické interakci se dle nich uplatňuje změna rolí a očekávání rodičů ve vzdělávacím procesu, k nabízení příležitostí jak ze strany učitelů, tak k vnímání těchto příležitostí ze strany rodičů, a že tyto konzultace slouží k aktivnímu dialogu, sdílení informací a spolurozhodování. Následující výroky přibližují názory a zkušenosti zainteresovaných stran – rodičů a učitelů.

Z výroků respondentky U1 vyplynulo, že praxe konzultací mezi žáky, rodiči a učiteli je ve škole dobře nastavena a prezentována, což pomáhá rodičům rozumět důležitosti a významu těchto setkání, na kterých nejde jen o slabší žáky, ale jde i o nadané, hbité a zodpovědné děti, které mohou během konzultací těžit z interakcí s učiteli. U1: „...*to potom už jsou ty cílené konzultace rodič – žák – učitel. To je taková veliká událost, která má veliký potenciál. Když se to dobře připraví, tak se na těch konzultacích může hodně stát, hodně nastartovat a hodně posouvat.... veliký náš úspěch na tom prvním stupni je, že nám chodí všichni rodiče na konzultace. Výjimečně se stane, když někdo nepřijde. .... Myslím, že to i dobře prezentujeme, takže to ti rodiče vědí a pochopí, jak je to důležité a jaký to má význam. Že to má význam i pro ty chytré děti, nejen pro ty, které potřebují tu smlouvu, aby nosily pomůcky, protože pořád zapomínají. Ale i pro ty děti chytré, hbité a spolehlivé a zodpovědné, aby si užily tu paní učitelku při téhle příležitosti.*“

To potvrdila v rozhovoru i respondentka U2, která navíc zmínila přednosti konzultací v rozvoji sebehodnocení žáků a schopnosti komunikace, v možnosti vyjádřit své myšlenky, hodnotit svůj vlastní pokrok a přemýšlet o svém učení. V konzultacích rovněž vidí i proměnu rodičovských rolí. Díky účasti na konzultacích jsou rodiče dle ní více zapojeni do procesu učení svých dětí a mají možnost sdílet své názory a obavy, což podporuje jejich aktivní roli ve vzdělávání dětí. U2: „*Když jsem dělala tripartity, tak nejdřív mluvilo dítě, podle nějaké osnovy, o čem má povídat. Pak jsem dávala prostor rodiči, jestli to chce doplnit a pak teprve jsem mluvila já. Ti rodiče se taky učí. To bylo vidět ze začátku, že seděli a mysleli si, že to bude jako když oni byli malí, tak že já na ně vyhrnu, co Pepíček dělá nebo nedělá. Oni si jdou pro informaci ode mě. A najednou ono je to postavené úplně obráceně. Ale já to беру jako moc důležité. Vadí mi, když od učitele slyším - vy nemusíte, tady je všechno v pořádku. Totiž i to dítě, u kterého je všechno v pořádku, může svým rodičům povyprávět o tom, co se mu podařilo a ono u všech je co zlepšovat.... Na těch konzultacích je taky moc fajn, že ty děti se učí přemýšlet o tom co dělají, jak to dělají, jestli*

se jim to daří, co by ještě potřebovali k tomu, aby se jim dařilo, co pro to můžou udělat ony samy, že se o tom učí mluvit.“

U4: *„Myslím si, že je to společná konzultace všech tří stran a tím naplňuje tu filozofii programu Začít spolu. Vlastně začít spolu škola, dítě, rodiče.... myslím si, že je tam takový ten moment potvrzování právě této filozofie. Pak si myslím, že je velmi důležité, když má rodič možnost vidět a slyšet svoje dítě v nějaké pro něj netradiční situaci, kdy má dítě samo možnost se vyjádřit. Je tam také důležité, že se sejdou na jedné platformě tři strany, které vystupují jako partneři. Že to není ten direktivní učitel, který tepe dítě, tepe maminku za to, co dítě neumí nebo nemá, ale že to je vlastně diskuze o tom, co udělat společně pro to, aby dítě mělo, umělo a myslím si, že pro ty děti je to nesmírně důležité, že se vnímají v důležité roli, cítí, že jsou důležité nejen pro rodiče, ale i pro toho učitele.“*

Respondentka R1 oceňuje pozitivní změnu ve způsobu, jakým se děti učí v dnešní době ve srovnání s minulostí. Důležité podle ní je, že děti nyní mají možnost vyjádřit svůj pohled na vzdělávání a během konzultací o něm diskutovat. Tímto způsobem se mohou aktivně zapojit do hodnocení svého učení a rozvíjí tím také svoje komunikační dovednosti. Přínosem je také konstruktivní prostředí, kdy rodiče mohou společně s učitelem diskutovat o potížích dítěte a společně je řešit. R1: *„Určitě je velký přínos, že vidíme, jak se ty děti učí. Je vidět, že je jiný přístup k učení v dnešní době a jak to bylo za nás. Naši rodiče slyšeli vždy jen názor učitele, ale děti vlastně neměly možnost se k tomu také vyjádřit z jejich pohledu. To bylo prostě jiné. Kdežto dnes, když máme konzultace, to dítě tam sedí a řekne přímo před paní učitelkou, která už to má přesně nachystané, jak a co mu nejde, samo se vlastně ohodnotí, tak to je super.... A hlavně může před tou učitelkou a rodičem obhájit, proč mu to nejde a na čem by měl zapracovat, tak to je opravdu skvělé.... Takže to je fajn, že se to dítě samo může zhodnotit a já do toho můžu zasáhnout, když vidím, že to je špatně. A když mi dala paní učitelka za pravdu, tak to bylo skvělé, že to dcera slyšela od nás obou a více si to vzala k srdci, než kdybych ji o tom přesvědčovala sama.“*

Rodiče bezesporu vnímají konzultace jako příležitost k aktivnímu zapojení do rozhodování týkajícího se vzdělávání svých dětí. Tato setkání mohou podle nich podnítit individualizaci ve vzdělávání, kdy společně s učitelem hledají strategie a postupy pro optimální podporu svého dítěte v jeho učebním procesu. Tato spolupráce může vést k efektivnějšímu učení a dosažení lepších výsledků každého žáka. Dokladem toho je sdělení respondentky R1: *„Určitě je to efektivnější. Já znám svoje dítě nejlépe, vidím ho každý den a soustředím se*

jen na něj. Paní učitelka ho sice každý den vidí, ale má tam ještě dalších nejméně 20 žáčků a nemůže se věnovat každému z nich v takové míře, jak to můžu udělat já doma. A to je pochopitelné. Takže já tam můžu přijít a říct, že potřebujeme, aby se v něčem zpomalilo a aby dcera měla víc času na některé věci, protože má ještě v něčem problémy. A ten prostor dostanu.“

Stejně tak respondentka chápe konzultace jako prostor pro spolurozhodování. R2: *„Přijde mi, že obecně ty konzultace jsou prostorem pro rodiče a jejich spolurozhodování. Na rozdíl od třídních schůzek, kde se řeší jen ty organizační věci, obecné informace. Kdežto konzultace, tam naopak jsem očekávala, jak bude mluvit hlavně paní učitelka, tak ona řekla jen nějaký základ a dala slovo mě. Tak to pro mě poprvé bylo velké překvapení, nebyla jsem na to připravená a nevěděla jsem, co s tím. Pak také paní učitelka mluvila hlavě k dceři. A zpětně už mi to přijde také přirozené a skvělé a jinak bych to nechtěla. Celé to vyznělo vlastně v duchu toho, že ty se tady žáku vzděláváš a my ti v tom pomáháme, řekni nám, co by ti pomohlo nejvíc. Bylo to přesně opačně od toho, na co jsem byla zvyklá – ty jsi tady žáku na výslechu a my jsme tady proto, abychom na tebe dohlíželi. A když to popisují přátelům, kteří mají děti na běžných základních školách, tak nad tím kroutí hlavou, jako nad nějakou obří alternativou. Ale ono by to přitom takto mělo být všude a přirozeně.“*

Na otázku, kde se cítí nejvíce zapojena do vzdělávání svého dítěte odpověděla respondentka R3: *„Já si myslím, že hodně [se cítí zapojena] při konzultacích, tripartitách, kdy se spolu bavíme všichni tři i s dítětem o tom, co a jak dělat, kde to drhne, kde je to v pořádku, tak to je pro mě hodně důležité. Samozřejmě i při třídních schůzkách. Dál mě teď asi nic jiného nenapadá.“*

Respondentka R2 rovněž poukázala na to, že i když konzultace mezi učiteli, rodiči a žáky mohou být velmi prospěšné, nemusí být vhodné pro každého. V těchto případech je důležitá profesionalita učitele, který musí při přípravách konzultací zohlednit všechny tyto individuální faktory a nalézt rovnováhu mezi podporou těch, kteří takovou formu komunikace vítají a ohleduplným přístupem k těm, kteří mohou potřebovat speciální přístup. R2: *„Ale zase to asi není úplně pro každého, protože znám také rodiče, kteří jsou hodně introvertní, jejich dítě také a ti všichni na konzultacích vyloženě trpí. Takže samozřejmě paní učitelka se tomu přizpůsobí a tam vnímám to, jak to pro učitele je ohromně těžké vést takovéto konzultace, ve třídě jsou nejméně dvě desítky dětí,*

dvojnásobek jejich rodičů a k tomu ještě každý úplně jiný. Tak připravit takové konzultace a zohlednit v nich všechny tyto hlediska, to musí být opravdu těžký úkol pro učitele.“

10.3 Přínosy pro dítě

Pro dosažení pozitivního vlivu spolurozhodování rodičů na vzdělání dítěte je nezbytné, aby kvalita spolupráce mezi učitelem a rodiči dosahovala určitých standardů a byla řízena stanovenými kritérii. Odměnou za takovou spolupráci je dosažení výsledků, které mohou mít pro dítě dlouhodobý přínos. To dokládá výrok respondentky U1: *„.... vím, že vždycky se to odrazí na těch dětech. Víš, když mám nějaký vztah s těmi rodiči, takový partnerský, tak se to dítě začne posouvat. A jak se nám daří to dítě posouvat, když obě ty dospělé strany mají nastavené cíle a podporují ho v dosažení toho cíle, tak když se tam to dítě pak dostane, tak to je asi pro mě nejvíc, to je odměna za tu spolupráci.“*

Významným prvkem školního úspěchu dítěte je nejenom to, co se děje uvnitř školních lavic, ale také to, co se odehrává mimo ně, když děti pozorují, jak jejich rodiče komunikují s učitelem, jak spolu vytvářejí prostor pro konstruktivní dialog a jak jdou ve shodě směrem k jednomu cíli. To, jak děti vnímají tuto komunikaci, má pozitivní dopad na jejich psychickou pohodu a bezpečnost ve školním prostředí. Je to způsob, jakým děti získávají jistotu a pocit, že jsou podporovány nejenom doma, ale i ve škole, a že všichni dospělí kolem nich mají na mysli jejich optimální rozvoj. V tomto kontextu se pak otevírají dveře k vytváření silnějšího spojení mezi rodinou a školou, které přináší nejenom vzájemný respekt, ale také radost ze společného růstu a vzdělávání. To ilustrují následující výroky:

- U2: *„A zas je to o tom, že to dítě vidí, že ten táta se baví s tím učitelem, že je vidí komunikovat, mluvit spolu konstruktivně a že jsou ve velké míře na jedné lodi, že si neodporují, ale snaží se někam posunout.... To je nesporně přínos, když ty děti vidí tu spolupráci mezi rodiči a školou a učitelem. A další věc je, že když ty děti vidí, že ten táta a maminka se s paní učitelkou zasmějí, vidí je i mimo tu školu spolu komunikovat, tak i to dítě se pak najednou cítí bezpečnější v té škole a třídě.“*

- U1: *„Že nejdeme proti sobě, že jdeme spolu, že když jsme začít spolu, tak že se spolu spojujeme, potřebujeme se, víme, proč to děláme.“*

- U2: *„Určitě je to domluva na společném postupu. Ne, že já jako učitelka něco chci a oni se tomu musí přizpůsobit.“....“A tím, že jsme byli s rodiči v častém kontaktu, a když ti rodiče viděli tu moji práci, tak začali víc důvěřovat tomu, co jim říkám. Takže opravdu je*

to o tom, na posunu dítěte spolupracovat“....“Viděla [maminka], že mi jde o jeho [žáka] prospěch stejně jako jí a že ona to může svým přístupem pokazit. A tím vzniká taková ta důvěra mezi učitelem a rodičem, ta spolupráce.“

Respondentka U3 uvedla, že program Začít spolu otevírá rodičům unikátní možnost získat hlubší pohled na osobnost svých dětí. Mohou tak lépe identifikovat a podporovat jejich silné stránky a současně identifikovat slabé oblasti, na kterých mohou pracovat pro jejich zlepšení, což je přínosem nejen pro dítě samotné, ale i pro rodiče. U3: *„Rodič, který využívá spolupráce, který mu program Začít spolu může nabídnout, má jedinečnou možnost poznat své dítě i vrstevníky v situacích, které by se mu jinak nenaskytly, může lépe posoudit, zda jeho očekávání jsou v souladu s realitou. Může lépe ocenit a podporovat silné stránky dítěte, odhalit ty slabé a pomoci mu v jejich rozvoji.“*

Vytváření příležitostí pro občasné přímé zapojení rodičů do výuky může přinášet dětem obohacující zážitky, které rovněž pozitivně ovlivňují jejich rozvoj a postoje ke škole. Vnímají vzájemný respekt dospělých, což jim dává dobrý příklad pro získávání vlastních komunikačních dovedností. U1: *„..... ono nepůjde o návaly rodičů. To bude jen občas někdo, a proč tedy sem občas někoho nevízít? Vždyť je to pro ty děti tak obohacující. Vždyť ty děti jsou tak šťastný, když jim přijdou rodiče.“...“jsou na svoje rodiče pyšné a další věc, že vidí také komunikaci mezi námi dospělými. Že spolu jednáme s úctou, že se domlouváme, že všechno se dá vyřešit“*

Jasným příkladem toho, jak i zdánlivě malé gesto může mít velký potenciál ovlivnit celou třídu a podporovat rozvoj hodnot, které budou pro děti velkým přínosem do budoucna, je investice tatínka do sportovního vybavení pro družinu svých dětí. U1: *„...minulý týden mi napsal tatínek, že koupí branky do družiny, že chybí jen jedna, ale on že by byl rád, kdyby kluci hrály na dvě brány. Tak je to zdánlivě vlastně jen maličkost, je to finanční pomoc, ale když půjdu dál, tak on vlastně chce, aby se kluci naučili hrát v týmu, aby se dohodli kdo, s kým a proti komu. Já neumím odhadnout, jestli ten tatínek to takhle vidí, ale já vím, že ten dopad na třídu to mít určitě bude.“*

Přínos pro děti vidí rodiče také v tom, že děti nejsou od první třídy hodnoceny známkami, což by mohlo v některých případech působit na děti negativně. Na druhou stranu, slovní hodnocení a formativní přístup rodiče chápou jako nástroje, které mohou motivovat děti ke zlepšení svých učebních výkonů. R1: *„Co se mi nejvíce líbí, tak to, že se děti od první třídy neznámkují. Tím, že jsem měla prvního syna trochu hyperaktivního, tak nám to moc*

vyhovovalo. Přece jen by to hůře snášel, kdyby měl od začátku třeba špatné známky, což by mít možná nemusel, ale kdyby ano, tak by to určitě špatně snášel. A tím, že měl od začátku slovní hodnocení, tak na tom bylo perfektní, že i když byl hodnocen slovně, zároveň tam byla nastavená procenta a on si na základě toho dokázal velice brzy uvědomit, z čeho těch 100 procent nemá a k tomu ještě paní učitelka přidávala nějaké grafické znázornění a ty děti už v první třídě hned pochopily, jak jsou hodnocené. Z té jedničky, dvojky, trojky je to těžko rozpoznatelné, ale z těch procent je to jasnější. To mi přišlo super.“ .... R1 rovněž spatřuje pozitivum v respektujícím a partnerském přístupu školy k rodičům, ale také k žákům, kteří dostávají příležitost k vyjádření svých názorů. R1: „Myslím si, že dnes už se školy netváří tak, že mají na výuku patent. Školy už jsou dnes opravdu vstřícné a i učitelé. Se synem jsme měli jeden rok problém s paní učitelkou na španělštinu, ona byla rodilá mluvčí a pamatuji si, že to vedení s námi opravdu řešilo. A hlavně se to neřeší jen rodič a paní učitelka a třeba paní ředitelka, ale ti žáci byli u toho a mohli říct svůj názor. Paní učitelka měla prostor říct svůj názor. Protože je jiné, když to slyšíte doma od toho dítěte a pak když paní učitelka to řekne zase ze svého pohledu, který je zase jiný. Tak to je skvělé, že se to takto dnes dá udělat.“

Významný pozitivní dopad a přínos pro děti mají jejich společné zážitky z aktivit, na jejichž organizaci se spolupodílejí rodiče. Tyto zážitky mohou mít potenciál ovlivnit celý kolektiv třídy. Jedná se o sportovní akce, případně i jiné projekty, které mohou navíc vést děti ke zdravému životnímu stylu. Tyto myšlenky dokládají následující výroky rodičů.

- R2: „...akce, které se netýkají přímo výuky ve třídě, ale jsou to třeba dílničky, oslavy narozenin spolužáků ve třídě, kterých se také jako rodiče můžeme účastnit v třídě. Nebo jak jsem říkala nákup těch sešitů. Takže tyto věci, které se přímo netýkají vlastní výuky jako takové, ale jsou tam hodně podstatné pro kolektiv té třídy. Nebo slavnosti na zahradě, olympiády, soutěže, kde rodiče mnohdy sami projeví svoji kreativitu.“

- R3: „Pamatuji si sportovní akce, sportovní dopoledne s rodiči a s vámi, že to bylo super, děti byly nadšené. Doma o tom hodně povídaly. A nebo projekt Pěšky do školy, tak to si myslím, že taky hezky prožívaly a že se do toho ponořily, tak to bylo skvělé, že jste to s dětmi ve spolupráci s tatínkem jednoho žáka zorganizovali.“

Významný přínos nejen pro děti, ale také pro rodiče představuje přístup pedagogů, kteří vytváří bezpečné prostředí, kde se mohou děti učit s důvěrou a kde je důležité, že chyby jsou součástí učení a že je lze otevřeně přijímat a řešit.

- R2: „...abych se vrátila k těm výhodám, které vnímám já a myslím si, že i děti, že to je takový přirozený způsob komunikace mezi námi všemi a přirozený způsob vedení výuky.“

- R3: „Já si myslím, že je super, jak vede program Začít spolu děti k samostatnosti a rozhodování se o tom, jak se chtějí učit, co se budou učit a jak vede děti k dovednosti spolupráce ve skupině. Díky tomu se naučí spoustu věcí, nejen obsahově, ale hlavně sociální kompetence, spolupráce, komunikace, což je velmi důležité. Tento styl práce program Začít spolu umožňuje skvěle.“

- R4: „Ty děti jsou mnohem víc v pohodě a tím pádem i ti rodiče jsou víc v pohodě. Prostě jsme jako rodiče klidnější. To prostředí je bezpečné. Je úplně v pořádku, že děti dělají chyby, protože vnímám ze strany vás pedagogů, že ani pro vás není problém uznat, že jste udělali chybu a vlastně se to krásně přenáší i na ty děti.“

10.4 Možnosti inovovat, nevyužité možnosti, prostor pro zlepšení

Když byli respondenti dotázáni, kde vidí nevyužité možnosti, příležitosti pro zlepšení a možnosti inovace v oblasti spolurozhodování rodičů ve vzdělávacím procesu, představili několik názorů.

Podle učitelů lze zařadit k nevyužitým příležitostem ze strany rodičů jejich nepřítomnost při nabízených aktivitách a občasný nedostatek zájmu o účast. U1: „Jsou to takové výjimečné případy. Ale máme rodinu, která prostě nespolupracuje. Jsme rádi, když jednou za čas přijdou do školy“ .....“máme tady kolegyni, která říkala, že vypsal dílnu a nikdo z rodičů se jí neozval.“ ...“a nám se teď také stalo, že jsme neměli tak bohatou účast. Jeden tatínek vymyslel, že uděláme na jaře brigádu na školní zahradě a přišli asi čtyři lidi. Přitom na podzim přišli všichni. Tak to taky můžu říct, že nebyl úspěch.“

Respondentka z řad vedení školy zmínila nevyužité možnosti a prostor pro zlepšení v nízkém zapojení rodičů na druhém stupni. U4: „Prostor pro zlepšení je vždycky a ve všem. Ale pokud se bavíme o spolupráci rodičů, tak si myslím, a to se nám nedaří, tam máme rezervy, aby byly aktivnější i rodiče starších dětí. Máme úžasnou spolupráci na prvním stupni, ideálně první až třetí třída, ty děti malé, rodiče je doprovází do školy, jsou více v osobním kontaktu s paní učitelkou, s paní vychovatelkou, žijí tím životem školy daleko víc. A jak se ty děti osamostatňují a rodiče už třeba ani svoji práci nemusí tolik přizpůsobovat časově tomu malému dítěti, tak toho času mají méně, nechávají to dítě

osamostatnit a pak dochází k takovému útlumu té spolupráce se školou a na druhém stupni už se o ní ani moc mluvit nedá.“

Většinu rodičů naopak nenapadlo, kde spatřují prostor pro zlepšení a všichni se jednomyslně vyjádřili, že jsou s existujícími příležitostmi spokojeni.

- R1: *„Já nevím. Možná v jídelně, že si děti stěžují, že jim nechutná. Ale co se týká školy, vybavení, tříd, výuky, komunikace, tak to máte super.“*

- R3: *„...ted' nedokážu nic konkrétně říct. Já jsem prostě spokojený rodič a myslím si, že je to tady fajn. Možná bude možnost nějakého dne otevřených dveří. To bych uvítala, že bych se přišla podívat do vyučování, tak to bych moc ráda. Nebo nějaké kavárny rodičů s dětmi.“*

- R4: *„Přiznám se, že mě nic nenapadá, protože pořád razím to heslo, že příliš mnoho demokracie škodí a ono je to vidět i na takových banalitách, jako třeba vymyšlení dáreků pro paní učitelky a v okamžiku, kdy se ve finále těch čtyřicet rodičů baví o tom, co koupit, tak je to nekonečná debata a přitom zase se někdo třeba nezapojuje vůbec a skoro si vždycky říkám, jestli by nebylo jednodušší, kdyby někdo něco koupil a zaplatilo se to. A to mi přijde v tomto ohledu totéž. Tak mě třeba napadlo, že bychom mohli dát návrhy, kam na výlet, kam na školu v přírodě, ale Vy byste se z toho zbláznila prostě. Takže nevím. A ještě když bych to otočila, tak Vás napadne, kde byste si uměla představit, že my bychom mohli rozhodovat? Protože chápu, že tím, jak jsou věci dané, učíte genetickou metodou čtení, učíte matematiku podle Hejného, tak tam není prostor na diskuse. Přijde mi, že ten rodič už na začátku právě podle toho vybírá tu školu pro svoje děti. Tudíž já si vyberu školu, budu upřímná ne podle spádu, protože to mi nevyhovuje, ale podle toho, jak se ta škola profiluje, tak už jsem potom vlastně vnitřně spokojená a nemám tolik tu snahu něco tam měnit a mít tam nějaký vliv v rozhodování.“*

Učitelé předložili několik návrhů na zlepšení a inovace v rámci spolurozhodování. Jednalo se o sdílení s kolegy. U1: *„Tady si myslím, že si můžeme pomoci vzájemně s kolegy. Když někdo něco dobrého vymyslí a vyzkouší, někomu to řekne a tak tím zasáhne i další děti a rodiny a to si myslím, že je důležité sdílet. A když nesdílíme, tak je to pak těžké pro každou z nás.“*

Další návrhy se týkaly vstřícnější organizace otevřených dveří třídy pro rodiče.

- U1: *„Já když jsem nad tímto rozhovorem přemýšlela, tak jsem si říkala, že by se mi líbilo opravdu tu třídu těm rodičům otevřít a říct jim, že příštích čtrnáct dní můžou přijít, jak chtějí. Protože, když si tady uděláme den otevřených dveří, tak třem čtvrtinám se to nebude hodit, protože pracují, i když jim to dáš vědět dopředu, stejně jim do toho něco vlez.“*
- U2: *„Viděla bych, že by zase mohli chodit rodiče do třídy, aby mohlo to spolurozhodování, samozřejmě do určité míry, fungovat. Umožnit rodičům vhléd do třídy a do té skupiny dětí. To záleží samozřejmě na čase a zájmu rodičů, ale příležitost jim musíme dát my.“*
- U3: *„Možnosti vidím v tom, že rodič se může na vzdělávání svého dítěte podílet jako pozorovatel ve třídě, asistent při činnostech, např. v centrech aktivit, odborník, který vnáší do problematiky možnost navštívení odborné praxe.“*

11 Shrnutí výzkumu

Cílem výzkumné části této práce bylo provést analýzu možností, které nabízí program Začít spolu v oblasti spolurozhodování rodičů. Pro sběr dat byl použit kvalitativní výzkum prostřednictvím rozhovorů s učitelkami a s rodiči žáků prvního stupně základní školy a se zástupkyní z vedení školy zodpovědnou za výuku na prvním stupni. Výběr respondentů byl proveden s ohledem na zajištění jejich různorodosti pro získání různých pohledů na zkoumanou problematiku. Během těchto rozhovorů všichni účastníci výzkumu popsali své porozumění pojmu spolurozhodování, sdíleli své zkušenosti a hodnotili praktický průběh spolurozhodování, komunikaci a spolupráci mezi rodiči, školou a učitelkami.

Z výsledků výzkumu lze jednoznačně konstatovat, že spolurozhodování rodičů ve vzdělávání je komplexním procesem, který je ovlivněn různými faktory a jeho úspěšnost závisí na vzájemné důvěře, respektu a efektivní komunikaci mezi všemi zainteresovanými stranami. Jedná se o proces, který může pozitivně ovlivnit vývoj dětí ve školním prostředí a podpořit jejich úspěšné vzdělávání. Aktivní spolurozhodování rodičů ve vzdělávacím procesu může být účinné a pro všechny prospěšné v případě, že jsou správně nastaveny a fungují jeho základní prvky: učitel, rodič a škola.

Všichni respondenti v rozhovorech oceňovali principy programu Začít spolu, jenž poskytuje pružnou formu zapojení rodin, která je uzpůsobena specifickým požadavkům školy a individuálním potřebám rodičů. Na rozdíl od jiných škol, kde takové přístupy k

vzdělávání nejsou běžné, je zapojení rodin žáků v programu Začít spolu neoddělitelnou a stabilní součástí tohoto programu. Přímou účastí rodičů ve škole, ať už ve třídě či ve školním prostředí, rozumíme jejich aktivní zapojení do výuky a do dění ve škole. Právě tento významný pilíř programu Začít spolu, a to zapojení rodiny do školní komunity, přerušilo období karanténních opatření v době pandemie Covid19. Před tímto obdobím měli, dle výpovědí učitelek, rodiče možnost přijít kdykoli do třídy, sledovat výuku svých dětí, přičemž se mohli do výuky aktivně zapojovat, účastnit se v roli lektorů projektových dnů nebo plnit roli asistentů v centrech aktivit, umožnit dětem exkurze za poznáním, nebo poznávání profese, kterou dělají, mohli obohatit učivo přednáškami ze svého oboru, či dělat doprovod během třídních výletů. Pravidelně a soustavně tedy docházelo k naplňování filozofie spolurozhodování rodičů. Návrat k běžné výuce po období distanční výuky už ovšem znovu tuto zavedenou praxi nastartoval jen v omezené míře, což je z pohledu některých učitelek škoda a jako možné inovace zmiňovali právě znovuzavedení této praxe do výuky.

Je důležité zmínit, že dle zkušeností učitelů je také rozdílná míra zapojení rodičů mladších a strašších dětí, což je přisuzováno postupnému osamostatňování dětí a tudíž menší potřebě rodičů přizpůsobovat jim svůj čas, včetně pravidelného a užšího kontaktu s jejich učitelkami.

V rámci tohoto výzkumu byly identifikovány různorodé příležitosti pro zapojení rodičů, ať už ve formě jejich aktivní dobrovolné účasti, či pasivní podpory nebo materiálních příspěvků. Tato flexibilita umožňuje respektovat různé potřeby a preference rodin.

11.1 Odpovědi na výzkumné otázky

1. Jak vnímají učitelé a rodiče fenomén spolurozhodování ve vzdělávání?

Účastníci výzkumu, tedy jak učitelé, tak rodiče, sdíleli různé pohledy a postoje ke spolurozhodování ve vzdělávání. Učitelky jednomyslně vyjádřily otevřenost ke spolupráci s rodiči, ale pokud jde o samotný výukový proces, některé vyjádřily opatrnost vůči myšlence, že by rodiče měli mít možnost ovlivňovat vzdělávací postupy a metody. Domnívají se, že tato rozhodnutí by měla zůstat v kompetenci učitele, který nese profesionální odpovědnost za výuku. Za velmi významnou však považují přítomnost rodičů ve výuce, na společných akcích ve škole i mimo ni v rolích pozorovatelů, odborníků ve svých profesích, lektorů při projektových dnech, asistentů v centrech aktivit a podobně.

Z rozhovorů s rodiči vyplývá, že většina z nich vnímá učitele jako zkušené odborníky, přičemž sami se necítí být dostatečně vybavení nebo oprávnění rozhodovat o vzdělávacích strategiích. Mají proto často tendenci důvěřovat výukovým metodám a pedagogickým dovednostem učitelů, což zároveň ovlivňuje jejich nižší zájem a motivaci zasahovat do dění ve škole a do výuky samotné.

A) Jaké příležitosti pro spolurozhodování identifikují rodiče?

Z provedeného průzkumu vyplývá, že rodiče mají různé představy o své roli ve vzdělávání svých dětí, a to včetně jejich ochoty a možnosti zapojit se do školního prostředí. Někteří z rodičů se spíše přiklání pouze k možnosti vyjádření svého názoru než k aktivnímu zasahování do výuky. Někteří rodiče upřednostňují pohodlnější přístup, kdy svěřují hlavní odpovědnost za vzdělávání svých dětí škole a učitelům, přičemž příležitosti nabízené učiteli nevyužívají. Důvody pro tento postoj mohou spočívat v jejich pracovní zaneprázdněnosti, nedostatku odborných znalostí a nebo v prosté důvěře v existující vzdělávací systém. Pokud jsou spokojeni s průběhem výuky, necítí potřebu do jejího obsahu a vzdělávacích metod zasahovat.

Jsou rovněž toho názoru, že by škola měla sama aktivně podněcovat spolupráci s rodiči, protože někteří z nich se mohou cítit nejistí a obávat se, že by mohli školu svojí aktivní snahou o účast na vzdělávání obtěžovat. Iniciativa ze strany školy může dle nich překonat tyto bariéry a rodičům jejich zapojení do vzdělávacího procesu tímto usnadnit.

Naopak jiní rodiče jsou ochotni aktivně přispívat k vzdělávání svých dětí a hledají různé příležitosti k účasti. Vítají možnost ovlivnit, jak budou použity finanční dary, které poskytnou škole. Mimo materiální a finanční podpory se zajímají o možnosti zapojit se do dalších oblastí školního života. Pozitivně hodnotí školní prostředí, které jejich účast podporuje. Oceňují, že mohou bez obav přicházet i s vlastními návrhy a jsou bráni jako plnohodnotní partneři učitele při jejich realizaci ve výuce. K aktivní účasti jsou motivováni také osobní návštěvou a přítomností ve třídě, kde v průběhu výuky načerpají pro své návrhy inspiraci. Jedná se o takové činnosti jako je například předčítání knih prarodiči, nákup vybavení a pomůcek. Dále se účastní v roli lektorů projektových dnů nebo plní roli asistentů v centrech aktivit. Umožňují dětem exkurze za poznáním – např. poznávání profese, kterou dělají, obohacují učivo přednáškami ze svého oboru, nebo vyprávěním o zajímavých zážitcích a o návštěvách různých zajímavých míst. Tradiční rodičovskou akcí je příprava Zahradní slavnosti.

Nejvýznamnější příležitost pro aktivní účast a spolurozhodování vidí rodiče v konzultacích rodič - žák - učitel. Konzultace mění jejich tradiční roli ve vzdělávacím procesu. Během nich se stávají plnohodnotnými partnery učitelů a školy především v souvislosti s vlastním dítětem a jeho jedinečnými potřebami a skrze tyto konzultace svojí nové roli lépe rozumí. Podle jejich názoru jsou konzultace velmi užitečnou a důležitou platformou, která přináší prospěch nejen jejich dětem, ale i jim samým. Respondenti jednomyslně potvrdili, že tato setkání mají pozitivní vliv na vztahy mezi všemi aktéry, na rozvoj sebehodnocení žáků a na jejich komunikační dovednosti.

B) Jaké příležitosti k zapojení rodičů do procesu spolurozhodování nabízejí učitelé?

Z rozhovorů s učiteli vyplynulo, že se snaží vytvářet prostředí, které podporuje aktivní účast rodičů ve vzdělávání dětí. Nabízejí různé příležitosti pro spolurozhodování, které respektují potřeby celé komunity rodičů, jsou dostupné všem rodičům a jsou založeny na dobrovolnosti. Tyto příležitosti nejsou omezeny pouze na individuální úroveň dítěte jako jednotlivce, kdy se může rodič na jeho vzdělávání podílet jako pozorovatel ve třídě, asistent při činnostech a odborník, ale rozšiřují se i na úroveň celé třídy nebo školy, kdy může rodič propojit školu s okolními organizacemi a stává se často organizátorem dalších akcí. Někteří rodiče přichází s vítanými nápady, jiní se spíš nechávají inspirovat a přijímají nabídky.

Někteří učitelé nabízí rodinám, které se do dění nezapojují možnost vyjádřit svoji představu o tom, jak by si spolupráci představovaly a čím by byly ochotny přispět, například prostřednictvím vyplnění dotazníku. Zároveň ale jejich neúčast respektují.

Mezi nabízené příležitosti patří různé sportovní aktivity a programy pro rodiče, které mohou mít charakter jak tradičních, dlouhodobých akcí, tak i nových aktivit, které vznikají mnohdy na podnět rodičů. Velmi oblíbené jsou podzimní, vánoční a jarní tvořivé dílny, na které často přichází nejen rodiče, stále častěji i prarodiče nebo další blízcí dětí. Na podzim je to Svátek barevného listí, Naladění do adventu, Probouzení jara. Celoškolním vánočním představením pak škola oslovuje k setkání celou komunitu rodičů.

Velmi oblíbené jsou také rodičovské Kavárny – společná setkání rodičů i pedagogů s odborníky z různých oblastí v rámci společného vzdělávání v oblasti pedagogiky, psychologie, řešení vztahů, nebezpečných jevů a závislostí apod. Probíhají jak prezenčně, tak i formou webinářů.

Významné je působení Metodického centra Začít spolu, které rodičům nabízí zážitkové semináře a setkání zaměřené na poznání a přiblížení školního života a nové pohledy na vzdělávání jejich dětí.

Rodiče mají možnost aktivně se zapojit do organizace a vedení zájmových kroužků prostřednictvím komunitního centra školy. Mají možnost uplatnit své odborné dovednosti a připravit pro děti přednášky, mohou působit ve Školské radě.

2. Jaké jsou hlavní překážky a výzvy a jaké inovativní přístupy a strategie by mohly pomoci překonat případné obtíže a zlepšit proces spolurozhodování rodičů o vzdělávání?

Kromě zjevných přínosů existují také úskalí spojená se spolurozhodováním rodičů. Někdy může být tato oblast nekomfortní pro učitele nebo demotivující pro některou ze zúčastněných stran. Zvláště na druhém stupni školního vzdělávání se objevuje útlum v aktivní účasti rodičů, což by mohlo být důsledkem osamostatňování dětí a nárůstu časových nároků na rodiče.

Učitelé jednomyslně vyjádřili lítost nad tím, že doba karanténních opatření během pandemie Covid-19 přerušila zapojení rodin do školní komunity. Před touto dobou měli, podle výpovědí učitelek, rodiče možnost libovolně navštěvovat třídu, sledovat výuku svých dětí a aktivně se do ní zapojovat. Po návratu k prezenční výuce po skončení pandemie se však nepodařilo toto zapojení rodičů obnovit v takové míře, v jaké probíhalo v minulosti, zejména kvůli bezpečnostním opatřením, která byla zavedena v reakci na určité události, jež se ve školách v mezidobí staly. V současné době mají rodiče, vzhledem k těmto opatřením, do výuky svých dětí omezený přístup.

Respondenti v rámci výzkumu identifikovali několik oblastí, kde vidí potenciál pro zlepšení a inovace v oblasti spolurozhodování rodičů ve vzdělávacím procesu. Z pohledu rodičů většina z nich považuje příležitosti za dostatečné a je s nimi spokojena. Zároveň vyjádřili ochotu podílet se na inovaci spolupráce.

Učitelé předložili několik návrhů na zlepšení a inovace, které zahrnovaly sdílení osvědčených postupů s kolegy, vstřícnější organizaci dnů otevřených dveří třídy pro rodiče.

Autorka výzkumu vidí potenciál pro inovace v poskytování vzdělávacích příležitostí nejen pro učitele, ale také pro rodiče. Dalším možným řešením může být vytvoření otevřených kanálů pro návrhy a názory rodičů a zapojení rodičů do hodnocení školního výkonu dítěte.

Tyto kroky by mohly pomoci překonat překážky a posílit proces spolurozhodování rodičů ve vzdělávání.

Závěr

Tato diplomová práce se zabývala problematikou možností spolurozhodování rodičů v programu Začít spolu, rozmanitostí ve vztazích mezi školou a rodinou v českých školách a jejím vlivem na míru zapojení rodičů do školních aktivit. Bylo zjištěno, že existují rozdílné přístupy mezi jednotlivými školami, přičemž některé školy jsou v budování vztahů s rodinami aktivnější a úspěšně implementují inovativní programy, které získávají mezi rodiči na popularitě.

První kapitola se věnovala významu spolurozhodování rodičů a jeho přínosům pro dítě. Zahraniční srovnání úrovně rodičovské participace v některých zemích Evropy ukázalo, že téma zapojení rodičů je společné většině těchto zemí, přesto každá z nich má své specifické přístupy a programy odpovídající jejím kulturním a společenským tradicím. Zároveň bylo zjištěno, že rodiče s vyšším socioekonomickým postavením se více zapojují do spolupráce se školou, což může vést k nerovnosti mezi dětmi. Důležitým cílem je vyrovnat tyto rozdíly a zajistit rovnocenný přístup ke vzdělání pro všechny žáky, nezávisle na socioekonomickém postavení rodiny.

Druhá kapitola diplomové práce byla věnována pojetí spolurozhodování v rámci inovativního vzdělávacího programu Začít spolu, jehož součástí je aktivní účast rodiny a komunity ve vzdělávacím procesu. Kapitola se rovněž věnovala porovnání dvou různých způsobů komunikace mezi rodičem, učitelem a žákem, které nabízejí rozdílné perspektivy zapojení rodičů do školního procesu. Konzultace mezi učitelem, žákem a rodičem zdůrazňují rovnocennou účast všech tří stran a jejich spolupráci při rozhodování. Naopak druhý způsob, inspirovaný švédským modelem rodičovských schůzek vedených žáky staví na aktivní roli žáků a rodičů, přičemž učitel do nich zasahuje minimálně a zůstává v pozici facilitátora.

Cílem empirické části práce bylo zmapovat rozsah a možnosti spolurozhodování rodičů žáků základní školy, která ve své výuce aplikuje principy vzdělávacího programu Začít spolu. Bylo zjištěno, že pro dosažení efektivní spolupráce mezi školou a rodinou je nezbytné, aby učitelé projevovali otevřenost a respekt vůči rodinám a zároveň poskytl dostatek příležitostí pro jejich aktivní účast. To může oběma stranám přinášet další motivaci pro budoucí spolupráci s tím, že různé způsoby aktivní účasti rodičů ve vzdělávacím procesu přinášejí výhody v podobě lepších vztahů mezi dětmi, rodiči a učiteli a pozitivně ovlivňují akademické výsledky dětí a jejich přístup k učení.

Navázáním přátelského vztahu se projevila i větší ochota rodičů ke spolupráci a angažování ve školních aktivitách. Někteří rodiče nabídli své know-how a dobrovolně přispěli ke zprostředkování různých aktivit pro třídu, jako například návštěva svého zaměstnání a sdílení svých profesních zkušeností. Tímto způsobem se vytvořil prostor pro rozmanité učební zkušenosti, které obohatily vzdělávací prostředí třídy.

Seznam použitých informačních zdrojů

ČAPEK, Robert. *Učitel a rodič: spolupráce, třídní schůzka, komunikace*. Praha: Grada, 2013. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-4640-1.

Inspekční zpráva: Čj. ČŠIA-1012/19-A. Česká školní inspekce, 2019

FEŘTEK, Tomáš. *Rodiče vítáni: praktický návod, jak usmířit rodiče a učitele našich dětí*. V Praze: Yinachi, 2011. ISBN 978-80-904-735-2-2.

GARDOŠOVÁ, Juliana a DUJKOVÁ, Lenka. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro předškolní vzdělávání*. Step by step (Portál). Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-815-5.

HENDL, Jan. *Kvalitativní výzkum: základní teorie, metody a aplikace*. 3. vyd. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0219-6.

JEŽKOVÁ, Věra. *Školní vzdělávání ve Švédsku*. Praha: Karolinum, 2011. ISBN 978-80-246-2021-3.

Kolektiv autorů. *Kompetentní učitel 21. století: Mezinárodní profesní rámec kvality ISSA*. Vydání 1. Praha: Step by Step Česká republika, o. s., 2011. Dostupné z: <https://www.zacitspolu.eu/wp/wp-content/uploads/2019/10/kompetentni-ucitel-21.-stoleti.pdf>

KREISLOVÁ, Zdenka. *Krok za krokem 1. třídou: školní zralost, spolupráce s rodiči, učíme se číst a psát, nápady pro celý rok*. Praha: Grada, 2008. Pedagogika (Grada). ISBN 978-80-247-2038-8.

PASEKA, Angelika a Delma BYRNE. *Parental Involvement Across European Education Systems: Critical Perspectives* [online]. Oxon UK, New York USA: Taylor & Francis Group, 2019. [cit. 2023-05-29] ISBN 978-1-351-06634-1. Dostupné z: <https://ebookcentral.proquest.com/lib/cuni/reader.action?docID=5896186>

PIHLGREN, Ann. *Rodičovské schůzky vedené žáky*. *Studia Paedagogica* [online]. Brno. 2014. 19(1) [cit. 2023-05-29]. ISSN 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18938>

POCHE KARGEROVÁ, Jana a Alena SEBEROVÁ. *Program Začít spolu jako inovace měnící tvář českého školství*. *Pedagogika* [online]. Brno. 2022, 72(2) [cit. 2023-05-06]. Dostupné z: <https://doi.org/10.14712/23362189.2021.2103>

POCHE KARGEROVÁ, Jana. *Spolupráce s rodinou a komunitou v programu Začít spolu*. V Praze: Pasparta, 2019. ISBN 978-80-88290-27-8.

POL Milan a Milada RABUŠICOVÁ. *Rozvoj vztahů školy a rodiny : několik zahraničních inspirací*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. [online]. Brno. 1997, 46(U2) [cit. 2023-07-06]. ISSN 1211-6971. Dostupné z: <https://hdl.handle.net/11222.digilib/104627>

PRŮCHA, Jan, MAREŠ, Jiří, WALTEROVÁ, Eliška, 2013. *Pedagogický slovník*. 7., aktualiz. a rozš. vyd. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0403-9.

RABUŠICOVÁ, Milada a Klára ŠEĎOVÁ. *K otevřenosti škol vůči rodičům a veřejnosti*. Sborník prací Filozofické fakulty brněnské univerzity. [online]. Brno. 2004, 52(U9) [cit. 2023-07-06]. ISSN: 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18843/14899>

RABUŠICOVÁ, Milada a Milan POL. *Vztahy školy a rodiny dnes: hledání cest k partnerství (2. část)*. Pedagogika [online]. Praha: PedF UK, 1996, roč.46 [cit. 2023-07-06]. ISSN 0031-3815. Dostupné z: <https://pages.pedf.cuni.cz/pedagogika/?p=2926%20title=>

RABUŠICOVÁ, Milada, Kateřina TRNKOVÁ, Klára ŠEĎOVÁ a Vlastimil ČIHÁČEK. *O školách, v nichž jsou rodiče i ředitelé spokojeni se vzájemnou spoluprací: Pozitivní témata a nálezy v pedagogice a pedagogickém výzkumu*. *Studia paedagogica* [online]. Brno. 2003, 51(8), [cit.2023-05-26]. ISSN: 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studia-paedagogica/article/view/18834/14890>

RABUŠICOVÁ, Milada. *Škola a (versus) rodina*. Brno: Masarykova univerzita, 2004. ISBN 80-210-3598-6.

SWEDEN. Zákon č. 2022 ze dne 1. července 2011 The Education Act. In. *Ministry of Education*. [online] [cit. 2023-06-27]. Dostupné z: https://www.riksdagen.se/sv/dokument-och-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800/#K13

ŠEĎOVÁ, Klára. *Tiché partnerství: vztahy mezi rodiči a učitelkami na 1. stupni základní školy*. *Studia paedagogica* [online]. Brno. 2009, 14(1) [cit. 2023-06-19]. ISSN: 2336-4521. Dostupné z: <https://journals.phil.muni.cz/studiapaedagogica/article/view/18676/14737>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Jana STRAKOVÁ. *Spolupráce rodiny a školy v době uzavřených základních škol*. *Studia paedagogica* [online]. Brno. 2020, 25(3) [cit. 2023-06-19]. Dostupné z: <https://doi.org/10.5817/SP2020-3-1>

ŠVAŘÍČEK, Roman a Klára ŠEĎOVÁ. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál, 2007. ISBN 978-80-7367-313-0.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra a Jana POCHE KARGEROVÁ. *Vzdělávací program Začít spolu: metodický průvodce pro I. stupeň základní školy*. 2., aktualiz. vyd. Praha: Portál, 2011. Step by step (Portál). ISBN 978-80-7367-906-4.

VÁŇOVÁ KREJČOVÁ, Věra, ed. *Aktuální témata výchovy a vzdělávání ve škole: texty pro studijní disciplínu Teorie výchovy*. Hradec Králové: Gaudeamus.2005. ISBN 80-7041-391-3.

Seznam příloh

Příloha 1 – Přepis kódovaných rozhovorů

Příloha 2 – Otázky pro učitele

Příloha 3 – Otázky pro rodiče/zákonné zástupce

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Analýza úrovně zapojení rodičů ve vybraných evropských zemích.

Tabulka 2 – Mapování spolurozhodování.

Příloha 1 – Ukázka kódovaných rozhovorů

KÓDY:

FUNGUJÍCÍ PRINCIPY ZAČÍT SPOLU

SPOLUPRÁCE S RODIČI

NASTAVENÍ KOMUNIKACE

KONZULTACE RODIČ – ŽÁK – UČITEL

SPOLUROZHODOVÁNÍ O ŽIVOTĚ TŘÍDY

PŘÍKLAD DOBRÉ PRAXE

ROZHOVORY:

U1

13. 5. 2022

Počet let praxe: 20

T: Jak dlouho pracuješ v programu Začít spolu?

U1: 20 let.

T: A čeho si na programu Začít spolu nejvíc ceníš?

U1: Asi svobody, protože svobodu mám ve všem. Co, kdy, jak a s kým budu dělat. Velký podíl na tom má také naše paní ředitelka, protože nám tu svobodu dává, nebere nám ji.

T: Přesně tak, ona nás nechá pracovat vlastně se sebou samými.

U1: Ano, a ještě nám tu podporu dává v tom, že můžeme spolupracovat. V Začít spolu je jeden z principů kromě spolupráce s rodinou také spolupráce s dalšími odborníky, což jsou klidně naši kolegové.

T: Jak máš ve svojí třídě nastavenou spolupráci s rodiči?

U1: Je to buď spolupráce písemná, a nebo osobní, což mi přijde nejšikovnější, když se s rodiči vidíme. Když přijdou ráno děti a vidíme se a taky když odpoledne odcházejí. A nemusí se nutně vidět jen se mnou. Stačí, když se vidí s asistentkou nebo asistentem.

T: S někým z té třídy zkrátka, kdo tam je také důležitým článkem. Ano, a co je pro Tebe v této oblasti klíčové? A proč?

U1: Právě to vidět se s nimi. A aby ta komunikace neupadala, aby to bylo pravidelné, ale aby to nebylo takové to blábolení, aby každé to setkání s těmi rodiči bylo o něčem, mělo nějaký cíl a aby toho nebylo zase moc, aby nebyli přesyceni a neříkali – „Ježíš Maria, ona už nám zase něco chce!“ Takže přiměřeně, ale pořád. Aby neztratili zájem, věděli, že se něco děje, aby měli informace a nemuseli se ptát. A pak jsou si jistí, je to pro ně takové bezpečí. Tak jako děti, když mají informace, tak i my jako rodiče chceme informace.

T: Přesně tak. Takže za důležité pilíře považuješ právě to, aby byli rodiče pravidelně informováni, co se děje ve škole, abyste byli pořád v kontaktu.

U1: Asi jo, v tom základu.

T: A v nějaké nadstavbě?

U1: No, to potom už jsou ty cílené konzultace rodič – žák – učitel. To je taková veliká událost, která má veliký potenciál. Když se to dobře připraví, tak se na těch konzultacích může hodně stát, hodně nastartovat a hodně posouvat.

T: Co by do té spolupráce učitel – rodič mohlo být podle Tebe zahrnuto dalšího? Co tady třeba teď nemáme?

U1: Teď to nemáme, ale už dlouho to nemáme, už před Covidem, kvůli nějakým útokům jsme zakázali rodičům vstup do školy a já si myslím, že tohle je škoda. Že samozřejmě nám jde o bezpečí dětí. Ale dříve, když jsem začínala bylo normální, když ráno přišla mamka a říká: „Můžu tady chvíli zůstat?“ A my jsme říkali: „No jistě, pojd'te.“ To bylo opravdu časté, každý týden jsme tam někoho měli.

T: Že nějaká maminka se chtěla podívat na vyučování a nebo zkrátka jen zůstat ve třídě s tím svým dítětem.

U1: A nebo prostě zažít to, aby viděla to své dítě, jak jedná s těmi jinými dětmi a aby viděla, jak s těmi dětmi pracujeme my, že si jich vážíme. Pak se i uklidnila, viděla, že to není jen o tom, že když s nimi mluvíš, tak držíš nějakou štábní kulturu a mluvíme o tom, jak ty dětičky někdy bývají drzoučké a teď to zaobalíš a pak rodič odejde a ty ty děti seřveš. Tak aby věděli, že to tak není, že na ty děti nemusíme rvát. Že tak, jak jednáme

s těmi rodiči, tak jednáme i s těmi dětmi. A to si myslím, že má velký význam a to mi tady teď hodně chybí.

T: Já myslím, že tím jak jsme velká škola, že je to takové neorganizovatelné.

U1: Ale povedlo se mi, že jsme to tady v té třídě letos měli.

T: Aha, tak to oni rodiče chodili asi tady zadem, že?

U1: Ano, a to bylo perfektní. No, ale už to nemáme, už nemůžeme. Víš, tak to mě hodně trápí. Připadá mi to zbytečné.

T: My jak jsme teď na té vedlejší budově, tak jsme tam hodně komorní a taky by to šlo.

U1: Přesně. Ono totiž víš co, ono nepůjde o návaly rodičů. To bude jen občas někdo, a proč tedy sem občas někoho nevízít? **Vždyť je to pro ty děti tak obohacující. Vždyť ty děti jsou tak šťastný, když jim přijdou rodiče.**

T: **No přesně tak, když pozveš nějakého rodiče, který má nějaké zajímavé povolání, tak se ty děti rádi pochlubí s maminkou, nebo tatínkem, co všechno ti jejich rodiče umí.**

U1: Ano, **jsou na svoje rodiče pyšné a další věc, že vidí také komunikaci mezi námi dospělými. Že spolu jednáme s úctou, že se domlouváme, že všechno se dá vyřešit.** A to si myslím, že moc chybí. A ještě by odpadlo to, co se občas stává v některých rodinách, když řekne rodič „No jo, učitelka!“ A tohle právě může pomoci tomu, aby se tohle nedělo. Aby si nás ten rodič vážil a pak doma mluvil tak, aby to dítě vnímalo, že věří té učitelce.

T: No, ono se to pak vrací všechno na druhém stupni, kdy ty děti už bývají neukočirovatelné a rodiče jsou většinou v opozici. Tak podle čeho hodnotíš kvalitu spolupráce, máš nějaká kritéria?

U1: Já jsem o tom takto nikdy nepřemýšlela. Ale vím, že vždycky se to odrazí na těch dětech. **Víš, když mám nějaký vztah s těmi rodiči, takový partnerský, tak se to dítě začne posouvat. A jak se nám daří to dítě posouvat, když obě ty dospělé strany mají nastavené cíle a podporují ho v dosažení toho cíle, tak když se tam to dítě pak dostane, tak to je asi pro mě nejvíc, to je odměna za tu spolupráci.**

T: A teď k tomu spolurozhodování – porozumění jevu učitelem, když nad tím uvažuješ, co to podle Tebe je?

U1: To je o tom, že mám nějakou představu o tom, co by se mi hodilo ve vztahu k tomu, jak to dítě posouvat. Třeba by se mi hodilo, aby ta mamka mu něco řekla. Tak můžu s tím nápadem přijít já za tím rodičem a vyzvat ho, aby se nějak podílel na tom, co s tím uděláme a nebo je druhá cesta, kdy rodič přijde s tím nápadem sám. Může se soustředit jen na to svoje dítě, když bude chtít a nebo vidí do široka, má širší úhel pohledu a ví, že to třeba prospěje všem. Takže třeba „Paní učitelko, já pracuji v muzeu, rekonstruuje ho, máme teď všechny exponáty venku, tak co kdybyste se přišli podívat“. Tak to je něco, co ten rodič nabízí a čím rozhoduje o tom, co se ty děti dozví. Když ho tam do muzea nepustíme, tak to nebude znát. Když ho pustíme a vezmeme s sebou, tak je to pro děti velký přínos.

T: Určitě, ty děti se tak učí vlastně od života.

U1: A myslím si, že ty možnosti jsou úplně všude. Třeba i v tom, že ten rodič je tady a čte jim, babička třeba. Nebo přijde rodič a vypráví o olympiádě, protože tam byl. Pak přijde jiný rodič a jenom pomáhá s tím, že tady dělá dílnu, vánoční, velikonoční. Nebo minulý týden mi napsal tatínek, že koupí branky do družiny, že chybí jen jedna, ale on že by byl rád, kdyby kluci hrály na dvě brány. Tak je to zdánlivě vlastně jen maličkost, je to finanční pomoc, ale když půjdu dál, tak on vlastně chce, aby se kluci naučili hrát v týmu, aby se dohodli kdo, s kým a proti komu. Já neumím odhadnout, jestli ten tatínek to takhle vidí, ale já vím, že ten dopad na třídu to mít určitě bude.

T: Víím, a Tobě to může pak ve výsledku může pomoci i s tím třídním kolektivem, dát ty děti dohromady, stmelit je. No, tak to už rovnou odpovídáš na otázku jak se díváš na možnost rodičů spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy a kde vidíš ty možnosti.

U1: Jsou všude.

T: Ano, a je pravda, že i Ti rodiče, když jsou nastaveni tak, že rádi přijdou s pomocí, nabídnou se sami, tak i ty z toho máš dobrý pocit, protože nemusíš nikoho o nic prosit a je to vlastně přirozené. Kde máš v tomto hranice a limity? Máš je někde?

U1: No, je to samozřejmě i o tom, že někomu může připadat ten vstup rodičů do třídy trochu ohrožující. Protože ten rodič v té třídě samozřejmě sleduje nejen ty děti, ale sleduje i toho učitele. Tohle mě osobně nevadí, ale jsem ráda připravená, vždycky. Chystám se na každé vyučování, a když už víím, že by mi měl do třídy někdo přijít, tak se snažím, aby tam

bylo něco takového, jak tady třeba prezentujeme, že dáváme dětem možnost volby, tak bych chtěla, aby jí ten rodič viděl. Ale opakuji, že musím taky ochránit sebe sama. Takže pak si řeknu, tak dneska přijdou, zítra přijdou, pozítří přijdou, tak to budu úplně vyřízená. Protože tady ve třídě už je to pak dobré, ale já to potřebuju připravit. A ty přípravy, aby byla promyšlená a dávalo to smysl, tak mi to trvá déle, než normálně. Tak tam si musím dávat pozor, abych sama sebe neodrovnala. Ale teď jsou teda limity samozřejmě v tom, že ti rodiče sem nesmí. Resp. sem smí, ale až po nějakém dohodnutí se a oznámení.

T: A kam až ty rodiče pustíš, k sobě?

U1: V jakém smyslu to myslíš? Nevadí mi, když sem přijdou. Jestli tady jsou hodinu, nebo dvě, nebo celý den, víš já vždycky říkám „já, to bylo tak hezký, měl tady ještě zůstat.“

T: Víš, já třeba vím, že jak jsme teď na té Rakovského ty čtyři třídy, tak ti rodiče do toho hodně vidí, do všech těch tříd. Takže třeba jedna z nás udělá nějaký program a oni si to řeknou mezi sebou a hned řeší, jak to, že to neudělala ta naše paní učitelka, když tamta ano. Tak jak ty nahlížíš na tyto věci.

U1: Já jim toto říkám dopředu. Říkám, že jsem zvyklá na toto a děláme to takto a když oni přijdou s něčím, že budu ráda a nějak se domluvíme. Uděláme to tak, aby to bylo únosné pro ně i pro mě, ale ať počítají s tím, že nebudou všechny třídy dělat to stejné. Ať počítají i s tím, že i když jsem třeba učila jejich starší děti, že teď to bude jiné, než u toho staršího sourozence. Mám jiné zkušenosti, je to jiná skupina dětí, máme jiné příležitosti, jiné rodiče, takže to prostě bude jinačí a když oni budou psát už CH a my teprve A, tak my zase máme za sebou něco jiného. Tak je prosím, jestli by byli tak laskaví a nesrovnávali to. Že my si to prostě užíváme jiným způsobem a že když nemámě něco vyplněného tady, tak přesto jim to učivo garantuju, že to těm dětem předám.

T: A máš nějaký příklad dobré praxe, kde jsi viděla, že se ti povedlo ideálně zapojit rodiče tak, aby mohli spolurozhodovat.

U1: Já to vidím u nás ve škole, spolek rodičů. To mě přijde dobré. Třeba ta zahradní slavnost je krásná akce. Je náročná a vyčerpávající, ale ty děti si to vždycky strašně užijou...

T: A ti rodiče s nimi také, musím říct.

U1: Takže to myslím, že je ve škole nastavené dobře. Už jen to, že ten spolek rodičů se stará o to, co koupí, že koupí hodiny, sedáky, pěnové kostky. Samozřejmě finanční dary,

ale taky to, že pro ně chystá nějaký program. A pak si myslím, že tohle dokážou i moji rodiče ve třídě. Zatím všichni, ve všech mých třídách. Ne takto ve velkém, ale pro tu třídu, pro tu skupinku. A pak si myslím, že veliký náš úspěch na tom prvním stupni je, že nám chodí všichni rodiče na konzultace.

T: Ano, to máš pravdu. Účast mám opravdu vždycky stoprocentní.

U1: Výjimečně se stane, když někdo nepřijde. Většinou to bývá, protože je zrovna nemocný. Tak to si myslím, že je tady dobře nastaveno. Myslím, že to i dobře prezentujeme, takže to ti rodiče vědí a pochopí, jak je to důležité a jaký to má význam. Že to má význam i pro ty chytré děti, nejen pro ty, které potřebují tu smlouvu, aby nosily pomůcky, protože pořád zapomínají. Ale i pro ty děti chytré, hbité a spolehlivé a zodpovědné, aby si užily tu paní učitelku při téhle příležitosti.

T: Vzpomeneš si na situaci, kdy se to vůbec nepovedlo? Nebo kdy selhal pokus o tu spolupráci, nebo snaha nechat ty rodiče spolurozhodovat? Jak se to projevilo?

U1: Jsou to takové výjimečné případy. Ale máme rodinu, která prostě nespolupracuje. Jsme rádi, když jednou za čas přijdou do školy.

T: To najdeš ale v každé třídě.

U1: Ano, těch dětí ale není tolik. Ale je to asi i tím, kde žijeme. Kdybychom byli v nějakých jiných lokalitách, třeba vyloučených, tak bysme mohli mluvit jinak. A pořád si tedy myslím, že naši rodiče mají docela zájem o vzdělávání svých dětí.

T: My jsme tady v Praze, tak tady je toto obecnější jev.

U1: No, ale máme tady kolegyni, která říkala, že vypsala dílnu a nikdo z rodičů se jí neozval. Tak od té doby říkala, proč by to měla dělat. Tady se s tím připravuje a rodiče o to nemají zájem, tak to od té doby připravuje jinak, ale už nemá chuť ty rodiče zvat, protože nereagují a na konzultace také nechodí, nebo alespoň ne tolik. No a nám se teď také stalo, že jsme neměli tak bohatou účast. Jeden tatínek vymyslel, že uděláme na jaře brigádu na školní zahradě a přišli asi čtyři lidi. Přitom na podzim přišli všichni. Tak to taky můžu říct, že nebyl úspěch.

T: Na nic dalšího konkrétního si nevzpomeneš, takže spíš obecněji je to o tom, že se najdou v každé třídě rodiče, kteří nejeví příliš zájem.

U1: Ano, teď zrovna takové jedny mám. Myslím, že to může být i tím, že se nás trochu bojí, že mají třeba špatnou, nebo žádnou zkušenost se svým vzděláváním. Tak to může být právě tento případ.

T: Aha, že mají vůči škole a učitelům nějaký odstup ze svojí vlastní zkušenosti. Ale to je možné. Já jsem o tom takto nikdy vlastně nepřemýšlela, protože v poslední době je spíš spousta rodičů, kteří říkají „Je to je skvělé, že tato škola funguje dneska jinak než za nás“. To mi říkají rodiče hodně často. Tak mě ani nenapadlo, že jsou rodiče, kteří si nesou nějaké trauma ze školy svojí vlastní a pak se to takto projeví na tom jejich přístupu u jejich dětí. A jak a kde se ti ve škole i ve třídě daří vytvářet pro rodiče příležitosti rozhodovat o postupech vhodných k podpoře a učení dětí?

U1: Vždycky a všude. To mě tak napadá, najednou. Jak jsme říkali, že ty možnosti jsou ve všem, tak mám vždycky najednou nějaký nápad a tak to zkusím tam strelit mezi ty rodiče a když to vyjde, tak to vyjde a když ne, tak ne.

T: A je to víc, když se jedná o matematiku, protože my jedeme matematiku Hejného, která je pro děti super, čím dál víc tomu přicházím na chuť, ale pro některé rodiče je to někdy neuchopitelné. Nebo v češtině, a nebo spíš v člověk a svět?

U1: Spíš tam, to co je víc v životě. A nebo v češtině třeba to čtení, literární dílničky, nebo něco podobného. To spíš než v té matematice. Protože opravdu ti rodiče mají jinou matematiku a jiný pohled, který my zatím nechceme těm dětem předkládat. Takže spíš v té češtině a v ČaS úplně nejvíc. Nebo ve sportu.

T: Ve výtvarce, to jsou ty dílničky. A jak to změnil Covid?

U1: Hodně to omezil.

T: Ano, ono se to stoplo celé.

U1: Já bych řekla, že změnil to, že jsme se neviděli, ale já jsem se díky tomu, že jsem učila z domova, na dálku a poprvé v životě, tak jsem si daleko častěji vyžádala zpětnou vazbu od rodičů, což v běžném režimu nedělám tak často a tady jsem od nich potřebovala vědět, jestli to, co těm dětem dávám, jestli je to zatěžuje, nebo nezatěžuje, nebo do jaké míry je to zatěžuje. Jak oni vidí to dítě. Takže jsem jim posílala dotazníky v Google formulářích a tam jsem se jich na to ptala. A vždycky mi odpovědělo alespoň osmnáct až dvacet z nich. Naprosto velká většina. A tady si myslím, že i v tom Covidu, díky tomu, že jsme komunikovali přes ty moje dotazníky, tak vlastně rozhodovali o tom, jak to bude dál. Já

jsem ten dotazník zpracovala a posílala jsem jim ten výstup z toho a napsala jsem jim, co s tím asi tak budu dělat. A to si myslím, že bylo taky to, že oni o tom díky tomu spolurozhodli.

T: A to je příklad dobré praxe. Jednak rodiče viděli, jak pracují ty děti. I když to bylo trochu jiné, než ve škole a zároveň viděli i Tebe, jak k tomu přistupuješ. Jak vedeš výuku.

U1: Já jsem se snažila, byli to čtvrtáci a pátáci, aby většinu těch úkolů dělali bez těch rodičů. Aby to pro ně bylo zvládnutelné tak, aby je potřebovali co nejméně. A to byl také jeden z mých dotazů, jestli to je tak, jak si to myslím.

T: Ty jsi měla prvňáky taky.

U1: Tohle bylo se čtvrtákama a pátákama. Začali jsme ve čtvrté a v páté to bylo prakticky celý rok. A teď jsme měli distanční výuku i s prvňákama, ale to bylo po čtyřech dnech, to bylo krátké vždycky.

T: Jasně, nic zásadního, žádné velké časové období, kde by se něco mohlo v budoucnu výrazně projevit. Já si myslím, že Covid to hodně změnil. Měl samozřejmě svoje negativa, ale ono to mělo i velká pozitiva, i pro nás. My jsme se strašně moc věcí naučili.

U1: Ano, strašně moc.

T: Velký posun, takže dneska mám pocit, že už nás nemůže nic překvapit. Nebo myslíš, že může?

U1: Já už žádná překvapení nechci. Ale víš co nás ještě může překvapit? 35 dětí ve třídě.

T: Aby to tak skutečně nedopadlo.

U1: To si myslím, že bysme se zase učili, protože to už jsme dlouho neměli tolik dětí ve třídě. Nejvíc jsem jich měla 28.

T: A už to bylo dost, vid'š? A vezmi pak ještě k tomu tu skladbu třídy.

U1: Přesně tak. A to si myslím, že ještě může přijít.

T: Je podle tebe prostor pro spolurozhodování součástí konzultací rodič – žák – učitel? A jak se to projevuje?

U1: Rozhodně. Tam jsou na to děti obvykle připravené. Vytvoří si nějaké sebehodnocení, z kterého by ideálně měl vzniknout nějaký okruh, kam se to dítě zaměří a vybere si nějaký jeden cíl, za kterým si půjde. A tam pak je prostor pro toho rodiče. Tam on může mít také

nějaké slovo. Záleží hodně na tom, jak to mají doma nastavené, ale myslím si, že tady můžeme přispět k tomu, aby rodič to dítě posouval i doma.

T: Aby měl také zájem o to, co se děje ve škole a měl zájem tomu svému dítěti pomoci.

U1: Víš co, všichni pracujeme tak, že když víme, proč to děláme, tak se nám to dělá snáz. Já také nemám ráda vaření, ale vím, že vařit musím, protože potřebují všichni najíst a já taky. Takže vařím. Vařím tak, aby to bylo dobré. Tak to je asi ono. Když oni už budou něco dělat, tak budou dělat něco, co má smysl a tak, aby to bylo dobré.

T: Aby měli i touhu udělat to pečlivě.

U1: Ano, a aby tomu rozuměly děti, aby tomu rozuměl ten rodič. Protože, když tomu nerozumí rodič, tak pak řekne „No jo, zase ta uča si něco vymyslela.“ Lepší je, když si to tady vymyslí sami.

T: Cítíš se někdy při konzultacích nějak ohrožená, nekomfortně? Nebo máš třeba obavy někdy z rodičů? Třeba ze začátku? Může se to stát.

U1: Ano, může se to stát. Obvykle se mi to neděje u všech, ale občas se to může stát. Když víme, že to dítě je „nějaké“ a ten rodič to nevidí a nechce to přijmout, nemá čas přijít do hodin, aby to viděl a není to úplně všechno fajn. A pak přijde už třeba i vztekly.

T: Ano, přijde nastartovaný.

U1: A to nám říkali na jednom školení Člověka v tísní, jestli si to pamatuješ, tam nám říkali „Ten rodič se s vámi už hodinu hádá v autě, představuje si, co všechno vám řekne...“, ale ono to tak je, to děláme všichni. A teď ten člověk přijde a ty to musíš ustát. Takže někdy ano, někdy mám takový pocit, obavu.

T: Když musíš volit slova tak, aby to ten člověk přijal.

U1: Ano, a nebo ještě spíš, co si připravím, abych to já vůbec nemusela říkat. Aby on to poznal a viděl sám. Takže se snažím připravit na to, jaké otázky tomu dítěti budu klást. Abych ten stres pak nezpůsobovala ještě jemu, nejen sobě. Tak tam se na tu konzultaci chystám trošku jinak. A jak říkám, že jsem ráda připravená, a když jsem připravená, tak se pak nebojím tolik. Když mám pak ještě baterii nějakých důkazů....

T: Tak máš pevnější půdu pod nohama. V čem vidíš přínosy spolurozhodování rodičů pro podporu učení a rozvoje dítěte, života třídy a školy?

U1: Že nejdeme proti sobě, že jdeme spolu, že když jsme Začít spolu, tak že se spolu spojujeme, potřebujeme se, víme proč to děláme. Důležité je dělat stejné, nebo obdobné kroky doma i ve škole a kromě těch povinností mi přijde, že je také moc fajn si zažít nějaké legrace. Právě třeba na těch dílnách, na těch sportovních akcích, výletech. Že ti rodiče i děti i rodiče mají s námi učiteli i ty hezké zážitky.

T: A vědí, že i my jsme normální lidi z masa a kostí, máme doma své rodiny, děti, s kterými také můžeme mít obdobné problémy a řešíme je stejně jako oni.

U1: Tohle hodně pomáhá. Když to slyší taky. Já si pamatuji, teď mám teda to svoje dítě výrazně starší, než jsou ty, které učím, ale pamatuji si, že když byla dcera stejně stará, tak přišla jedna maminka a stěžovala si na to svoje dítě a já jsem jí říkala „No jo, to jsme také měli, ale už to přešlo“ a ona se ptala „A kdy? Tak to už teda jen rok?“

T: Sdílení těch svých zkušeností opravdu pomáhá. Ti rodiče na tebe daleko jinak pohlížejí.

U1: Nehledě na to, že oni pak věří tomu bezpečí, že to jejich dítě je u tebe v bezpečí. A že nám nejde o to je tady ztyranizovat.

T: Já si myslím, že toto je tady nastavené bezvadně i přes ten spolek rodičů, že jak se tady rodiče podílejí různě na tom životě školy, příklad je třeba vybavování učeben věcmi, které si škola běžně nemůže dovolit, nebo i údržba školní zahrady, vidí díky tomu to prostředí.

U1: I to sezení venku, venkovní učebny. Můžou mít lepší pocit tím, že to vidí z blízka.

T: V čem vidíš limity, překážky?

U1: Určitě v čase. Rodiče ho nemají, my ho nemáme. A chce to i tu energii, aby měl člověk pořád nějaký nápad. Tady si myslím, že si můžeme pomoci vzájemně s kolegy. Když někdo něco dobrého vymyslí a vyzkouší, někomu to řekne a tak tím zasáhne i další děti a rodiny a to si myslím, že je důležité sdílet. A když nesdílíme, tak je to pak těžké pro každou z nás.

T: Já jsem teď třeba, to bylo moc fajn, mám ve třídě jednoho tatínka, který je v Sokole a pronajímá si tady v okolí nějakou tělocvičnu a chodí k němu děti do Sokola cvičit. Tak, jako jsme chodily jako děti my. A on je takový aktivní rodič a přišel za mnou a říká „paní učitelko, já vám udělám hodinu tělocviku, protože potřebuju děti do toho Sokola nalákat.

Tak kdy, kde?“ a já jsem říkala, že budu moc ráda, domluvili jsme to, šli jsme na hřiště. Mě napadlo, že zajdu i za holkama do vedlejších tříd, pozvala jsem je s jejich třídami na tu hodinu taky. Vznikla z toho super akce a mě moc těšilo, že jsem to zprostředkovala. Když on to nabídl, že jsem ho neodmítla, ale mohla jsem mu vyjít vstříc. Nakonec on byl nadšený, děti byly nadšené a kolegyně nadšené.

U1: A nejen to, že on připraví dobrou hodinu tělocviku, ale že je i vede k tomu, že pohyb je prima.

T: A že vůbec nějaký Sokol existuje, protože on jim tam popovídal i o historii Sokola, ukázal jim odznaky...A vyšlo to přesně na podzim, když bylo výročí vzniku České republiky, povídali jsme si ve vyučování o T. G. Masarykovi, tak to přesně zapadlo a hodilo se nám to i v této souvislosti. Takže jsme na tom postavili vlastně celý den. Takže máš pravdu, že je to i o tom, jak si vzájemně pomůžeme. Beru to jako velký přínos, protože opravdu na všechno nemáš čas, tak si uděláš čas na jednu věc, ušetříš tím čas druhým a příště to bude naopak.

U1: Nejenže nemáš čas, ale nemáš ani kapacitu. Něco třeba ani neumíš a nemáš ty nápady ani k tomu. Já miluju, když dělá ty hodiny tělocviku Pavel (pozn. bývalý tělocvikář na naší škole, dnes v důchodu).

T: Ano, já taky, to byl od něj úžasný nápad. A vidíš, že i pro ty děti je to zpestření, že je to jináč baví. Je to takové oživení. Že ty hodiny připraví jinak, není to ten tvůj trochu stereotyp. Diferencuješ nějak spolupráci s rodiči?

U1: Já ti nevím, myslím, že asi ne. Nabídky dávám všem stejné. Jedině, když dochází k nějakým problematickým situacím, do kterých se ty děti dostávají, tak tam třeba vyzývám ke konzultacím okamžitě, nečekám až když přijdou v předepsané termíny. A s těmi se vidíme třeba vícekrát, než s ostatními. Někde to není potřeba. Někdy třeba, když vím, že jedeme na školu v přírodě a maminka dělá v tiskárně, tak nám třeba natiskne deníky. Tak tam to také nepošlu všem, ale přímo jí.

T: Takže podle toho, co mají zrovna možnost ti poskytnout a podle toho jaký to má přínos.

U1: Ano, ale když zveme na dílny, zveme všechny, to je jasné.

T: Takže ty sama od sebe to nediferencuješ, ale necháš na rodičích, aby k tomu přistoupili podle sebe. Takže tím se víceméně diferencují sami. A kde vidíš prostor pro zlepšení ve spolurozhodování, nebo resp. v poskytnutí té možnosti rodičům?

U1: Já když jsem nad tímto rozhovorem přemýšlela, tak jsem si říkala, že by se mi líbilo opravdu tu třídu těm rodičům otevřít a říct jim, že příštích čtrnáct dní můžou přijít jak chtějí. Protože, když si tady uděláme den otevřených dveří, tak třem čtvrtinám se to nebude hodit, protože pracují, i když jim to dáš vědět dopředu, stejně jim do toho něco vleze. Takže jsem si říkala, že tohle by se mi líbilo. To jsem ještě v téhle době, kdy je škola zavřená, nedělala. Dříve to bylo normální, teď to přestalo být normální, tak jsem si říkala, že aby to stihli ještě v té první třídě, vidět toho svého prvňáka do konce školního roku, říct jim „Přijďte si jak chcete“. Ale nevím, s jakou se vrátím po škole v přírodě, protože budu už hodně unavená.

T: Ano, to je vždycky zásah ta škola v přírodě. A hodně to letí. Pořád máš spoustu nápadů a myšlenek, co by všechno šlo udělat, co by bylo fajn a hezké, ale narážíš na čas, je to všechno moc rychlé.

U1: Ano, pak je tady závod, támhle závod, divadélko a červen a celý školní rok v trapu.

T: Přesně, já jsem plánovala, že s dětmi budu dělat výlety do Prahy. Pořád jsme nemohli a četla jsem jim knížku Prahou kráčí lev. A tam je zmiňováno spousta památek. Staroměstská věž, socha Bruncvíka na Karlově mostě, zvon Zikmund na svatovítské katedrále. A děti strašně to chtějí vidět doopravdy. Tak jsem tam šla na tu svatovítskou katedrálu, vylezla nahoru, jak to tam vypadá a jak dobře je ten zvon vidět, domluvila jsem se s paní, jestli nás tam s dvaceti pěti dětmi pustí. Byla moc ochotná. Tak tu vycházku mám naplánovanou, celou trasu. Ale spousta věcí mě limituje. Rozvrh od osmi do dvou hodin. Oběd v jedenáct. A to, co musíš ještě dalšího stihnout. Řešíš, kdy s nimi napíšeš ty závěrečné testy, abys mohla začít psát slovní hodnocení. Předtím je to potřeba všechno zopakovat, k něčemu se vrátit. A další a další. A to jsou věci, které to nakonec brzdí a je za nimi toho času mraky. Takže prostor pro zlepšení je nafouknout ty dny, aby měly více než dvacet čtyři hodin.

U1: A za mě ještě protáhnout víkend. Abych v sobotu tedy mohla pracovat, ale v neděli nic nedělat. A to mi nejde.

T: To chápu a úplně ti rozumím. Moc Ti děkuji za rozhovor.

U2

21. 6. 2022

Počet let praxe: 47

T: ... vítám Tě u našeho rozhovoru. Jak dlouho už učíš?

U2: Fakultu jsem skončila v roce 1976 a pracovala jsem do minulého školního roku, takže 47 let.

T: A jak dlouho jsi pracovala v programu Začít spolu?

U2: Tak to bylo od roku 1996, byla jsem druhá po kolegyni, která v tom programu začala pracovat. Takže já jsem v něm pracovala 25 let.

T: A teď, když porovnáš klasický přístup k výuce a výuku v programu Začít spolu, co pro Tebe bylo výhodnější, nebo praktičtější, nebo jestli jsi používala nějaké prvky a metody klasické výuky i v rámci výuky v programu Začít spolu?

U2: Zajímavé bylo, že když jsme začínali, tak jsme si nedovedli představit, že děti budou samy pracovat. **Nebo když nám řekli, že když nechce pracovat, tak ať nepracuje, že se určitě do té práce za chvíli zapojí sám. Tak tomu jsme nevěřili. Ale ono to tak opravdu je.**

T: **Zkušenost byla taková, že děti chtějí spíše pracovat, než by se nudily.**

U2: Ano. **Když to hodnotím dnes, tak ty děti se učí spolupracovat, což se v běžné výuce tolik neděje. Učí se samy rozhodovat a učí se volbě. Když si může zvolit, co chce dělat nejdřív. Učí se hodnotit svůj výkon a svojí práci.** Což se také v klasické výuce příliš neděje. **A hlavně každý má možnost ukázat na to, co se mu daří, najít svoje silné stránky a využít je v dalších úkolech a na tom stavět na tom, co už zná.**

T: Čeho si ceníš nejvíc na tomto programu?

U2: Úplně nejvíc toho, že pro děti i pro mě vzniká bezpečné a svobodné prostředí. A řekla bych, že tím je to vstřícnější i vůči rodičům. Protože, když je to dítě spokojené, tak rodič také.

T: Obecně spolupráce učitel – rodič, jak to bylo v naší škole během Tvoji praxe nastaveno? A v Tvoji třídě, jak jsi to měla nastaveno a zorganizováno?

U2: Dříve byly třídní schůzky, kde se požadovalo, aby ten rodič byl. Pak byly konzultace pouze učitel-rodič, bez dětí, kterých rodič mohl a nemusel využít. Dneska je to v programu Začít spolu zase postaveno jinak, ale musím předeslat, že dřív to bylo lepší. Když začalo Začít spolu, tak otevřenost té školy vůči rodičům byla daleko větší. Vzhledem k politické situaci, k bezpečnosti byla vůči rodičům škola vstřícnější, protože rodič mohl kdykoli vstoupit do školy i do třídy. Když ráno přišel do školy, když jsme začínali, tak třeba přišel táta a řekl, že by se chtěl na chvíli podívat a nebyl problém ho do třídy pozvat. On pak mohl nabídnout pomoc, takže třeba jedna babička pracovala na roentgenu a přinesla nám ukázat snímky, něco nám k tomu pověděla. Nebylo to omezeno těmi bezpečnostními pravidly, která jsou nastavená dnes. Tam bych řekla, že se to trochu od té doby trochu zhoršilo.

T: A ve třídě jsi to měla nastaveno jak, co se týká nabídky spolupráce od rodičů? Nebo ty jsi naopak šla rodičům vstříc a spíše jsi si o pomoc a spolupráci říkala?

U2: Tím jak ti rodiče měli do školy přístup, mohli se podívat, nakouknout do projektů, na kterých jsme právě pracovali, nebo na výstupy dětí, tak jsme byli vlastně v dennodenním kontaktu a tím, jak rodič viděl ty naše věci, tak ho třeba napadlo, že to dělají v práci, nebo že má zajímavé povolání a přišel, představil nám ho. Ty nápady vlastně vznikaly samy tímhle způsobem ne jen z mojí strany, ale také ze strany rodičů. No a pak tam byl třeba takový rodič, jako jedna naše kolegyně, která se nejdřív chodila dívat na svojí dceru, kterou měla v mé třídě, pak mi začala chodit pomáhat, mohla si přivést ještě tenkrát svojí mladší dceru, přišla třeba až na třetí vyučovací hodinu a pomáhala v centrech aktivit. A zalíbilo se jí to natolik, že se stala naší kolegyní a je jí dodnes.

T: Takže vlastně otevřené prostředí školy nabízelo samo příležitosti, jak můžou rodiče spolupracovat a přicházely nápady.

U2: Ono právě ten problém je teď v tom, že sem ti rodiče nemůžou. Ono to mělo ohromnou výhodu i v tom, že ten rodič viděl i jiné děti a když tam chodil častěji, tak i jeho dítě se začalo projevat tak, jak se projevuje běžně. A když přišel rodič jen na hodinu a ještě když tomu svému dítěti řekl, že se na něj přijde do hodiny podívat, tak to dítě se chová trochu jinak. I když je s určitými problémy, tak tu hodinu jakž takž před rodičem ustojí, chová se jinak, než doma. A rodič, když viděl ty ostatní děti v akci, tak např. jeho argument vždyť on čte, mohl porovnat s tím, jak čtou ostatní děti a hned mu bylo jasné – Aha, tady je třeba trochu přidat, došlo mu, že musí se svým dítětem číst pravidelně a trénovat.

T: Kdežto tvoje zpráva, že je třeba doma pravidelně číst, protože to tak jako učitelka vidíš nemusí rodiče bez toho srovnání pochopit a může být pro ně nepodstatná, nemusí to brát vážně.

U2: Ano, je to tak. Když to ten rodič viděl, porovnal, tak mu to došlo, že musí doma číst s dítětem pravidelně.

T: Důležité pilíře spolupráce s rodiči, kde je vidíš?

U2: Určitě je to domluva na společném postupu. Ne, že já jako učitelka něco chci a oni se tomu musí přizpůsobit.

T: Táhnout, jak se říká, za jeden provaz.

U2: Ano. A tím, že jsme byli s rodiči v častém kontaktu, a když ti rodiče viděli tu mojí práci, tak začali víc důvěřovat tomu, co jim říkám. Takže opravdu je to o tom, na posunu dítěte spolupracovat. Třeba byl jeden příklad: Říkala mi jednou jedna maminka – my přečteme každý den doma dvě stránky a pořád to nemá žádný efekt – říkám jí, to je zbytečné, to nečtěte. Byl to dyslektik, ano, trénovat musel, ale pomalu, po částech, ne ho tím zahltnit. A pak když ta mamka viděla, že jsme si ve škole udělali rámeček, že mu to pomohlo, četl pomalu, ale plynuleji,

T: Pochopila, že ty jsi ten profesionál, který dobře poradí.

U2: Přesně tak. Viděla, že mi jde o jeho prospěch stejně jako jí a že ona to může svým přístupem pokazit. A tím vzniká taková ta důvěra mezi učitelem a rodičem, ta spolupráce.

T: Co by do ní mohlo být ještě zahrnuto? Kromě toho, že mohli rodiče přijít do třídy a nabídnout nějakou pomoc vzhledem ke svojí odbornosti a povolání, konzultací atd.

U2: Pro mě je důležité, že když ten rodič vidí, že jeho dítě něco potřebuje mít do školy, že má být na něco do školy připravené, tak aby mu pomohl. Aby dodržoval to, na čem se domluvíme. Aby tomu dítěti zkontroloval úkol. Nemusí mu ho opravovat, ale aby věděl, jaké třeba dělá chyby. Nebo aby ho korigovat, když ten úkol není hezky vypracovaný, nedbale napsaný, tak aby mu ten rodič řekl, že takto ne, aby mu dal tu korekci i po téhle stránce. Jinak si ale myslím, že rodiče toho mají víc než dost. Tak aby si přibalili k tomu ještě nějakou další takovou povinnost spolupráce, to ne. Jde prostě hlavně o plnění těch základních povinností vůči svému dítěti.

T: Podle čeho hodnotíš kvalitu té spolupráce učitele s rodiči a rodičů s učitelem?

U2: Právě to, že plní to, na čem jsme se společně dohodli. Jestli je zajímavá, co dítě ve škole dělá, jestli se vůbec na to zeptají, jestli mu pomůžou při přípravě do školy, jestli mu včas omluví hodiny, když chybí, že je nemusíš o nic upomínat. To jsou věci, které se musí ti rodiče naučit.

T: Jak rozumíš pojmu spolurozhodování rodičů o životě třídy a školy?

U2: Já si myslím, že garantem toho, že děti budou vzdělávány správným způsobem je učitel. Ten má k dispozici školní vzdělávací program, kterého se musí držet, to je ten základ. Takže ten rodič, pokud má o něčem spolurozhodovat, tak je to v případě, že když třeba chci jako učitelka uspořádat výlet na rafty a řeknu rodičům, že mají možnost jet s námi, nebo udělám výlet na kolech a řeknu, že potřebuji pomoc od rodičů, tak v tuto chvíli můžou ti rodiče říct, že se jim to třeba nelíbí, protože si myslím, že jejich děti jsou na to ještě malé, tak pak to může být právě to jejich rozhodnutí a na výlet s kolama se nepojede. A nebo můžou naopak říct, že mi pomůžou a už začíná ta naše spolupráce, že se domluvíme, jede se mnou pár rodičů a pak to jejich spolurozhodování začíná v rámci toho výletu, jak se postupně na věcech domlouváme a respektujeme se navzájem, přizpůsobujeme se sobě navzájem v různých praktických rozhodnutích atd. Ale co se týká vzdělávání jako takového, tak to si myslím, že je na tom učiteli. To není tak, že mi má rodič říkat, co mám právě učit a jakou metodou. To je opravdu věc učitele.

T: Jak se díváš na tu možnost, že my tady třeba učíme čtení genetickou metodou a jsou i děti, kterým ta metoda nesedí. Není jich pravda moc, ale jednou za čas se takové dítě najde. A rodiče doma řeknou – tak a budeme slabikovat. A teď ten žák tady ve škole hláskuje slova a přijde domů a tam slabikuje a pak ten proces nácviku čtení je daleko delší.

Já osobně jsem třeba dělala to, že když jsem viděla, že to tomu dítěti nesedí, tak jsem se domluvila s rodiči, že u něj to zkusíme jinak.

U2: Totéž. Také jsem to tak dělala. Protože některé děti vůbec neslyší, neslyší samohlásky. Prostě je důležité respektovat to, jak to vyhovuje tomu dítěti a přizpůsobit se tomu. A zároveň jsem na začátku té první třídy rodičům pustila film, takový instruktážní k té metodě, všechno jsem jim vysvětlila, popsala. Dneska se najdou rodiče, kteří s tím bojují. Jde o to s nimi o tom mluvit.

T: Máš někde limity takové spolupráce?

U2: Ta odpovědnost je na učiteli, takže když by mi sem přišel rodič s tím, že jiné dítě jeho dítěti něco udělalo a chce to řešit tady a teď, tak na to nemá vůbec právo. Ano, pokud má nějaký problém s nějakým dítětem, musí to řešit přes jeho rodiče, nikoli přes školu. Aby přišel a vyřizoval si to tady třeba i přímo s tím dítětem, což se mi stalo, tak to rozhodně ne. To jsem musela zasáhnout. A nebo jiný případ, že rodič přišel do třídy, tím jak to bylo otevřené (to jsou ta negativa, které to přináší), a začal tam řešit podobné věci, tak tady je úkol toho učitele to utnout, zastavit to.

T: Máš nějaký příklad dobré praxe, kdy se to spolurozhodování podařilo naplnit?

U2: Jsou to spíše zase věci mimo to přímé vyučování. Třeba škola v přírodě, výlet, den her, společná bojovka. Ke konci školního jsme se domluvili s rodiči, že připraví nějakou bojovku pro děti. Ale znovu se vracím k tomu, že co se týče vyučování a vzdělávacího procesu, tak tam je to na tom učiteli, tam si to musí řídit sám.

T: Ale třeba nějaké exkurze, ty souvisí s vyučováním, nebo s tím, co se právě ve škole probírá.

U2: Ano, ale zase to připustím do určité míry. Třeba ve třetí třídě už to spíše budu dělat v případě, že na to vyjde čas. Přednost má to, co potřebujeme ve škole stihnout a udělat a toho je hodně, což si někteří rodiče nemusí uvědomovat. Většinou se snažím tyto exkurze realizovat na konci školního roku, když už je splněno a snažím se to pak propojit třeba s další aktivitou. Takže třeba jsme jeli k dědečkovi jedné žačky, který je malířem, podívat se do jeho ateliéru na obrazy a jeli jsme tam na kolech. Zase není dobré ty rodiče odmítat, když přijdou s dobrým nápadem. Ono je to pak odradí.

Ještě jsem přemýšlela nad tím selháním pokusu o spolupráci. Nevzpomínám si, že by se mi to někdy stalo. A to ani z mojí strany. To se nestalo, že bychom neuskutečnili to, na čem

jsme se s rodiči dohodli. Pokud se stalo z něčí strany, že se to nedalo splnit, tak vždy to bylo po nějaké naší společné dohodě.

T: Změnilo se něco z důvodu pandemie?

U2: Pro mnoho z nás, ne-li pro všechny to bylo něco úplně nového. Ještě navrch tím, že moje generace se s počítačema a na počítačích třeba učila vlastně až v praxi za pochodu. Ale díky zase mladším kolegyni, která poradila, tak asi jsem do toho rychle vplula, i když jsem samozřejmě neobsáhla všechny možnosti a něco jsem se zkrátka nestihla naučit. V té době mi chyběl ten osobní kontakt s dětmi. Ale zajímavé je, že s rodiči jsem se viděla častěji, než za normálního provozu tím, jak byl vstup rodičů do školy zakázán. S mnoha rodiči jsem se viděla vlastně jen na konzultacích a nebo při schůzkách, ale při on-line výuce se tam ti rodiče kolem dětí pohybovali, takže jsem se s nimi vídala a mohla s nimi hovořit častěji. Ale protože jsem to neuměla nastavit tak, aby mohli i na on-line výuce děti pracovat ve skupinkách, tak se to vyučování dostalo spíš do frontální výuky. Chyběly mi centra aktivit. Prostě jsem to nedokázala udělat a zorganizovat on-line.

T: Rozumím, v těch centrech on-line je asi neobtížnější udělat ten ateliér a na to jsem si ze začátku netroufala. Pak jsem se do toho ponořila, že jsme dělali i výtvarku, ale ne v rámci center aktivit. Dělali jsme ji všichni společně.

U2: Taky jsme to tak dělali. A byli to už čtvrtáci, tak dostali úkol do skupiny, aby zpracovali společně mimo on-line výuku nějaké téma podle zadaných kritérií. Ale během on-line výuky ta skupinová práce mi nešla, to spíše to pak společně prezentovali. A nebo až když jsme se sešli zase ve škole. Ale, když jsme to dělali takhle, tak jsme toho moc nestíhali. A na můj vkus to není ono. Když vidíš, že tam to dítě leží u toho učení v posteli, nebo se houpá na křesle, nebo sedí sice u stolu, ale počítač má na klíně, s něčím si tam hraje, tak můžeš říct tisíckrát, ať dává pozor a něco dělá s námi, tak to sice chvíli funguje, ale ne moc dlouho, vymluví se na to, že mu nejde kamera, vypne si jí a nic s tím neuděláš. Tak pak zase nastupuje spolupráce s rodiči, že jim napíšeš, aby si dali do pořádku kameru a maminka ti píše, že jí v pořádku mají.

T: Jasně, ty jsi měla větší děti. Já mám zkušenost na on-line výuce s prvňáčkama a s druhákama a tam se mi moc hodila spolupráce s rodiči. To bylo na nich, zajistit to technicky a také jsem viděla, že mají snahu ty děti během výuky ohlídat a pomoci jim, když potřebovali, aspoň ze začátku. A bylo to moc fajn i z toho důvodu, že tě viděli ti rodiče při práci, viděli, že se na ty hodiny chystáš, že tomu věnuješ čas a snažíš se to

připravit tak, aby to jejich dětem pomáhalo. Koukají ti pod ruce a musím říct, že to dovedou ocenit. Byla to velká výhoda, že v jejich očích máš i další obraz.

U2: No vidíš, a totéž je, jak jsme říkali na začátku, když oni tě můžou vidět při práci v té třídě, pak mají větší chuť spolupracovat a podílet se na tom dění. Ne všichni, ale někteří rodiče jsou zvědaví a chtějí to vidět, co jsme dělali, tak jim to ukážeš, pojd'te se podívat. A u té on-line výuky je to to samé jak říkáš, oni vidí, že si jen tak nesesedneš a neřekneš tak si otevřeme stránku, ale snažíš se to udělat pro děti, aby byly spokojené.

T: A také mi říkali rodiče, že viděli, že to chce obrovskou míru trpělivosti a že by na to sami neměli. Ze začátku jsem se toho bála, ale pak jsem ve výsledku byla ráda, že mi koukali pod ruce a viděli to na vlastní oči, že ta práce s dětmi a ten cíl je něco naučit, že to není jednoduché. A pak ti začnou i věřit.

U2: To je ono. A můžou zase srovnat, protože vidí i ty ostatní děti, tak jak na tom to jejich dítě je a co je ještě potřeba dotáhnout, že některé děti jsou větší štiky, než to jejich. Tak to je taky to jejich rozhodování směrem k dítěti a i vlastně k tomu učiteli. Když jsem dělala tripartity, tak nejdřív mluvilo dítě, podle nějaké osnovy, o čem má povídat. Pak jsem dávala prostor rodiči, jestli to chce doplnit a pak teprve jsem mluvila já. Ti rodiče se taky učí. To bylo vidět ze začátku, že seděli a mysleli si, že to bude jako když oni byli malí, tak že já na ně vyhrnu, co Pepíček dělá nebo nedělá. Oni si jdou pro informaci ode mě. A najednou ono je to postavené úplně obráceně. Ale já to беру jako moc důležité. Vadí mi, když od učitele slyším - vy nemusíte, tady je všechno v pořádku. Totiž i to dítě, u kterého je všechno v pořádku může svým rodičům povyprávět o tom, co se mu podařilo a ono u všech je co zlepšovat. Vždycky jsem všechny rodiče tlačila, aby se dostavili na konzultace a řekla bych, že se mi to dařilo. I ti problémoví rodiče, ne děti, ale rodiče, kteří moc nejevili zájem o děti, tak jsem dotlačila k tomu, aby na tu konzultaci přišli, i třeba za cenu, že ode mě dostali jiný termín, mimo plán, který se jim hodil. A zas je to o tom, že to dítě vidí, že ten táta se baví s tím učitelem, že je vidí komunikovat, mluvit spolu konstruktivně a že jsou ve velké míře na jedné lodi, že si neodporují, ale snaží se někam posunout.

T: Na těch konzultacích je taky moc fajn, že ty děti se učí přemýšlet o tom co dělají, jak to dělají, jestli se jim to daří, co by ještě potřebovali k tomu, aby se jim dařilo, co pro to můžou udělat oni samy, že se o tom učí mluvit.

Vnímala jsi to někdy tak, že tě něco během konzultací nějak ohrožuje?

U2: Jednou se mi stalo na konzultaci, že to dítě si odříkalo svoje, ale maminka tenkrát řekla, že si myslí, že to tak není a že s tím sebehodnocením nesouhlasí. Tenkrát si pamatuji to bylo pro mě nepříjemné, ale necítila jsem to jako ohrožující. Ono také záleží na tom rodiči, jestli půjde a někde tě pomluví, a nebo jestli si to s tebou vyřídí mezi čtyřma očima a nechá si to pro sebe. Tady bylo nepříjemné to, že u té výměny názorů a pohledů na věci mezi mnou a tou maminkou bylo i to dítě. Tak to jsem pak poslala pryč, ale to se mi stalo snad jen jednou. A jestli někde někdo něco říká, to jde mimo mě. Záměrně se nepřidávám do žádných rodičovských skupin a když mě přidat chtějí, tak to odmítám. Přesně tady bych se cítila ohrožená. Jinak jsem se do žádné situace, kde bych se cítila ohrožená, nedostala.

T: V čem vidíš přínosy, co se týká projektů, prostředí třídy, školy. To je u nás nastaveno třeba tak, že přijdou rodiče uklidit školní zahradu, nebo pomůžou se zahradní slavností a další aktivity.

U2: To je nesporně přínos, když ty děti vidí tu spolupráci mezi rodiči a školou a učiteli. A další věc je, že když ty děti vidí, že ten táta a maminka se s paní učitelkou zasmějí, vidí je i mimo tu školu spolu komunikovat, tak i to dítě se pak najednou cítí bezpečnější v té škole a třídě. Má pocit, že je všechno v pořádku, ztrácí ve škole strach, nejistotu, ví, že když něco zkazí, tak to bude jako doma. Máma mu taky doma vynadá, ale pořádku ho má stejně ráda. A to si přenáší díky tomu i do školy.

T: Limity, překážky, jaké máš k tomu postřehy?

U2: Někdy musíš jako učitel zdůraznit svoji zodpovědnost. Nenechat ty rodiče zasahovat do řešení ať už vzdělávacích záležitostí, nebo i kázeňských až příliš. Protože se může stát, že to slyší pouze z pozice svého dítěte a to je ošidné. Pak chce po tom učiteli, aby něco rozhodl a pokud možno hned. Ale to je kompetence toho učitele, jak situaci vyřeší, jak bude se třídou pracovat. Do toho, co se děje ve třídě a jak to s dětmi v rámci třídy řeším nemůžou rodiče zasahovat. To musí rodiče pochopit.

T: Rozlišuješ a diferencuješ rodiče v rámci spolupráce? Protože s někým si člověk sedne více a s někým to pro tebe nemusí být jednoduché. Máme to tak všichni.

U2: Dělal jsem to tak, že kdo měl zájem o spolupráci, tak dostal prostor. Takže nerozlišuju. Pokud někdo chce pomoci, pomáhá tak, jak to umí. Pokud by to mělo narušit tu skupinu dětí, tak pak je zase na učiteli, nějak to korigovat. Ale to se mi taky nestalo a jsou rodiče, kteří o spolupráci zájem mají a jsou rodiče, kterým je to jedno a nebo nemají

čas. Pravdou je, že tak jako v jiných profesích, jdeš cestou nejmenšího odporu, takže jdeš za tím, u koho víš, že když ho oslovíš, že ti prostě pomůže. Ale není to o tom, že bych si řekla, tomu to říkat nebudu a tomu zase jo. Vždycky jsem oslovila všechny a kdo měl zájem se přihlásit ten se přihlásil a když se nikdo nepřihlásil, nic se nedělo.

T: Vidíš v dnešní době nějaký prostor pro zlepšení v oblasti spolurozhodování?

U2: Viděla bych, že by zase mohli chodit rodiče do třídy, aby mohlo to spolurozhodování, samozřejmě do určité míry, fungovat. Umožnit rodičům vhléd do třídy a do té skupiny dětí.

To záleží samozřejmě na čase a zájmu rodičů, ale příležitost jim musíme dát my.

T: Moc Ti děkuji za rozhovor.

U3

28. 6. 2023

Počet let praxe: 40

T: ..., jak dlouho pracuješ v programu Začít spolu?

U3: Přes 20 let.

T: Čeho si nejvíce ceníš na programu Začít spolu?

U3: Partnerství žáka, rodiny a učitele. Nejcennější pro mě je svoboda v rozhodování, kreativita, učení v souvislostech, propojení s reálným životem, možnost vnitřně motivovat žáka k jeho vlastnímu učení a pokroku, vedení k zodpovědnosti a samostatnosti. Vznikají zde velmi pevné vztahy mezi rodinami a učitelem, zpravidla postavené na vzájemné důvěře. Rodič zná své dítě nejlépe, má různá očekávání, která se já jako učitel snažím zjistit a společně se je pak snažíme naplnit, případně se jim přiblížit. Rodič v Začít spolu chápe lépe, že „spolu“ máme na několik krásných společných let dítě, o které, se staráme, rozvíjíme ho a jeho pokrok nám dělá společnou radost.

T: Jak je ve škole / třídě nastavena spolupráce s rodiči a zákonnými zástupci?

U3: Spolupráce je dána obecně rámcem školního řádu, kde jsou zakotvena práva i povinnosti žáků, rodičů i pracovníků školy. Jsou dány termíny vzájemných setkávání – třídní schůzky, konzultace, setkávání ve trojici – rodič + žák + učitel, konkrétní informace a plány o děních v jednotlivých třídách jsou veřejně přístupné a pravidelně aktualizované

na webu školy prostřednictvím týdenních plánů. Činnosti tříd jsou tam často doplněny fotogaleriemi. Učitel si pak se svou třídou domluví další možnosti vzájemné komunikace a pravidla spolupráce konkrétně. Komunita rodičů v rámci sdružení pak plánuje společné akce v rámci školy v průběhu celého školního roku, data jsou předem všem dobře známa.

T3: Co je v této oblasti pro Tebe klíčové a proč?

U3: Je to partnerství s rodičem, který chápe, že máme společný cíl – spokojené a harmonicky rozvinuté dítě, které bude úspěšné ve svém dalším životě.

T: Co považuješ za důležité pilíře?

U3: Vytváření partnerského vztahu s rodinami dětí a i posilování přátelských vztahů mezi rodinami navzájem. Nabízení různých forem spolupráce, možnost aktivně se podílet na chodu školy, zapojit se do vzdělávání svých dětí i budovat vztahy mezi sebou, mezi rodiči. Důležitý je vzájemný osobní kontakt tváří v tvář, komunikace probíhající přes e mail, Whats App. Nemám problém sdělit rodičům pro případ potřeby své soukromé telefonní číslo, stanovíme ale pravidla, v jakém případě a kdy je vhodné ho použít, i to, co už je pro mne nepřijatelné a třeba obtěžující – např. volání o víkendu, řešení běžné agendy, kterou lze řešit emailem. Velmi významná je přítomnost rodičů ve škole, při výuce, na společných akcích ve škole i mimo ni.

T: Co dalšího by podle Tebe ideálně mohlo být do spolupráce učitel-rodič zahrnuto?

U3: Na škole funguje sdružení, které plánuje celoškolní akce např. Zahradní slavnost, podporuje podíl spoluutváření podoby školy spolu se žáky různými výzvami – např. Zlepšováky – děti podávají v rámci výzvy své nápady společně jsou pak realizovány. Rodiče se účastní v roli lektorů projektových dnů nebo plní roli asistentů v centrech aktivit. Umožňují dětem exkurze za poznáním – např. poznávání profese, kterou dělají, obohacují učivo přednáškami ze svého oboru. Společně se setkáváme při vánočních setkáních, kdy hrajeme pro rodiče divadlo. Celoškolním vánočním představením pak oslovujeme k setkání celou komunitu rodičů školy. Velmi oblíbené jsou naše podzimní, vánoční a jarní tvořivé dílny, kdy společně trávíme dopoledne ve škole a rodič si často právě tady uvědomí, jak náročná je práce pedagoga. Nejen s jedním dítětem, které má doma, ale celou různorodou skupinou charakterů, talentů, povah...Na tyto tradiční tvořivé dílny přichází nejen rodiče, stále častěji i prarodiče nebo další blízcí dětí. Na podzim je to Svátek barevného listí, Naladění do Adventu, Vánoce u Andělů, Probouzení jara. Velmi oblíbené jsou také rodičovské Kavárny – společná setkání rodičů i pedagogů s odborníky z různých

oblastí v rámci společného vzdělávání v oblasti pedagogiky, psychologie, řešení vztahů, nebezpečných jevů a závislostí apod. Probíhají jak prezenčně, tak i formou webinářů.

Významné je také působení Metodického centra Začít spolu v naší škole, které rodičům nabízí zážitkové semináře a setkání zaměřené na poznání a přiblížení školního života a nové pohledy na vzdělávání jejich dětí.

T: Podle čeho vyhodnocuješ kvalitu spolupráce?

U3: Podle zpětných vazeb od rodičů a ocenění a poděkování, kterých se mi od rodičů a často i prarodičů dostává. Také i od množství zapojených rodičů do jednotlivých nabízených akcí.

T: Uvažujeme-li nad tím, že do spolupráce patří i spolurozhodování rodiče, co to podle Tebe znamená?

U3: Různé nabídky učitele ke spolupráci rodičů v rámci přispívání do života školy, možnost rodičů účastnit se zvolených aktivit, vybírat si ty, které různým rodinám vyhovují. Rodiny mají možnost přicházet s vlastními aktivitami, které vítám jako obohacující a pomáhám k jejich uskutečnění.

T: Jak se díváš na možnost rodičů zákonných zástupců spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy?

U3: Rodič by měl vnímat nejen svá práva, ale také akceptovat povinnosti, které jsou pro dobré fungování života dětí a příznivou atmosféru ve škole nezbytné. Nezbytná je atmosféra důvěry, vstřícné jednání, stanovení pravidel a společného plánu, co lze během školního roku společně realizovat – např. akce pro celou školní komunitu zahrnout do Přehledu termínů školního roku, akce pro třídu navrhnout např. v rámci pololetí.

T: Kde vidíš možnosti?

U3: Možnosti vidím v tom, že rodič se může na vzdělávání svého dítěte podílet jako pozorovatel ve třídě, asistent při činnostech, např. v centrech aktivit, odborník, který vnáší do problematiky možnost navštívení odborné praxe – např. návštěva tréninkového centra Záchrané služby při probírání lidského těla, (odborně vedený nácvik první pomoci), nebo formou přednášky přichází přiblížit problém do třídy. Rodič může propojit školu s okolními organizacemi, stává se často organizátorem dalších akcí.

T: V čem vidíš prostor a příležitosti?

U3: Rodič, který využívá spolupráce, který mu program Začít spolu může nabídnout, má jedinečnou možnost poznat své dítě i vrstevníky v situacích, které by se mu jinak

nenaskytly, může lépe posoudit, zda jeho očekávání jsou v souladu s realitou. Může lépe ocenit a podporovat silné stránky dítěte, odhalit ty slabé a pomoci mu v jejich rozvoji.

T: Kde jsou pro Tebe hranice a limity?

U3: Záleží vždy na aktivitě a časových možnostech rodičů, pro každou rodinu je přijatelná jiná různá forma spolupráce. Někteří přichází s vítanými nápady, jiní se spíš nechávají inspirovat a přijímají nabídky.

T: Uveď, prosím, příklad, kdy se podle Tebe toto spolurozhodování ve škole i třídě podařilo naplnit dle Tvého názoru ideálně? Jde o příklad dobré praxe.

U3: Dobrým příkladem je příprava Zahradní slavnosti na konci roku, která vzniká společnou spoluprací organizujících rodičů, pracovníků školy – učitelů, vychovatelů, nepedagogických pracovníků a dětských kolektivů. Každý ročník je jinak tematicky motivován. Velmi dobře jsou u nás také přijímány společné konzultace rodiče, žáků a učitele, které dětem velmi pomáhají v jejich dalším plánování učení. Dalším dobrým příkladem jsou celoškolské projektové dny – např. multikulturní téma velmi dobře přiblíží žákům rodiče žáka cizince, kteří přinesou do projektu živou ukázkou kultury dané země...

T: Vzpomeneš si na příklad selhání pokusu o spolupráci ve spolurozhodování? V čem se to projevílo? Co nefungovalo?

U3: Nemám tuto zkušenost.

T: Jak a kde se u vás ve škole i ve třídě daří vytvářet pro rodiče příležitosti rozhodovat o postupech vhodných k podpoře a učení dětí?

U3: Důležitým mezníkem je první vstup do školy, kdy je rodič seznamován s principy programu Začít spolu, má možnost si je aktivně vyzkoušet na „vlastní kůži“, možnosti spolupráce mu jsou nabídnuty i přijímány z jeho strany. Příležitostí je úzká spolupráce s učitelem dítěte, společné třídní schůzky a konzultace R + U + Ž, prostor a nabídky Komunitního centra, Komunitní spolek rodičů Angel, působení rodičů ve Školské radě...

T: Změnilo se něco z důvodu pandemie covid-19 – v jakém ohledu?

U3: Z mého pohledu se v době distanční výuky velmi změnil pohled rodičů na pedagoga, který prostřednictvím počítače denně vstupoval do jejich domovů. Rodiče si mnohem více vážili lidí, kteří s jejich dítětem pracují. Řada z nich se v této době musela a mohla díky času, který měly rodiny pro sebe, na vzdělávání dětí více podílet. Na učitele se často obracela jako na odborníka, který pomůže tam, kde se nedaří. Nefungovaly organizace pro volný čas, rodiny trávily více času společnými aktivitami, které často prohloubily vzájemné poznávání.

T: Je podle Tebe prostor pro spolurozhodování součástí Tvých individuálních konzultací učitel-rodíč-žák? Jak se to projevuje?

U3: Oceněním pokroku žáka v uplynulém období a stanovováním východisek pro další učení, které přináší další pokrok žáka.

T: Může to být někdy vnímáno jako ohrožující pro učitele a za jakých okolností?

U3: Asi ano, já to ale takto nevnímám. Nemohu to posoudit.

T: V čem vidíš přínosy spolurozhodování rodičů pro podporu učení a úspěch žáka, rozvoj života třídy a školy? Jedná se o projekty, prostředí třídy a školy, pomoc při rekonstrukci školní zahrady, aktivitách školy apod.?

U3: Obohacení vzájemných vztahů všech zúčastněných, velmi dobrá pracovní atmosféra bez konfliktů a napětí, dobré vztahy se žáky, materiální přínosy škole – zajištění sponzorů, grantů apod.

T: V čem vidíš limity, překážky?

U3: Například v tom, zda rodiče nebo skupina rodičů organizačně zvládnou projekt, který si naplánovali...

T: Diferencuješ spolupráci s rodiči? Dáváš například některým rodičům větší / menší prostor pro spolurozhodování a co je tím kritériem, jak se Ti tato diferenciacce podle Tebe daří?

U3: Nabídka ke spolupráci je určená všem, záleží pak na odezvě a aktivitě rodičů. Některé rodiny se do spolupráce nezapojují, snažím se zjistit, jak na spolupráci nahlízejí, co by jim nejvíce vyhovovalo, jaké jsou jejich časové možnosti. Vyplnění dotazníku mi nabídne možnost, jak by si rodina spolupráci představovala, jakou by případně byla ochotna nabídnout. Respektuji ale i ty, kteří se nezapojí přímo a podporují jiné aktivně spolupracující rodiče – radou, pomocí, společným naplánováním např. akce dětí ze třídy ve volném čase...

T: Kde vidíš prostor pro zlepšení ve spolurozhodování? Jsou pro Tebe nějaké problematiky nevyjasněné nevyřešené, zatěžující, v čem hledáš nové cesty?

U3: Myslím, že naše škola a program Začít spolu dává velký prostor rodičům podílet se na vzdělávání svých dětí, bere je jako své partnery.

T: Děkuji za rozhovor.

U4

12. 6. 2023

Počet let praxe: 38

T: Vítám tě na našem rozhovoru. Jak dlouhou máš za sebou praxi jako učitelka a jak dlouhou ve vedení školy?

U4: No, to už je dlouho. Od roku 1985 a ve vedení školy jsem od roku 1995.

T: Asi stejnou dobu je tady program Začít spolu.

U4: Byla jsem u toho, když se začal program Začít spolu zavádět a to už jsem byla myslím na pozici zástupkyně ředitelky.

T: Čeho si na programu Začít spolu nejvíce ceníš a co je jeho největším přínosem?

U4: Asi nejvíce na něm oceňuji i s tím, jak jsme se bavily o jeho začátcích, že pomohl změnit myšlení nás učitelů, protože to byl asi největší oříšek. Děti jsou na tento způsob práce nastavené spontánně, přirozeně. Rodiče nějakou změnu očekávali. Ale učitelky, zejména ty, které měly nějakou praxi už za sebou, tak ty se musely změnit. Takže to jsem

viděla jako velký přínos. To, že se pedagogický sbor na prvním stupni nastavil na jiný způsob práce ve třídě, na jiný způsob přístupu k dětem a na jiný způsob komunikace s rodiči. To si myslím, že byla největší změna a z toho pak vyplývá ten přínos pro všechny zúčastněné.

T: Do té doby byla tady ve škole nastavená spolupráce s rodiči jak? Asi tradičním způsobem?

4: Bylo tady rodičovské sdružení. Byla tady formálně rodičovská aktivita tak, jako tenkrát na všech školách. Takové ty schůzky....a už jsem si vzpomněla Sdružení rodičů a přátel školy, SRPŠ....takové ty pravidelné schůzky 3x do roka vždycky před třídní schůzkou, kde vedení školy předalo direktivním způsobem rodičům informace těm zástupcům, tedy třídním důvěrníkům, oni potom přišli do třídy, kde to obdobným způsobem předali těm ostatním rodičům. Myslím si, že žádná další spolupráce tam neprobíhala. A pokud ano, tak možná jenom v rámci jednotlivých třídních kolektivů, to určitě zase nechci říct, že ne. Ale to vždycky záleželo na konkrétní učitelce, jak to měla se třídou nastaveno. Ale celostní rámec to nemělo.

T: Takže něco podobného jako dnešní konzultace rodič – žák – učitel, to se asi nedělo.

U4: Ne, ne. Měli jsme tradiční třídní schůzky a pokud potřeboval učitel mluvit s rodičem v nějaké naléhavé záležitosti, tak to bylo formou výchovných komisí.

T: Jedním pilířem programu Začít spolu jsou právě konzultace žák – rodič – učitel a spolupráce s rodiči je dnes nastavena úplně jinak. Co si myslíš, že je v tomto klíčové a proč mají konzultace takový přínos, pro děti, pro rodiče a vlastně i pro nás učitele?

U4: Myslím si, že je to společná konzultace všech tří stran a tím naplňuje tu filozofii programu Začít spolu. Vlastně začít spolu škola, dítě, rodiče.... myslím si, že je tam takový ten moment potrzování právě této filozofie. Pak si myslím, že je velmi důležité, když má rodič možnost vidět a slyšet svoje dítě v nějaké pro něj netradiční situaci, kdy má dítě samo možnost se vyjádřit. Je tam také důležité, že se sejdou na jedné platformě tři strany, které vystupují jako partneři. Že to není ten direktivní učitel, který tepe dítě, tepe maminku za to, co dítě neumí nebo nemá, ale že to je vlastně diskuze o tom, co udělat společně pro to, aby dítě mělo, umělo a myslím si, že pro ty děti je to nesmírně důležité, že se vnímají v důležité roli, cítí, že jsou důležité nejen pro rodiče, ale i pro toho učitele. Mají tam možnost samy říct svůj názor a myslím si, že ty konzultace tak, jak jsou naplánované,

překročí ten původně plánovaný scénář i v tom, že se otevře něco nepříjemného, co dítě prožívá a dá se tam domluvit na nějakém společném řešení.

T: Co si myslíš, že by do spolupráce s rodiči mohlo být, kromě konzultací, ještě zahrnuto dalšího?

U4: To si myslím, že je ryze individuální a nechtěla bych tomu dávat nějaký povinný školní rámec. Podle mého **každý učitel, podle toho, jak je sám nastaven a co mu vyhovuje, si volí další formy spolupráce s rodiči sám.** Ať je to pravidelná e-mailová komunikace, komunikační notýsky, týdenní plánování, někdo preferuje telefonický kontakt s rodiči, až po učitele, kteří plánují společná setkávání, společné programy pro děti a rodiče v rámci celé třídy, nebo větší části, a až po učitele, kteří se zúčastňují neformálních setkávání s rodiči.

T: Mají nastavené přátelštější vztahy. Když řeknu to slovo spolurozhodování, tak jak tomu jevu rozumíš ty?

U4: Myslíš spolurozhodování rodičů směrem k životu školy?

T: Ano, k životu školy, ale k nastavení vzdělávacích plánů, nastavení výuky.

U4: Tohle já **vnímám jako takovou velice tenkou hranici. Myslím si, že nastavit zdravý vztah mezi školou a rodiči ve směru nějakého spolurozhodování je velmi, velmi těžké.** Některé zkušenosti z minulosti ukazují, že se to lehce vymyká. A je to i proto, že jak to má každý učitel nastavené jinak, tak tu hranici posouvá. Pak ho někdo vystřídá, zase tu hranici vrací nazpět. Já si myslím, že **rodiče by se měli podílet nějakými nápady a inspirací na mimoškolních aktivitách pro žáky, měli by se podílet na rozhodování o tom, kam půjdou finance, které se vyberou v rámci toho jejich spolku, ale neměli by rozhodovat o tom vlastním procesu vzdělávání, o metodách, formách, způsobech hodnocení.** I když je **samořejmě důležité jim toto vysvětlit, představovat jim, co a proč děláme, jak...když něco měníme, dáváme to schválit školské radě a seznamujeme s tím rodiče,** ale ta vlastní zodpovědnost za výchovu a vzdělávání dětí vždy leží na řediteli školy a na učitelích,

T: Souhlasím. A v tom už jsme se posunuly k otázkám, kde vidíš možnosti? Říkala jsi hlavně v mimoškolních aktivitách a návrzích rodičů. Vidíš další prostor a další příležitosti v naší škole?

U4: Je důležité, že jsme komunitní škola. Možná by stálo za zmínku, že **s nimi spolupracujeme v rámci jejich profesních znalostí a vědomostí, že je často učitelé zvou do**

vzdělávacího procesu. Dokážou vést daleko odborněji různé tematicky zaměřené hodiny. Takové momenty se tam objevují hodně často a to mi přijde důležité, ale tím, že jsme komunitní škola, tak mají naši rodiče právo se účastnit dalších akcí v rámci školy, po domluvě s žákovským parlamentem, pořádat zahradní slavnost, rodičovské kavárny a mohou se i sami podílet na vedení kroužků podle svých zájmů a schopností. Myslím, že tam to propojení je velké. Mohou využívat prostory školy k různým pronájmům a různým neformálním setkáním.

T: Vzpomeneš si na nějaký příklad dobré praxe, který by to celé ilustroval?

U4: Za ty roky toho bylo hodně, máme opravdu štěstí na rodiče, ale když si vezmu takový nejsilnější moment z poslední doby, tak to byla sbírka pro Ukrajinu. Všechno se semlelo hodně rychle a všechny nás to ochromilo, byl to pocit bezmoci a beznaděje, zoufalství. A byli to právě rodiče, kteří okamžitě a rychle se spojili se školou a zorganizovali na půdě školy sbírku, na které se podíleli nejen rodiče, ale i naši pedagogové, ostatní zaměstnanci školy, žáci. Tak to si myslím, že byl takový silný moment.

T: A nějaké selhání pokusu o spolupráci?

U4: To se jednou za čas stane, že se najde skupinka rodičů, kteří se dají dohromady nešťastným způsobem a mají pocit, že jsou to oni, kteří by měli škole říkat, jak vyučovat, jak hodnotit žáky. To jsou rodiče, kteří vlastně chtějí zasahovat do pravomocí, které má pouze ředitel školy, nebo učitel ve třídě. To si myslím, že se stává nejen u nás. To ani nesouvisí s programem Začít spolu. To souvisí se samotnými těmi rodiči.

T: Je u nás ve škole ještě prostor k nějakému zlepšení?

U4: Prostor pro zlepšení je vždycky a ve všem. Ale pokud se bavíme o spolupráci rodičů, tak si myslím, a to se nám nedaří, tam máme rezervy, aby byly aktivnější i rodiče starších dětí. Máme úžasnou spolupráci na prvním stupni, ideálně první až třetí třída, ty děti malé, rodiče je doprovází do školy, jsou více v osobním kontaktu s paní učitelkou, s paní vychovatelkou, žijí tím životem školy daleko víc. A jak se ty děti osamostatňují a rodiče už třeba ani svoji práci nemusí tolik přizpůsobovat časově tomu malému dítěti, tak toho času mají méně, nechávají to dítě osamostatnit a pak dochází k takovému útlumu té spolupráce se školou a na druhém stupni už se o ní ani moc mluvit nedá.

T: Teď to vezmeme směrem k pedagogickému sboru. Co je pro tebe důležité z hlediska podpory učitelů, aby dokázali vytvářet příležitosti pro spolurozhodování rodičů? Aby k tomu ve škole měli podmínky?

U4: Myslím si, že učitelé by se měli ve škole v každém ohledu cítit bezpečně. Měli by být přesvědčeni o tom, že vedení školy je tu proto, aby jim vytvářelo dobré podmínky pro jejich práci, ať už s dětmi, nebo s rodiči. Aby věděli, že vedení školy, pokud bude řešit nějaký problém, takže bude jednat transparentně a na rovinu a bude za tím učitelem stát, bude mu oporou. A pokud dojde k nějaké chybě, tak se ji bude snažit napravit společně s učitelem. Myslím si, že ten pocit bezpečí je zásadní. Pak si myslím, že by učitelé měli mít trvalý přísun dalšího vzdělávání, aby se udržovali v obraze, doba se vyvíjí a velmi rychle. Myslím si, že většina učitelů si to umí nastavit dobře a je to i o jejich zkušenosti. Často se snažíme začínajícím učitelům poradit a pomoci dříve, než se z nezkušenosti dostanou do nějaké nepříjemné situace, která je může demotivovat. Je samozřejmě lepší tomu předejít. A pomáháme jim kolegiální podporou a sdílením.

T: Děkuji Ti za rozhovor.

R1

19. 5. 2022

Věk maminky: 41 – 50 let, středoškolské vzdělání.

T: Vaše dcera chodí do třídy 1. E, kde vyučování probíhá podle principů vzdělávacího programu Začít spolu. Čeho si na něm nejvíce ceníte?

R1: Co se mi nejvíce líbí, tak to, že se děti od první třídy neznámkují. Tím, že jsem měla prvního syna trochu hyperaktivního, tak nám to moc vyhovovalo. Přece jen by to hůře snášel, kdyby měl od začátku třeba špatné známky, což by mít možná nemusel, ale kdyby ano, tak by to určitě špatně snášel. A tím, že měl od začátku slovní hodnocení, tak na tom bylo perfektní, že i když byl hodnocen slovně, zároveň tam byla nastavená procenta a on si na základě toho dokázal velice brzy uvědomit, z čeho těch 100 procent nemá a k tomu ještě

paní učitelka přidávala nějaké grafické znázornění a ty děti už v první třídě hned pochopily, jak jsou hodnocené. Z té jedničky, dvojky, trojky je to těžko rozpoznatelné, ale z těch procent je to jasnější. To mi přišlo super.

T: Chápu, je to tak výstižnější. A sice mluvíme o procentech, ale děti se v tom velice rychle zorientují. Zvláště, když mají k tomu ještě například koláčový graf.

R1: Tak to mi vyhovovalo a ještě také, díky tomu, že moje děti jsou kontaktní, tak jim moc vyhovuje, že nemusí sedět celých třeba těch pět hodin vyučování v lavici, že se můžou pohybovat po té třídě různě a dělají víc věcí naráz, že nemají striktně oddělenou hodinu matematiky, češtiny, ale že se jim to prolíná.

T: Jak je ve vaší třídě nastavená spolupráce paní učitelky s vámi rodiči?

R1: Ve škole je program, kterého já se moc neúčastním, ale vím o tom, že škola dělá pro rodiče opravdu hodně. Pořádá rodičovské kavárny, to funguje velice dobře. Vždycky se o těchto akcích nějakou cestou, prostřednictvím pozvánek, nebo e-mailů dozvím a vím, že kdo se chce účastnit, tak tu možnost má. To je moc fajn. A je tam těch věcí více. Zrovna naše paní učitelka, když byla škola v přírodě, cokoli, tak oslovila rodiče, kteří můžou pomoci, nebo čímkoli přispět, tak že dostali možnost se zapojit.

T: Takže je to víceméně nastaveno tak, že paní učitelka si řekne o pomoc a někdo, kdo má možnost pomoci, tak se přihlásí. A čeho si na tom ceníte, že vás paní učitelka, jako rodiče, do té výuky takto často přizve? Co je tím největším přínosem?

R1: Určitě je velký přínos, že vidíme, jak se ty děti učí. Je vidět, že je jiný přístup k učení v dnešní době a jak to bylo za nás. Naši rodiče slyšeli vždy jen názor učitele, ale děti vlastně neměly možnost se k tomu také vyjádřit z jejich pohledu. To bylo prostě jiné. Kdežto dnes, když máme konzultace, to dítě tam sedí a řekne přímo před paní učitelkou, která už to má přesně nachystané, jak a co mu nejde, samo se vlastně ohodnotí, tak to je super.

T: Ano, když na to vlastně přijde samo a neslyší to od někoho. Což pro něj může být příjemnější a lépe se s tím může ztotožnit.

R1: A hlavně může před tou učitelkou a rodičem obhájit proč mu to nejde a na čem by měl zapracovat, tak to je opravdu skvělé.

T: Co by do té spolupráce a spolurozhodování mohlo být ještě zahrnuto, kromě konzultací rodič - žák - učitel a různých jiných věcí, ohledně kterých vás paní učitelka většinou nějak osloví, tak co by tam podle vás mohlo ještě být, co vám třeba momentálně chybí a nebo jste se s tím setkala u někoho jiného, kdo má děti na jiné škole?

R1: Pokud to mám říct za mě, tak mně tam nechybí opravdu nic. Nevím, co bych dalšího chtěla, protože třeba v zimě, když byla možnost, tak paní učitelka s dětmi chodila na brusle, to bylo navíc, co zařadila do výuky, tak si toho moc cením a opravdu nevím, co dalšího víc bych mohla chtít. Myslím si, že paní učitelka to má dobře nastavené. A vlastně celá škola.

T: Jak rozumíte spolurozhodování rodičů o životě třídy a vzdělávání dětí, jak to chápete?

R1: Já jsem nepostřehla, že bych mohla spolurozhodovat o tom, jak se vzdělávají děti ve třídě, nebo o té výuce, ani jsem do toho nikdy nezasahovala, protože mi vždy přišlo, že to, jak je to nastavené, tak je to optimální. A co se týká dalšího, tak rodiče tím, že ve škole funguje spolek rodičů, kam posílají peníze, tak je moc fajn, že můžou rozhodnout, na co ty peníze půjdou. Když se třeba opravují dětem šatny, nové skříňky, nebo když se zařizovalo pro starší děti centrum, kam můžou jít, tak je fajn, že do toho ti rodiče můžou zasáhnout a ovlivnit, kam ty peníze půjdou.

T: A co se týká výuky, jsou u vás ve třídě rodiče, kteří třeba udělají pro děti přednášku na nějaké téma z oblasti, kde pracují a podobně?

R1: Pamatuji si, že určitě ano. Třeba maminka jednoho žáčka byla na olympiádě, tak o tom dětem přišla do třídy povyprávět. A určitě to není jeden případ.

T: Což je vlastně také výuka, akorát ji nevede zrovna paní učitelka, ale někdo v tom určitém oboru povolanejší. A jak se na tuto možnost díváte? Je to pro vás spíše přínos, nebo vám to přijde spíš zbytečné a říkáte si, že pokud byste do toho zasahovali, tak by to nic nepřinášelo?

R1: Myslím si, že dnes už se školy netváří tak, že mají na výuku patent. Školy už jsou dnes opravdu vstřícné a i učitelé. Se synem jsme měli jeden rok problém s paní učitelkou na španělštinu, ona byla rodilá mluvčí a pamatuji si, že to vedení s námi opravdu řešilo.

T: Tady u nás ve škole?

R1: Ano.

T: Takže ty školy jsou už dneska otevřenější a přístupnější.

R1: Určitě. A hlavně se to neřeší jen rodič a paní učitelka a třeba paní ředitelka, ale ti žáci byli u toho a mohli říct svůj názor. Paní učitelka měla prostor říct svůj názor. Protože je jiné, když to slyšíte doma od toho dítěte a pak když paní učitelka to řekne zase ze svého pohledu, který je zase jiný. Tak to je skvělé, že se to takto dnes dá udělat.

T: Ano, že jsou vyslechnuty všechny strany a hledá se optimální cesta. Takže vnímáte to, že můžete na vyučování nějakým způsobem participovat ať už v té roli, když řešíte něco jako zákonný zástupce, tak i v roli pomocníka, když vás paní učitelka osloví? Že se to u nás ve škole děje?

R1: Ano, jednoznačně.

T: Vzpomenete si na nějakou nejpovedenější akci tohoto typu? Třeba i z minulosti od staršího syna?

R1: Moc se mi líbilo, že syn měl problémy s češtinou a to už je deset let zpátky, byl ve druhé nebo ve třetí třídě a už tenkrát vaše škola nastavila, že měl doučování on-line, už tenkrát. To bylo bezvadné, že paní učitelka ho půl hodiny, každý týden doučovala přes internet.

T: No vidíte, takže to pro vás nebyla až taková novinka, když jsme do toho on-line vyučování před dvěma lety spadli všichni. A vnímáte to jako nejideálnější příklad nějaké spolupráce?

R1: Ano, tohle mi přišlo opravdu skvělé.

T: A vzpomenete si na něco, co nevyšlo, co se nepovedlo.

R1: Opravdu si nevzpomenu, kdy bych měla se školou nějaký problém.

T: Jak a kde vám nabízí prostor a příležitost spolurozhodovat o postupech a vzdělávání právě škola, kromě vaší paní učitelky?

R1: Kromě konzultací bylo také fajn, že se pro děti dělají profesní testy, ve spolupráci s psychology, když přecházejí na střední školy. My jsme měli smůlu, že byl zrovna Covid, a bylo to pro nás nešťastné v tu chvíli, ale toto jako rodiče vítáme.

T: Vnímáte rozdíl mezi dobou před Covidem a po Covidu? Covid do toho hodně zasáhl, mnohé věci zastavil.

R1: Asi co se týká provozu školy, tak určitě ne. Vrací se všechno postupně k normálu a do zběhlých kolejí. Na přísnější hygienické předpisy jsme si všichni zvykli a už jsme tak nastaveni.

T: Otázka, co přijde na podzim, ale asi už nás to nemůže nijak zásadně překvapit. Teď jsme zpět u konzultací, jestli je vám dáván prostor pro spolurozhodování v rámci konzultací. Říkala jste, že paní učitelka dělá hodnocení tak, aby ten žák to dokázal pojmenovat sám.

R1: Paní učitelka to má dobře udělané tak, že prostřednictvím přiřazování různých kartiček si děti samy pojmenují, co by měly zlepšit, co mají doma více trénovat.

T: Takže takové sebehodnocení.

R1: Ano a co je fajn, že k tomu může říct své právě i ten rodič. Když se třeba dcera hodnotila lépe ve čtení, tak jsem jí říkala, že si myslím, že by si to hodnocení měla dát spíše nižší a pak jsme se vlastně přirozeně obě dvě shodly na tom, že bude muset ještě trénovat a i paní učitelka mě takto podpořila. Takže to je fajn, že se to dítě samo může zhodnotit a já do toho můžu zasáhnout když vidím, že to je špatně. A když mi dala paní učitelka za pravdu, tak to bylo skvělé, že to dcera slyšela od nás obou a více si to vzala k srdci, než kdybych jí o tom přesvědčovala sama.

T: A nebo se můžete na základě toho rozhodnout, jakým způsobem jí nejlépe můžete pomoci, když to své dítě dobře znáte a víte, co mu sedí. Máte nějaký konkrétní příklad, kdy spolurozhodujete o konkrétním učení vašeho dítěte? Třeba při nějakých domácích přípravách, nebo jinak? V té první třídě je toho poměrně dost, kde potřebují děti pomoc od rodičů.

R1: Asi třeba ve čtení, kdy se přechází na malá písmenka, tak dcera třeba ještě ne úplně dobře čte, tak zatím jedeme knížky jen s velkými písmenky a zatím jí ta malá písmenka nenutím a mám to takto domluveno s paní učitelkou, že na ní nebudeme spěchat.

T: Takže tu možnost tady máte a nemusíte si ji nějak vydobývat. V čem je podle vás přínos tohoto spolurozhodování?

R1: Určitě je to efektivnější. Já znám svoje dítě nejlépe, vidím ho každý den a soustředím se jen na něj. Paní učitelka ho sice každý den vidí, ale má tam ještě dalších nejméně 20

žácků a nemůže se věnovat každému z nich v takové míře, jak to můžu udělat já doma. A to je pochopitelné. **Takže já tam můžu přijít a říct, že potřebujeme, aby se v něčem zpomalilo a aby dcera měla víc času na některé věci, protože má ještě v něčem problémy. A ten prostor dostanu.**

T: Co se týká celoškolních akcí, úklid zahrady, vybavení. Hodně se o to stará Spolek ANGEL, ale třeba teď máme před sebou zahradní slavnost. Myslíte, že je přínosné, když se rodiče podílejí na organizaci těchto větších celoškolních akcí?

R1: Určitě je to fajn, když rodiče mají možnost jakkoli přispět čímkoli. Domlouváme se také s ostatními rodiči. **Já třeba nechávám tisknout dětem každý rok deníky na školu v přírodě, a je prima, když mají děti něco navíc a nemusí se to všechno hradit z různých fondů. A takových rodičů, kteří dnes mají ty možnosti je spousta a je fajn, že to využívají pro prospěch celé třídy.**

T: A děti se rádi pochlubí svými rodiči a jsou na vás pyšné. Jsou v tom někde nějaké limity a překážky?

R1: Myslím si, že co se týká rodičů, tak ne. **Nepamatuji si, že by někdy něco odmítli a jsou spíš rádi, když můžou vyjít vstříc.** Pamatuji si také jedny rodiče, kteří poskytovali pravidelně autobus pro třídu, protože v této oblasti podnikali. A pro nás ostatní to byla výhoda, že jsme to nemuseli platit.

T: Vidíte někde nějaký prostor pro zlepšení?

R1: Já nevím. Možná v jídelně, že si děti stěžují, že jim nechutná. Ale co se týká školy, vybavení, tříd, výuky, komunikace, tak to máte super.

T: Děkuji Vám za rozhovor.

R2

2. 7. 2022

Věk maminky: 31 - 40 let, vysokoškolské vzdělání.

T: Dobrý den, vítám vás na našem rozhovoru a děkuji, že jste si na mě udělala čas. Rozhovor se bude týkat spolurozhodování rodičů v programu Začít spolu a já bych se chtěla zeptat, protože vím, že máte dítě ve třídě 1. C a jsme na konci školního roku, takže

jste už do programu Začít spolu trochu pronikli, čeho si na něm nejvíce ceníte a proč jste svoji dceru do vzdělávání v tomto programu, nebo do naší školy přihlásili?

R2: Začnu asi tím, co je pro mě nejjednodušší formulovat a to, proč jsme přihlásili dceru do této školy. Přihlásili jsme ji sem proto, že jsem do ní chodila už já, to je jedna věc a druhá věc je ta, že mám v dlouhodobém povědomí dobré jméno té školy a třetí věc je ta, že to pro nás bylo jednoduché, protože jsme spádoví, takže nebyl problém se tam dostat. A co se týče Začít spolu, aniž bychom měli úplnou představu o tom, co to vlastně znamená, tak už jsme s tím měli předchozí zkušenost ze školky, kam dcera chodila a která také pracuje podle tohoto programu. Ale upřímně řečeno, nebylo to tak, že bychom zkoumali, co tato škola nabízí, spíše to vyplynulo z naší situace, že jsme ve spádu té školy a já jsem tam chodila taky. Prostě jsme šli k zápisu s dcerou tam, kam patříme podle bydliště, měli jsme pocit, že jdeme k zápisu do běžné školy a naopak **nás pak překvapilo, že zas až tak běžná není a že to jak se tam vyučuje není zase tak běžné.**

T: Co vás na tom tedy teď, po té roční zkušenosti, nejvíce upoutává, čeho si na tom ceníte, co vidíte jako výhody toho programu.

R2: Jako největší výhodu vidím to, že mi to přijde vlastně naprosto přirozené, takže já, když jsem se připravovala a dívala jsem se na to, o čem bude tento náš rozhovor, tak jsem si říkala, co já budu říkat, když já vlastně mám dojem, že významně nic zvláštního a jiného, než co mi přijde běžné nezaznamenávám. Ale pak jsem se nad tím začala zamýšlet hlouběji a říkala jsem si, že ale takhle by to mělo fungovat vlastně všude a že by to takhle mělo být přirozené. Nemám tím pádem potřebu to zařazovat do nějaké linie. Takže abych se vrátila k těm výhodám, které vnímám já a myslím si, že i děti, že to je **takový přirozený způsob komunikace mezi námi všemi a přirozený způsob vedení výuky.**

T: Takže máte srovnání se situací, kdy jste chodila do školy vy. My všichni jsme prošli tím klasickým modelem vyučování. Vidíte v tom nějaké rozdíly?

R2: Nad tím jsem také přemýšlela. Je fakt, že když si to porovnávám, tak tím, jak tenkrát jsem byla dítě a teď jsem rodič, tak mi to přijde neporovnatelné. Kdybych měla dítě v první třídě klasického typu, kde jsem byla já, tak bych tam najednou viděla mnohem více rozdílů, než takto. To dítě bere v potaz úplně jiné věci. Nicméně, když si to zkusím představit, že by dcera chodila do školy klasického typu, tak by mi to po této mojí zkušenosti přišlo už nemístné. Byť jsme původně s manželem trvali na tom, že to neuděláme jako naši přátelé, kteří vybírali dětem školy, aby šli tomu dítěti vstříc. Vybírali

školy moderního směru. A my jsme přemýšleli tak, že jsme prošli normálními školami, většina společnosti to tak má a je potřeba v tom systému fungovat. A najednou jsme se v té moderní škole ocitli a pro druhou dceru už bych najednou určitě uvažovala tímto směrem.

T: Tak jste rádi, že patříte nakonec spádově do naší školy.

R2: Ano, je to tak. Ale nevím, kdybychom spadali do jiné školy, jestli by mi to v porovnání s ostatními vrstevníky bylo nějak líto, protože bych to neměla s čím srovnávat. Ale zpětně jsem opravdu ráda, že to takto je.

T: Vy chodíte do třídy k paní učitelce, která už je zkušená a v tomto programu učí už dlouhá léta. Jak máte nastavenou spolupráci, jak to má paní učitelka s vámi jako s rodiči nastavené?

R2: Já myslím, že skvěle. Paní učitelka zároveň dokáže velmi dobře poznat také to, na co my rodiče máme. Nás je tam valná část rodičů, kteří máme první dítě v první třídě, takže jsme nováčci, naše druhé děti jsou většinou mladší. Máme první zkušenost s tím, být rodiče dítěte ve škole. A když jsem si četla body, co vlastně program Začít spolu představuje, tak mi některé ty body přišly až tak, že by na nás kladly víc, než co my dokážeme. Takže vím, že kdyby to naše paní učitelka brala čistě a měli bychom tam spoustu možností pro spolurozhodování, tak by to znamenalo spíš chaos. A já si vlastně moc cením toho, že naše paní učitelka to pojímá tak, že na nás klade takovou zodpovědnost, jakou my dokážeme realizovat, protože jsme zmatení rodiče prvňáčků. Tedy valná část z nás. A spolurozhodování do té míry, kde my to zvládneme a kam my vidíme, protože samozřejmě my spoustu konsekvencí nejsme schopní dohlédnout. Že bychom třeba rozhodli nějak a paní učitelka s letitou zkušeností ví, že by to následně vedlo k chybnému směru.

T: Co Vám na tom vyhovuje, když Vám dá učitelka prostor spolurozhodnout? V čem myslíte, že je to přínosné, když vás nechá vstoupit do výuky a vůbec, do dění v té třídě.

R2: Generace rodičů, jako jsem já, tak si trůfám říct, že nám už to přijde přirozené. Proto mi na začátku vůbec nešlo do hlavy, o čem mám v tomto rozhovoru vlastně povídat, když mi to přijde přirozené. Takže vlastně mi na tom přijde fajn to, že mi to takto dává ten největší smysl. Neumím si představit, že by moje dítě, které je určitá individualita, paní učitelka ho na začátku roku třeba ani pořádně neznala, bylo někam škatulkované, kde by to nemohlo fungovat, ale to myslím teď oboustranně. Nejsem taková ta maminka, která

přehnaně chrání to svoje dítě a chce aby ho všichni nosili na rukou, ale spíš že by to možná dělalo problémy všem a je to zbytečné. Takže vnímám to tak, že když se na něčem s paní učitelkou domluvíme, tak i té paní učitelce se bude pracovat lépe a to má ten přínos pro celou třídu nakonec, celá třída bude fungovat lépe a to může dát smysl pro všechny. To ale neznamená, že by si každý rodič kopal sám za sebe, ale ve chvíli, kdy se to vede správně, tak to pozdvihne celou třídu. A nemusí tam potom vznikat takové problémové situace, jako za našich dob, že je tam třeba pár dětí s problémy, teď se neví, co s nimi, rodičů se nikdo na nic neptá a přitom by stačilo od nich možná jenom něco málo vyzjistit a hned by fungovali lépe a i obecně, a nebo když jsou děti pomalejší, pak jsou z toho doma smutné. Takže nejpozitivnější na tom je, že to odráží přirozený přístup v současné době. Troufám si říct, že generace mých rodičů, začínalo Začít spolu, když moje sestra začínala chodit do této školy a moje maminka, která mě vychovávala k zodpovědnosti, tak nechtěla sestru do Začít spolu dát, právě proto, že jí to v té době přišlo nové a nepřirozené. Měla problém s tím, že by si sestra měla rozhodovat o tom, jaké úkoly třeba bude ve vyučování plnit. Bála se, že to dítě bude zmatené a že mu to ublíží. Takže troufám si říct, že to skvěle funguje ještě s tím, že tam chtějí dát děti rodiče, kteří jsou tím směrem orientovaní a přemýšlejí v kontextu dnešního světa.

T: To znamená kvitujete, že děti se učí už od začátku o svém vzdělávání rozhodovat, samozřejmě adekvátně svému věku.

R2: Ano. Ale jdou tam hlavně děti rodičů, pro které je tento způsob komunikace přirozený, pokračují v něčem, co znají, uvažují způsobem, jaký znají. A nevím o tom, že by se tam ocitlo dítě nějakých rodičů, kteří by ho v tom nechali samotné. Ale zatím mi přijde jen to, že ti rodiče, kteří se nechtějí zapojovat, tak se jen drží zpátky. Potom to všechno rozhoduje zbytek toho celku a funguje to vlastně jako v běžné třídě.

T: Co by mohlo být do spolurozhodování rodičů zahrnuto z vašeho osobního pohledu?

R2: Já si myslím, že by to mělo být vedeno zkušenou paní učitelkou, jak jsme na to narazili. Každý známe to svoje dítě z domova, ale ono se může ve třídě chovat jinak, takže by to spolurozhodování mělo probíhat jen do určité míry. Že bychom třeba mohli zasahovat do nějakých jemných procesů v té třídě, které se ale nevážou k té výuce. Neovlivňovat to, jak se děti učí a co je třeba, aby se naučily, ani to jakým způsobem to probíhá, ale třeba nějaké specifické pomůcky navíc, to už by mohli rodiče bez problémů se na tom podílet. Nebo třeba se společně dohodnout na četnosti přestávek, pokud bychom

jako rodiče měli pocit, že jsou děti přetížené. Ale zatím se nic takového v naší třídě nevyskytlo. Spíše vše vzešlo vždy z nějakého pozitivního nápadu paní učitelky, který my jsme jako rodiče dotáhli do finišu. Teď mě napadá, že nám paní učitelka dala dobrý typ na jeden sešit pro děti, který nám všem rodičům přišel pro děti moc fajn, takže jsme ho nakoupili pro všechny děti a dali jsme ho paní učitelce a dětem do třídy k dispozici, aby s ním pracovali ve vyučování. Takže je to na domluvě.

T: A tím získáváte zkušenosti jako rodiče.

R2: Ano, je nás tam spousta, kterým se tato zkušenost bude hodit do budoucna. A protože jsme právě teď v mnoha ohledech nezkušení, tak nás spousta věcí ani nenapadá. Takže si myslím, že na to, pro co bychom ten program mohli využít, tak jsme díky té nezkušenosti dost pasivní a většina těch nápadů vychází od paní učitelky. Až je mi to někdy hloupé.

důležité

T: My už jsme tady na to narazili, tak jak vy rozumíte tomu jevu spolurozhodování? Vy už jste říkala, že nejste zastáncem toho, aby rodiče příliš zasahovali do učiva a způsobů výuky. Tak v čem jiném by to mohlo být.?

R2: Přemýšlela jsem o tom, že spousta věcí nám rodičům není předkládána jako fakt, ale spíše jako návrh. S otázkou, zda souhlasíme, nebo ne. Většinou se všichni na něčem vždy shodneme. Ale důležité je na tom to, že je to pokládáno jako otázka, návrh. Tím dostaneme příležitost a pocit, že máme možnost výběru, nebo nějaké modifikace. Že je to třeba tak, že ano souhlasíme, ale máme možnost to ještě něčím změnit, vylepšit, uzpůsobit pro naše děti. Tak to vnímám tak, že spolurozhodování je v tom, že nám je poskytnuta možnost rozhodnout se mezi více variantami.

T: A když to máte zhodnotit, tak jaká je vaše dosavadní zkušenost s tím, že jste měli o něčem jako rodiče spolurozhodnout, což znamená se s ostatními rodiči shodnout? A případně, jak vnímáte zkušenosti jiných rodičů? Protože každý má svoji situaci, někdo je více zaměstnaný, nemá mnoho času, další je naopak více aktivní a čas si najde?

R2: Přesně, jak jste řekla, já jsem třídním důvěrníkem, takže se na mě rodiče obracejí v rozličných věcech a vnímám to tak, že někteří by se aktivně zapojovali a mají z toho radost a pak je tam část rodičů, u kterých je někdy vidět, že je jim to až nepříjemné ve smyslu toho, že jim to nastavuje zrcadlo, že se nedostatečně zajímají o svoje děti a že tento způsob na ně klade vyšší nároky, než co oni můžou zvládnout vzhledem k té své situaci. Že jsou

zaměstnaní, nemají takový vhlad do té třídy, protože jsou rádi, když večer přijdou domů z práce, udělají s dítětem úkoly a pak se cítí těmi ostatními aktivními shazovaní do role, že jsou horšími rodiči. Takže pozitivum pro lidi, kteří jsou zvyklí komunikovat o věcech, tak pro ně je to prima. Ale pro tu druhou část je lepší, když je ten způsob komunikace direktivnější, protože je to pro ně v jejich situaci pohodlnější. A to si současně myslím, že je hodně problematická situace, když se mají všichni shodnout na jedné věci, nebo se k něčemu vyjádřit. Někteří se třeba nezajímají, nechtějí se k tomu připojit, a tím se ten proces celý zdržuje a není to vždy příjemné. **Takže má to i negativa. Někdy zase zasahují hlavně ti, kteří jsou programově proti vždy**

T: Vzpomínáte si na nějaký příklad dobré praxe, kdy se něco, co vzešlo z vaší vzájemné komunikace a spolupráce s ostatními rodiči a paní učitelkou, ať už tady ve škole, nebo klidně i ve školce, se kterou, jak říkáte máte také zkušenost, povedlo naplnit ideálně?

R2: Za mě jsou to **akce, které se netýkají přímo výuky ve třídě, ale jsou to třeba dílničky, oslavy narozenin spolužáků ve třídě, kterých se také jako rodiče můžeme účastnit v třídě. Nebo jak jsem říkala nákup těch sešitů. Takže tyto věci, které se přímo netýkají vlastní výuky jako takové, ale jsou tam hodně podstatné pro kolektiv té třídy. Nebo slavnosti na zahradě, olympiády, soutěže, kde rodiče mnohdy sami projeví svojí kreativitu.**

T: A to je velká pomoc tomu učiteli, který se soustředí na to, aby fungovala třída, aby dětem předal to co má, aby je to co nejlépe naučil a pak prostor pro vymýšlení takovýchto aktivit už moc nezbyvá. A přijdou rodiče, kteří hýří nápady, víc hlav, víc ví a vznikají báječné věci pro děti.

R2: Přesně tak to právě funguje, pro nás, jako pro rodiče to v tu chvíli není práce, ale zábava, účastní se toho ten, koho to baví, kdo chce a to je pak úplně něco jiného a funguje to.

T: Máte zkušenost s tím, že jste jako rodič byla vpuštěna do vyučování do třídy, abyste se podívala, jak to tam probíhá, jak spolu děti komunikují? Zve vás paní učitelka?

R2: V poslední **době všechno hodně ovlivnil Covid, takže my jsme moc takových příležitostí neměli. Ale teď, kdy už se začíná zase vše vracet do normálních kolejí, tak jsme se zúčastnili dílniček. Neumím si představit jít do vyučování, ale zároveň vím, že kdyby mi na tom záleželo, tak že by to paní učitelka neodmítla a nebo vím, že by určitě hledala nějakou cestu jak to udělat.**

T: A kdyby vám něco podobného paní učitelka nabídla, šla byste? Protože tady u nás ve škole probíhají například náslechy pro rodiče budoucích prvňáčků, kterých se účastní hlavně rodiče, kteří cíleně hledají školu pro svoje děti a je o ně velký zájem. Nebo v minulosti nebyl problém, když některý rodič přivedl svoje dítě do školy a zdržel se ve třídě na vyučování. Využila byste i vy té možnosti?

R2: Já bych tu možnost využila, ne sice z akutní potřeby, ale kdyby to šlo, tak bych ráda. Pokud bych mohla mluvit za ostatní rodiče, vím, že by se jich našlo dost, které by mrzelo, že na to nemají čas a pak by byla část rodičů, kteří by měli dojem, že jako rodiče selhávají, když ten zájem o to nemají, protože pro ně to není taková priorita, aby tomu přizpůsobili svůj čas. Což plně chápu i z toho důvodu, že jak jsem říkala, není to nic, po čem bych já sama prahla. Ale má to obrovskou výhodu, že si ten čas přizpůsobit můžu, takže možná to vypadá, že se takovýchto věcí víc účastním, ale spíše z důvodu, že když ta možnost je, tak proč ne. A pak většinou jsem nadšená. A možná taky nemám přímo já sama takovou potřebu, protože dcera je hodně upovídána a já se všechno, co se děje ve třídě dozvím od ní. Ale jsou děti, které takto sdílné nejsou a ty maminky a jejich rodiče by to možná zajímalo víc.

T: Tak to by byla jejich motivace.

R2: Přesně tak, mě dění ve třídě zajímá hlavně pohledem dítěte a ten já doma dostanu od dcery. Ale jsou rodiče, které to takto zprostředkovaně od svých dětí nemají. Tak pro ně by to mohlo být fajn.

T: Ještě se vrátím k tomu, zda byste si vzpomněla na nějakou situaci, kdy se to nepovedlo a něco nevyšlo.

R2: Konkrétní případ mě nenapadá. Jen jsem měla právě pocit, že jsme se měli dohodnout na něčem všichni a část nereaguje a část pak se k tomu staví negativně. Když se má více lidí na něčem domluvit, tak potom jsou dohady. Ale konkrétní případ, že by se něco vysloveně nepovedlo, mě nenapadá.

T: Teď se dostaneme k vyučování jako takovému, protože v první třídě, tam se děti učí základy čtení, psaní, počítání. Protože vyučujeme čtení genetickou metodou, v matematice pracujeme Hejného metodou, takže pracujeme i v tomto ohledu trochu jinak, využíváme alternativních metod. Nabízí vám paní učitelka příležitost spolurozhodovat o tom, jakou metodou se to dítě bude učit třeba číst?

R2: Tam si nemyslím, že by to bylo úplně vhodné, aby o tomto rodiče mohli rozhodovat. Podle mě nemůžou mít na to vhodné zkušenosti. Zvláště v momentě, když si můžou zvolit hned o počátku školu, tudíž tou volbou už se k těm výukovým metodám vlastně přiklánějí a je dobře, že pak už o nich rodiče nerozhodují a nechají učitele pracovat tak, jak jsou zvyklí. Ale mám ještě ten dojem, že paní učitelka nabízí samotným dětem různé přístupy k učení a nechá i děti, aby si zvolily způsob, který jim vyhovuje. A to, zda je všechno v pořádku se dozvím na konzultacích rodič – žák – učitel. Tam má prostor promluvit jak dcera, tak i my rodiče. Takže jsme se vlastně nedostali k tomu, že bychom něco z metod výuky potřebovali modifikovat. A nemám potřebu do ničeho zasahovat, protože vlastně všechno funguje.

T: Vnímáte v rámci konzultací rodič – žák – učitel nějaký prostor pro rodičovské spolurozhodování?

R2: Přejde mi, že obecně ty konzultace jsou prostorem pro rodiče a jejich spolurozhodování. Na rozdíl od třídních schůzek, kde se řeší jen ty organizační věci, obecné informace. Kdežto konzultace, tam naopak jsem očekávala, jak bude mluvit hlavně paní učitelka, tak ona řekla jen nějaký základ a dala slovo mě. Tak to pro mě poprvé bylo velké překvapení, nebyla jsem na to připravená a nevěděla jsem, co s tím. Pak také paní učitelka mluvila hlavě k dceři. A zpětně už mi to přijde také přirozené a skvělé a jinak bych to nechtěla. Celé to vyznělo vlastně v duchu toho, že ty se tady žáku vzděláváš a my ti v tom pomáháme, řekni nám, co by ti pomohlo nejvíc. Bylo to přesně opačně od toho, na co jsem byla zvyklá – ty jsi tady žáku na výsledku a my jsme tady proto, abychom na tebe dohlíželi. A když to popisují přátelům, kteří mají děti na běžných základních školách, tak nad tím kroutí hlavou, jako nad nějakou obří alternativou. Ale ono by to přitom takto mělo být všude a přirozeně.

Ale zase to asi není úplně pro každého, protože znám také rodiče, kteří jsou hodně introvertní, jejich dítě také a ti všichni na konzultacích vyloženě trpí. Takže samozřejmě paní učitelka se tomu přizpůsobí a tam vnímám to, jak to pro učitele je ohromně těžké vést takovéto konzultace, ve třídě jsou nejméně dvě desítky dětí, dvojnásobek jejich rodičů a k tomu ještě každý úplně jiný. Tak připravit takové konzultace a zohlednit v nich všechny tyto hlediska, to musí být opravdu těžký úkol pro učitele.

T: V čem vidíte přínosy toho, že můžete jako rodiče o něčem ve třídě rozhodnout?

R2: Je fajn, že se toho účastní ti rodiče, kteří o to mají zájem a kteří přinášejí spoustu nápadů a aktivit, na které paní učitelka nemá prostor. A vznikají pak příjemné věci jak pro děti, tak pro nás rodiče. A všechny nás to stmeluje a dělá nám to radost.

T: A v čem vidíte limity a překážky?

R2: Právě v tom, že jako rodiče jsme různí, nemáme zkušenosti. A ve výsledku bychom mohli situaci jen uškodit. Určitě limity jsou v tom, že by tam u toho měl být vždy někdo, kdo nepustí rodiče za nějakou hranici odbornosti a profesionality učitele. Takže spolurozhodování ano, ale do určité míry jen tam, kde jako rodiče nemůžeme napáchat nějaké škody.

T: Kde vidíte prostor pro zlepšení v této oblasti?

R2: Jako rodiče jsme vychovaní v jiné škole, takže pro nás je toto všechno nové a na všechno naopak nadšeně hledíme. Ale možná mě napadá, že valná část pedagogů v naší škole předpokládá, že my všichni rodiče víme, o co se v programu Začít spolu jedná. A i díky tomuto našemu rozhovoru jsem vlastně zjistila, jak moc nevím. A možná by nás to vědomí toho, co všechno jako rodiče můžeme, svazovalo víc. A dokud všechno plyne v pohodě, tak nemám potřebu zasahovat.

T: Děkuji za rozhovor.

R3

7. 5. 2022

Věk maminky: 41–50 let, vysokoškolské vzdělání.

T: Vaše dcera chodí do druhé třídy, která pracuje podle principů vzdělávacího programu Začít spolu. Čeho si na něm nevíce ceníte?

R3: Já si myslím, že je super, jak vede program Začít spolu děti k samostatnosti a rozhodování se o tom, jak se chtějí učit, co se budou učit a jak vede děti k dovednosti spolupráce ve skupině. Díky tomu se naučí spoustu věcí, nejen obsahově, ale hlavně sociální kompetence, spolupráce, komunikace, což je velmi důležité. Tento styl práce program Začít spolu umožňuje skvěle.

T: Ano, to je principem programu Začít spolu možná více, než zvládnutí učiva je kladen větší důraz na to, jak mezi sebou děti umí kooperovat, jak se umí domluvit atd. Jak je ve vaší třídě nastavena spolupráce s vámi, jako rodiči?

R3: Myslím si, že je nastavená dobře. Alespoň já, jako rodič, mám pocit, že se můžu na paní učitelky kdykoli obrátit s čímkoli. A kdyby byla nějaká akce, možnost spolupráce, tak máme jako rodiče otevřenou možnost se zapojit. A můžeme přijít i s vlastním návrhem, jako třeba tatínek jednoho žáka ve třídě přišel se sportovním projektem, což se mi také moc líbí. Takže já jsem spokojená.

T: Čeho si na tom ceníte nejvíc?

R3: Nejvíce se cením toho otevřeného vztahu, že tam tu možnost mám a nebojím se nikdy s čímkoli přijít, nabídnout se. Vyhovuje mi na tom to, že ta možnost vůbec je, to je super. Vzhledem k mému povolání pro mě sice není z časových důvodů úplně vždy možné se podílet, ale kdybych mohla, tak bych se ráda často podílela a vím, že by v tom nebyly ze strany p. učitelky žádné překážky.

T: Co by ideálně mohlo být do této spolupráce zahrnuto? Kromě toho, že nabídnete jako rodiče pomoc při různých sportovních a dalších akcích? Nebo jsou rodiče se zajímavým povoláním a můžou připravit nějakou přednášku, vycházku s dětmi, kde můžou předat něco ze svého oboru dětem. Co byste tam jako rodič ještě dalšího ráda viděla?

R3: Já si myslím, že ke každému rodiči se čas od času dostane informace o nějakém projektu, nebo akci, která je vhodná pro školní třídu, tak si myslím, že možnost to navrhnout a pomoci zrealizovat je super. Já třeba vím o projektu Laskavec, který se dělá každý podzim, tak to by bylo také prima. Společně se domluvit a zrealizovat ho. Nebo doprovod při nějakých akcích je možné nabídnout.

T: Jak rozumíte tomu jevu spolurozhodování rodičů o vzdělávání jejich dětí?

R3: Právě si říkám, jestli jde o obsah vzdělávání, kam se více zaměřit, nebo jestli jde o metody vzdělávací, tak je možné to chápat v tomto kontextu. Tak myslím, že obojí by bylo možné, dávat různé návrhy a podílet se.

T: Jak se díváte na možnost rodičů spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy. A teď to vezměme spíše ve vztahu k celé škole.

R3: Já si myslím, že spolupráce té rodiny a školy je nutná k tomu, aby to dobře fungovalo. Učitelé a asistenti se můžou snažit sebevíc a když s nimi rodiče nekomunikují a nemají zájem o spolupráci, tak to není v pořádku a odráží se to na dětech. Ta součinnost rodičů by tam měla být každopádně. A otevřený vztah rodičů s učitelem také. Protože vlastně všem nám jde, nebo by mělo jít hlavně o ty děti. Jedné i druhé straně. Takže je prostě potřeba komunikovat a zapojovat se.

T: A jakou s tím máte zkušenost v celé naší škole?

R3: Já zatím dobrou. Ne že bych se dvakrát hodně zapojovala, jak už jsem říkala, že mám povolání, které mi to časově nedovoluje, mám problém s uvolňováním z práce, ale jinak jsem moc ráda, že ta možnost tady ve škole je a že tato škola je v tomto opravdu otevřená. A to byl také jeden z důvodů, proč jsem si pro svojí dceru tuto školu vybrala a jsem ráda, že sem chodí.

T: Takže vnímáte i to, že se to tady ve škole děje?

R3: Určitě.

T: Teď byl Covid, takže to možná trochu zapadlo, nebo respektive, že to není tak výrazné.

R3: Ano, ale přesto vím, že se to děje, protože třeba vaše komunitní centrum funguje skvěle, chodí nám pořád nějaké nabídky, upoutávky na různé akce

T: A vnímáte v té věci nějaký rozdíl před a po Covidu?

R3: No, my jsme právě v té první třídě už vloni spadli vlastně rovnou do Covidu, začalo to vlastně hned v říjnu, druhý měsíc, kdy byly děti ve škole. Takže ten průběh celkově nebyl standartní a těžko se to hodnotí.

T: Ano, ono se to po tomto období vrací pomalu k normálu, ale zase nám blíží konec školního roku.

R3: Ano, a kdo ví, co přijde na podzim. Snad už to bude dobré.

T: Teď bude zase zahradní slavnost, kterou každoročně pořádá spolek rodičů, což jsou vlastně rodiče žáků této školy a z mého pohledu jsou velmi aktivní, hodně nám pomáhají, spoustu věcí udělali a je za nimi vidět hodně pozitivní výsledek jejich práce. A vítají to nejen děti a my učitelé, ale ve výsledku i ostatní rodiče. Co se týká třídy, vzpomenete si z minulosti na něco, co bylo fajn udělat pro děti, že se to podařilo? Pokud zapomeneme na to, že byl Covid, který nám s tím trochu zamíchal a hodně nás to omezilo?

R3: Pamatuji si sportovní akce, sportovní dopoledne s rodiči a s vámi, že to bylo super, děti byly nadšené. Doma o tom hodně povídaly. A nebo projekt Pěšky do školy, tak to si myslím, že taky hezky prožívaly a že se do toho ponořily, tak to bylo skvělé, že jste to s dětmi ve spolupráci s tatínkem jednoho žáka zorganizovali.

T: Tak to byste mohla uvést jako příklad dobré praxe?

R3: Ano, přesně tak.

T: A nějaké selhání?

R3: Já vůbec o žádném selhání nevím.

T: Já si také upřímně na nic takového nepamatuju, že by se něco nepovedlo, tím jak toho bylo méně, než obvykle. Jak a kde vám naše škola nabízí prostor a příležitosti spolupřezhodovat o postupech vhodných k podpoře vašeho dítěte?

R3: Já si myslím, že hodně při konzultacích, tripartitách, kdy se spolu bavíme všichni tři i s dítětem o tom, co a jak dělat, kde to drhne, kde je to v pořádku, tak to je pro mě hodně důležité. Samozřejmě i při třídních schůzkách. Dál mě teď asi nic jiného nenapadá. A také to díky svému povolání vidím specificky a jsem trochu schopná se v něčem rozhodnout sama, ale myslím si, že nabídku, jakým způsobem pracovat dáváte dostatečnou. A že i rodič se má možnost a může sám rozhodnout, jak se bude svému dítěti věnovat.

T: A máte nějaký příklad, kdy spolupřezhodujete?

R3: Využíváme hodně doprovodných PC programů k učebnicím. Tam se můžu rozhodnout, jestli toto využiju, nebo to bude něco jiného. Mám pocit, že můžu rozhodovat vždycky, když chci. Že to není nic proti ničemu a že vy nejste proti.

T: Ano, já jsem zastánce toho, že co dítěti pomůže, to je dobré. Nelpím na nějakých nastavených metodách, protože každému pomáhá něco jiného. A hodně záleží také na tom, jak je to nastavené u každého z dětí doma. Že někdy mají rodiče pocit, že to co se děti

nenaučí ve škole, tak není potřeba se tomu nějak výrazně doma věnovat, ale ona nějaká domácí příprava, alespoň minimální, pod dohledem rodičů potřeba je, už jen proto, aby měli rodiče přehled o tom, co se v té škole právě probírá. Zvláště na začátku.

R3: Ano, já se snažím jít tedy v duchu těch metod, které ve třídě využíváte, nejít proti nim. Třeba co se týká čtení genetickou metodou, tak jsme to prostě doma trénovali tak, jak ve škole a co se týká matematiky, tak se snažím jí navádět, aby na to přišla sama, abych šla v duchu Hejného metody, i když u dcery to moc efektivní není. Ale snaha je.

T: V čem vidíte přínosy spolurozhodování?

R3: Určitě jako rodič, když mám možnost se rozhodovat o tom učení dítěte, tak tomu sama věřím. A tím se to dítě lépe učí, protože jsem pro něj vzor a ono mě napodobuje. Názory dětí, to, co kde říkají, to jsou názory jejich rodičů a co se děje doma, to napodobují, takže si myslím, že když já budu věřit tomu, jak, co se moje dítě učí a jak k tomu přistupovat, tak to půjde snáz. To pak funguje dobře.

T: Co se týče různých projektů ve škole, ve třídě, nebo zájmu rodičů o vybavení třídy pomůckami, které pomáhají ve výuce, vnímáte to také jako přínos a nebo jste toho názoru, že by si toto měla škola zajišťovat sama?

R3: Určitě, když je možnost a víme, co by bylo potřeba, nebo víme od vás, co by třída ocenila a co byste využili, tak to si myslím, že když je v silách a možnostech rodičů, tak že by se měli zapojit.

T: Jsou někde nějaké limity?

R3: To pracovní vytížení často limituje. A někdy si myslím že je limitem i nechuť některých rodičů se do toho dění zapojit. I když tady v té škole je drtivá většina rodičů spolupracujících a chápou tu důležitost, ale nejsou takoví všichni určitě.

T: To určitě se v každé třídě najde někdo takový. Ale každý to máme jinak nastaveno, jinak uvažujeme a máme na věci jiný pohled. Já osobně vidím největší limit v čase.

R3: Ano, a nějak čím dál větší.

T: Určitě. Já bych moc chtěla s dětmi v červnu dělat výlety do Prahy, že učivo zvládneme, na škole v přírodě zopakujeme, pak napíšeme kontrolní práce a budeme mít čas na poznávání v terénu. Četla jsem dětem knížku Prahou kráčí lev, tak půjdeme po stopách památek, které v té knížce vystupovaly. Děti chtějí vidět Brunčvíka, zvon Zikmund. Mají

to ode mě slíbeno. Ale limituje nás čas, oběd v jedenáct hodin dopoledne. To mi vadí i ve výuce. Tak to uděláme tak, že dostanou od vás do batohu velkou svačinu a oběd odhlásíme. A poprosila jsem paní třídní důvěrnici, jestli by mě do té Prahy s dětmi nedoprovodila, protože když dostanu asistenta, tak jen na část dne, protože on zase má povinnosti pak jinde. Ale máme to domluveno, tak se budu snažit, abychom si ten závěr školního roku užili. Vidíte vy nějaký prostor pro zlepšení v té oblasti spolurozhodování o životě ve škole a ve třídě?

R3: Já nevím. Doufám, že se to po tom Covidu rozjede a že bude více příležitostí, jak se do školy dostat a nějakým způsobem se zapojit. Ale teď nedokážu nic konkrétně říct. Já jsem prostě spokojený rodič a myslím si, že je to tady fajn.

T: Tak určitě nápady by byly, ale jak jsme už říkali, vždy jsou někde nějaké limity. A určitě, pokud přijde nějaká zajímavá nabídka ze strany rodičů, tak jí ráda využiji, protože to vnímám jako velkou pomoc a když je to organizačně možné, tak je to důležité i pro děti. Ty jsou pak šťastné, když vidí maminku, jak něco umí jiného, než ostatní a předá nám to.

R3: Možná bude možnost nějakého dne otevřených dveří. To bych uvítala, že bych se přišla podívat do vyučování, tak to bych moc ráda. Nebo nějaké kavárny rodičů s dětmi.

T: Moc vám děkuji za rozhovor.

R4

24. 5. 2022

Věk maminky: 41 – 50 let, vysokoškolské vzdělání.

T: Vy jste maminkou žáčka, který navštěvuje třídu, kde jsem třídní učitelkou. Chtěla bych se Vás zeptat, jak vnímáte to, jak je ve třídě a ve škole nastavena spolupráce s Vámi, jako s rodiči, co se týká života třídy a školy?

R4: Vnímám otevřenost ze strany školy, že jako rodič můžu přijít s jakýmkoli návrhem, který je zvážen a buď je brán v potaz a nebo s nějakými argumenty je řečeno, že něco třeba nejde. Ale vnímám velmi pozitivně tu otevřenost, že já jako rodič jsem vítána ať už ve výuce, nebo při jakékoli příležitosti se zapojit.

T: Čeho si nejvíce ceníte na programu Začít spolu?

R4: Já mám ráda živelnost a vyhovuje mi, že si děti mohou ve své podstatě v rámci center aktivit vymezovat svojí roli v rámci nějaké spolupráce, učit se znát výhody a nevýhody toho, když pracují samostatně a nebo ve skupině a i to, že pomocí center se neučí každý předmět odděleně, ale že je ten koncept ucelený a že je to více spjaté s reálným životem.

T: Co dalšího by mohlo být do té spolupráce rodičů se školou zahrnuto, kromě věcí, které souvisí s programem Začít spolu.

R4: Ono to není snadné definovat, protože to je také rodič od rodiče, nakolik se chtějí rodiče zapojit a angažovat v životě školy. Nicméně, já to vnímám tak, že kdybych začala z druhé strany, tak ta spolupráce musí jít z obou stran. A po nějakých zkušenostech jsme přišli na to, že je lepší, když ta spolupráce vychází ze strany školy. Protože ten rodič sám od sebe nepřijde. Takže je asi lepší, aby škola vyzývala k té spolupráci opakovaně. A ta spolupráce může fungovat i tak, že rodiče chodí do školy číst, mluvit o svých povoláních, ale to všechno tady ve škole vlastně probíhá, když zrovna není Covid. A i to, že jsme společně dělali pro děti různé aktivity odpoledne. Přemýšlím o tom tak, že ta spolupráce vlastně vypadá tak, že ta třída je takovou větší rodinou. Ale to ne každý rodič přijme. Ale za mě v okamžiku, kdy ta celá škola pracuje podle zásad a metod programu Začít spolu, tak už jsou takto nastaveni ti učitelé a tímto způsobem fungují a ty děti pro ně jsou jejich dalšími dětmi, kromě jejich vlastních. Je tam zkrátka ten rodinný charakter a díky tomu je tam ta spolupráce potom jednodušší.

T: Co se týká spolurozhodování o životě třídy a školy, o postupech a participaci ve vzdělávání, jak Vy tomu jako rodič rozumíte?

R4: Přemýšlím, nakolik až je fajn, aby měl rodič moc o tomto rozhodovat. Takzvaně „odsud posud“. Myslím si, že v dnešní době je strašně nebezpečné, že spousta rodičů si myslí, že ví, jak by se to mělo dělat a radí a radí a dokážou tak zničit to pozitivní, co od těch učitelů vlastně jde. Takže já bych asi v oblasti spolurozhodování byla opatrná, i jako rodič. Spíš by mi jako rodiči stačilo, kdyby se mě někdo zeptal na názor, já jsem ho dala

k dispozici, ale bez toho, že by to mělo znamenat, že se všechno hned změní podle toho, jak já chci.

T: Jak se díváte na možnost spolurozhodovat, to už jste říkala v předešlé odpovědi, ale co se týká života třídy, který nesouvisí se školním vzdělávacím plánem z hlediska jeho obsahu, ale jedná se spíše o sportovní aktivity, exkurze, výlety a podobně?

R4: Já vnímám z Vaší strany tu možnost, že my jako rodiče můžeme přijít s návrhy a Vy je v devadesáti procentech berete jako skvělé návrhy a jste ráda za tu aktivitu rodičů, což je i pro nás nesmírně fajn zpětná vazba, protože ti rodiče jsou pak motivováni do té spolupráce znovu jít. Myslím, že v okamžiku, kdybychom se o něco takového snažili a bylo by nám od Vás dáno najevo, že tudy cesta nevede, tak to by bylo nepříjemné. Takže pro mě je toto ve své podstatě i to, že to ve mně vzbuzuje důvěru vůči Vám a nemám ani tolik tu potřebu do toho zasahovat.

T: Ano, pár takových akcí bylo. Pokud ta možnost je. Uvedete, nebo vzpomenete na nějaký konkrétní příklad, kdy se to spolurozhodování ve třídě a ve škole podařilo naplnit, podle Vašeho názoru ideálně? Jde o příklad dobré praxe.

R4: Já si teď nemůžu vybavit. Kdy bychom jako rodiče vnímali tu potřebu o něčem rozhodovat nebo něco extra ovlivňovat, takže teď si nevybavím nějaký konkrétní příklad.

T: A kdy se něco nepodařilo, nějaký příklad selhání pokusu o spolupráci, kdy to nezafungovalo?

R4: Ne, rozhodně ne. Protože to je to, co jsem říkala. Protože i Vy, když třeba nesouhlasíte, tak pokud já mám nějaký komentář, nebo dotaz, tak vím, že na druhé straně je naslouchající osoba, která zváží pro a proti a dokáže argumentovat proč třeba něco nejde a já to v ten okamžik neberu vůbec jako nefungující proces.

T: Jak a kde nabízí škola příležitosti spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře žáků? Berme to teď škola jako celek. Vaše děti tady u nás ve škole vlastně nejsou příliš dlouho.

R4: Ano. Teď si nevybavuji.

T: Je nějaký rozdíl mezi obdobím před Covidem a nyní? Jaké jsou Vaše zkušenosti?

R4: Já se teď ještě vrátím k té předešlé otázce. Teď ve vztahu k páté třídě, kam chodí moje dcera. To mě překvapilo, tam začala do třídy docházet paní psychologka, kvůli

preventivnímu programu na konci páté třídy a přechod na druhý stupeň do šesté třídy, děti budou odcházet, budou přicházet jiné. Což já jsem velmi uvítala, přišlo mi to moc prima pro stmelování kolektivu, že se tam budou odehrávat nějaké aktivity a tak dále. Ale mě třeba potom ty výstupy z těch zpráv od paní psycholožky přišly pro mě, jako rodiče prostě nedostatečné. A i ze strany některých dětí jsem to vnímala, že to úplně nekvitují ten proces, co tam probíhal. A tam mi ta komunikace nepřišla úplně jednoduchá. Asi možná kdybych jí zacílila přímo na paní psycholožku, tak by se to možná někam posunulo. Ale u paní učitelky třídní jsme dlouze diskutovali, ta diskuse nebyla nijak konfliktní, byla velmi otevřená a fajn, ale je fakt, že třeba já jako rodič bych to tam možná v tom okamžiku skoro zastavila. Ale po diskuzi s paní učitelkou, ostatní rodiče se neozývají. Takže mi přijde, že mnohdy devadesát procent rodičů berou školu jako službu a je jim jedno, co se děje.

T: Teď se ještě vrátím k tomu rozdílu před pandemií a teď?

R4: Já teď porovnáám asi tu dobu pandemie. Tím, že dcera byla na jiné škole v té době, tak já jsem tam měla velkou nespokojenost s tím, jak probíhala výuka on-line a nevím, jak to probíhalo na Vaší škole v jejím ročníku, ale na Vaší škole, kde byl syn, tak tam já jsem vlastně byla nadmíru spokojená s tím, jak ta výuka probíhala, takže předpokládám, že kdyby dcera byla tady na této škole, tak by to také probíhalo podobně, že jste tady takto nastavení všichni. A tudíž jsem zase v ten okamžik necítila tu potřebu se nějak vymezovat jako rodič.

T: Je prostor pro spolurozhodování součástí individuálních konzultací žák – rodič- učitel?

R4: Myslím si, že určitě. Přemýšlím a dokonce si myslím, že i vy nás k tomu mnohdy i vyzýváte. **A rozhodně je ta komunikace mezi námi nastavena tak, že nemáme vůbec žádné zábrany cokoli navrhnout.**

T: A nějaký konkrétní příklad o Vašem spolurozhodování o postupu v učení. I když zrovna Vaše děti jsou příkladem samostatnosti.

R4: Já možná na to sama i ty děti navádím, aby si to uměly vykomunikovat samy. V ten okamžik, kdy by přišly, že mají nějaký problém, tak se je snažím navést, aby to s Vámi jako s učiteli řešily samy. Protože **mi to přijde nemístné, abych jako matka chodila a říkala Vám, jak něco máte udělat a učit. A pokud to tomu dítěti nevyhovuje, tak to má zkusit samo řešit.** Protože to, co mi doma říká, že se třeba odehrává ve výuce, tak už je zkreslené a já to nemůžu posuzovat jako že takto je to stoprocentně v reálu. Tak v ten okamžik to

prostě přeposílám na ty děti a oni to v pohodě zvládají, tudíž zase ta otevřenost z Vaší strany nejen vůči rodičům, ale i vůči těm dětem.

T: A přínosy spolurozhodování rodičů pro úspěch žáka?

R4: Ty děti jsou mnohem víc v pohodě a tím pádem i ti rodiče jsou víc v pohodě. Prostě jsme jako rodiče klidnější. **To prostředí je bezpečné. Je úplně v pořádku, že děti dělají chyby, protože vnímám ze strany vás pedagogů, že ani pro vás není problém uznat, že jste udělali chybu a vlastně se to krásně přenáší i na ty děti.**

T: V čem vidíte limity, překážky. Vy už jste zmiňovala i to, že ta chuť ke spolupráci musí vycházet od rodičů.

R4: No, **ono spíš by ta spolupráce měla vycházet od školy, a to výrazně, protože vždycky se říká, že ti rodiče musí chtít, jenže ten rodič si na druhou stranu může připadat jako jeden z těch pětadvaceti rodičů, že je to ten, který pořád „otravuje“.** A v okamžiku, kdy ta výzva **vzejde od té školy, tak on jen reaguje na tu výzvu.** A tím spíš, když je třeba z blízkého oboru a vnímá, že by mohl hodně přispět do té výuky, myslím, že to chce opravdu hodně velké sebevědomí na to, aby ten rodič přišel a sám se nabídnul. **Zatímco, když je vyzván, tak je to pro něj výrazně jednodušší.**

T: Ano, a možná na základě takové výzvy si může uvědomit, že právě toto by mohl nabídnout a mohlo by to fungovat. Vidíte ještě někde další prostor pro zlepšení? Co Vám teď chybí?

R4: Přiznám se, že mě nic nenapadá, protože pořád razím to heslo, že příliš mnoho demokracie škodí a ono je to vidět i na takových banalitách, jako třeba vymýšlení dáreků pro paní učitelky a v okamžiku, kdy se ve finále těch čtyřicet rodičů baví o tom, co koupit, tak je to nekonečná debata a přitom zase se někdo třeba nezapojuje vůbec a skoro si vždycky říkám, jestli by nebylo jednodušší, kdyby někdo něco koupil a zaplatilo se to. A to mi přijde v tomto ohledu totéž. Tak **mě třeba napadlo, že bychom mohli dát návrhy, kam na výlet, kam na školu v přírodě, ale Vy byste se z toho zbláznila prostě.** Takže nevím. A ještě když bych to otočila, tak Vás napadne, kde byste si uměla představit, že my bychom mohli rozhodovat? Protože chápu, že tím jak jsou věci dané, učíte genetickou metodou čtení, učíte matematiku podle Hejného, tak tam není prostor na diskuse. Přijde mi, že ten rodič už na začátku právě podle toho vybírá tu školu pro svoje děti. **Tudíž já si vyberu školu, budu upřímná ne podle spádu, protože to mi nevyhovuje, ale podle toho, jak se ta**

škola profiluje, tak už jsem potom vlastně vnitřně spokojená a nemám tolik tu snahu něco tam měnit a mít tam nějaký vliv v rozhodování.

T: Rozumím. Děkuji Vám za rozhovor.

Příloha č. 2 - Otázky pro učitele:

1. Vstupní údaje

Počet let praxe?

Jak dlouho pracujete v programu Začít spolu?

Čeho si nejvíce ceníte na programu Začít spolu?

2. Obecně spolupráce učitel-rodíč

Jak je ve vaší škole / třídě **nastavena spolupráce** s rodiči a zákonnými zástupci? Co je v této oblasti pro vás klíčové a proč? Co považujete za důležité pilíře?

Co dalšího by podle vás **ideálně** mohlo být do spolupráce učitel-rodíč zahrnuto?

Podle čeho vyhodnocujete **kvalitu** spolupráce?

3. Spolurozhodování – porozumění jevu učitelem

Uvažujeme-li nad tím, že do spolupráce patří i spolurozhodování rodiče, **co to** podle vás znamená?

Jak se díváte na **možnost** rodičů zákonných zástupců spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy? Kde vidíte možnosti? V čem vidíte prostor a příležitosti? Kde jsou pro vás hranice a limity?

Uveďte příklad, kdy se podle vás toto spolurozhodování ve vaší škole i třídě podařilo naplnit dle vašeho názoru ideálně? (Jde nám tady o příklad **dobré praxe**.)

Vzpomenete si na příklad **selhání** pokusu o spolupráci v spolurozhodování (V čem se to projevilo? Co nezafungovalo?)

4. Zhodnocení spolurozhodování – tj. aplikace

Jak a kde se u vás ve škole i ve třídě daří vytvářet pro rodiče **příležitosti** rozhodovat o postupech vhodných k podpoře a učení dětí? Změnilo se něco z důvodu pandemie covid-19 – v jakém ohledu?

Je podle vás prostor pro spolurozhodování součástí vašich **individuálních konzultací** učitel-rodíč-žák? Jak se to projevuje? Může to být někdy vnímáno jako ohrožující pro učitele? Za jakých okolností?

V čem vidíte **přínosy** spolurozhodování rodičů pro podporu učení a úspěch žáka, rozvoj života třídy a školy (projekty, prostředí třídy a školy, pomoc při rekonstrukci školní zahrady, aktivitách školy apod.)? (případně rozvést a upřesnit).

V čem vidíte **limity**, překážky? (zde by se měl učitel vyjádřit nejen ke konzultacím, ale i k dalším nabídkám spolurozhodování)

Diferencujete spolupráci s rodiči? (např. dáváte některým rodičům větší / menší prostor pro spolurozhodování a co je tím kritériem, jak se vám tato diferenciacce podle vás daří)

5. Další rozvoj

Kde vidíte **prostor pro zlepšení** ve spolurozhodování? (jsou pro vás nějaké problematiky nevyjasněné nevyřešené, zatěžující, v čem hledáte nové cesty)

Pro ředitele další otázky:

6. Spolurozhodování a pedagogický sbor

Co je pro vás důležité z hlediska podpory pedagogů, aby dokázali vytvářet příležitost pro spolupráci s rodiči na rovině třídy a školy?

Příloha č. 3 - Otázky pro rodiče/ zákonné zástupce:

1. Vstupní údaje

Věk: rozmezí

- 20-30
- 31-40
- 41-50
- 51 a více

Dosažené vzdělání:

- ZŠ
- SŠ
- VŠ

Třída, do které chodí vaše dítě:.....

Čeho si nejvíce ceníte na programu Začít spolu?

2. Obecně spolupráce rodič/ zákonný zástupce-učitel

Jak je ve škol/e třídě **nastavena spolupráce** s vámi jako s rodiči a zákonnými zástupci?

Čeho si ceníte?

Co vám vyhovuje?

Co dalšího by podle vás **ideálně** mohlo být do spolupráce mezi školou a rodiči zahrnuto?

3. Spolurozhodování – porozumění jevu rodičem / zákonným zástupcem

Uvažujeme-li nad tím, že do spolupráce patří i vaše spolurozhodování, jak tomu rozumíte?
(**co** to podle vás znamená?)

Jak se díváte na **možnost** rodičů/zákonných zástupců spolurozhodovat o věcech souvisejících s životem třídy a školy?

Jakou s tím máte zkušenost?

Vnímáte, že se to u vás ve třídě a škole děje?

Uveďte příklad, kdy se podle vás toto spolurozhodování ve vaší škole i třídě podařilo naplnit dle vašeho názoru ideálně? (Jde nám tady o příklad **dobré** praxe.)

Vzpomenete si na příklad **selhání** pokusu o spolupráci v spolurozhodování? (V čem se to projevilo? Co nezafungovalo?)

4. Zhodnocení spolurozhodování – tj. aplikace

Jak a kde vám škola nabízí prostor/ **příležitosti** spolurozhodovat o postupech vhodných k podpoře vašeho dítěte/ vašich dětí?

Jak často?

Vnímáte v této věci nějaký rozdíl před pandemií covid-19 a nyní?

V jakém ohledu?

Je podle vás prostor pro spolurozhodování součástí vašich **individuálních konzultací** učitel-rodíč-žák?

Jak se to projevuje?

Uveďte konkrétně příklad, kdy spolurozhodujete o konkrétním postupu v učení vašeho dítěte?

Vnímal jste to jako efektivní?

V čem konkrétně?

V čem vidíte **přínosy** spolurozhodování rodičů pro podporu učení a úspěch žáka, rozvoj života třídy a školy (projekty, prostředí třídy a školy, pomoc při rekonstrukci školní zahrady, aktivitách školy apod.)? (případně rozvést a upřesnit).

V čem vidíte **limity**, překážky spolurozhodování? (zde by se měl učitel vyjádřit nejen ke konzultacím, ale i k dalším nabídkám spolurozhodování)

5. Další rozvoj

Kde vidíte **prostor pro zlepšení** ve spolurozhodování? (jsou pro vás nějaké problematiky nevyjasněné nevyřešené, zatěžující, v čem hledáte nové cesty?)